

การพัฒนาตัวแบบขั้นต้นของการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ผ่านกระบวนการพูดคุย
เพื่อสันติสุขที่รวมความคิดเห็นจากทุกฝ่าย

Development of a Preliminary Model of Peacebuilding Process through
Peace Dialogues for Inclusive Conflict Resolution of the Southern
Border Provinces

จักรพงษ์ อภิมาหารธรรม
Jakapong Arpimahatham

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาความขัดแย้งและสันติศึกษา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Degree of Master of Arts in Conflict and Peace Studies
Prince of Songkla University

2562

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

การพัฒนาตัวแบบขั้นต้นของการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ผ่านกระบวนการพูดคุย
เพื่อสันติสุขที่รวมความคิดเห็นจากทุกฝ่าย

Development of a Preliminary Model of Peacebuilding Process through
Peace Dialogues for Inclusive Conflict Resolution of the Southern
Border Provinces

จักรพงษ์ อภิมาหารธรรม
Jakapong Arpimahatham

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาความขัดแย้งและสันติศึกษา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Degree of Master of Arts in Conflict and Peace Studies
Prince of Songkla University

2562

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ชื่อวิทยานิพนธ์ การพัฒนาตัวแบบขั้นต้นของการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ผ่าน
กระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขที่รวมความคิดเห็นจากทุกฝ่าย
ผู้เขียน นาวาเอก จักรพงษ์ อภิมาหาธรรม
สาขาวิชา ความขัดแย้งและสันติศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

คณะกรรมการสอบ

.....ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรีสมภพ จิตรภิรมย์ศรี) (ดร.ต่ายดิน อุสมาน)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัปดุลอนิง สีอแต)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรีสมภพ จิตรภิรมย์ศรี)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาความขัดแย้งและสันติศึกษา

.....
(ศาสตราจารย์ ดร.ดำรงศักดิ์ ฟ้างู่งสง)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้เป็นผลมาจากการศึกษาวิจัยของนักศึกษาเอง และได้แสดงความขอบคุณบุคคลที่มีส่วนช่วยเหลือแล้ว

ลงชื่อ.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรีสมภพ จิตร์ภิรมย์ศรี)
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ลงชื่อ.....
(นางวาเอก จักรพงษ์ อภิมาหารธรรม)
นักศึกษา

(4)

ข้าพเจ้าขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้ไม่เคยเป็นส่วนหนึ่งในการอนุมัติปริญญาในระดับใดมาก่อนและ
ไม่ได้ถูกใช้ในการยื่นขออนุมัติปริญญาในขณะนี้

ลงชื่อ.....

(นาวาเอก จักรพงษ์ อภิมาหารธรรม)

นักศึกษา

ชื่อวิทยานิพนธ์	การพัฒนาตัวแบบขั้นต้นของการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ผ่านกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขที่รวมความคิดเห็นจากทุกฝ่าย
ผู้เขียน	นาวาเอก จักรพงษ์ อภิมาหารธรรม
สาขาวิชา	ความขัดแย้งและสันติศึกษา
ปีการศึกษา	2562

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาตัวแบบขั้นต้นในการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ผ่านกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขที่ทุกฝ่ายยอมรับได้ การศึกษานี้ได้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการประชุมกลุ่มย่อย ผลการศึกษาพบว่า ตัวแบบขั้นต้นจะเน้นการสร้างสันติภาพภายในขนาดย่อยๆ เป็นพื้นที่สันติสุขขนาดเล็ก เพื่อไปสนับสนุนการสร้างสันติภาพขนาดใหญ่ สำหรับแผนที่การเดินทาง (Roadmap) การสร้างสันติภาพขนาดใหญ่ จะเริ่มต้นและดำเนินการเพียงเรื่องเดียวก่อน คือ การสร้างความไว้วางใจระหว่างกัน ด้วยการจัดตั้งพื้นที่ปลอดภัยนำร่องตามผลการพูดคุยของคณะพูดคุยเพื่อสันติสุขของทั้งสองฝ่ายที่ผ่านมา เพื่อใช้เป็นมาตรการในการทดสอบความไว้วางใจระหว่างกัน กำหนดกลไกขับเคลื่อนให้ประชาชนเป็นแกนหลักดำเนินการในลักษณะสภาประชาชน โดยรัฐบาล และกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐ เป็นผู้ให้การสนับสนุน ทั้งนี้กรอบความร่วมมือการสร้างความไว้วางใจจะต้องมีการลงนามในเอกสารจากทั้งสองฝ่ายเพื่อแสดงถึงความจริงใจและจริงจังต่อกัน สำหรับการทำหน้าที่ของตัวแสดงทั้ง 3 ระดับ (Track) ควรปรับบทบาทตัวแสดงในระดับบน (Track I) โดยหัวหน้าคณะพูดคุยเพื่อสันติสุขของรัฐบาลควรกำหนดให้บุคคลพลเรือน เข้ามาทำหน้าที่ ขณะที่กลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐ ต้องเร่งสร้างความเป็นเอกภาพ และโน้มน้าวกลุ่มต่อสู้ด้วยอาวุธทั้งหมดเข้าร่วมการพูดคุย และทั้งสองฝ่ายควรให้ความสำคัญในการพัฒนาช่องทาง การพบปะพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ หรือช่องทาง 1.5 ให้มากขึ้น เพื่อเปิดพื้นที่เมื่อเผชิญอุปสรรค สำหรับตัวแสดงระดับกลาง (Track II) และระดับล่าง (Track III) ทั้งองค์กรภาคประชาสังคม กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และประชาชน ให้นับการสร้างพื้นที่สันติสุขขนาดเล็กให้มาก ๆ เพื่อไปหนุนเสริมพื้นที่ปลอดภัย นำร่อง และให้เกื้อกูลต่อการพูดคุยบนโต๊ะพูดคุย ขณะที่สื่อมวลชน และนักวิชาการ เน้นเรื่องการสร้างการรับรู้ สร้างความเข้าใจในกระบวนการสันติภาพที่เป็นกลางอย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งส่งเสริมการอยู่ร่วมกันภายใต้ความหลากหลายทางวัฒนธรรม สำหรับโครงสร้างรองรับกระบวนการสันติภาพในระยะยาว ควรให้ความสำคัญกับการจัดตั้งคณะกรรมการสันติภาพชุมชนเพื่อทำหน้าที่ในการสร้างความเข้าใจและเป็นกลไกแก้ไขปัญหาความขัดแย้งอย่างสันติ และจัดตั้งสภาประชาชนตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน ทำหน้าที่เป็นพื้นที่กลางในการแสดงความคิดเห็นในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพูดคุยสันติสุข การพัฒนาในทุกมิติ และความปลอดภัย รวมทั้งจัดระบบการศึกษาในพื้นที่ตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษา บรรจุวิชาสันติศึกษา เป็นวิชาบังคับในหลักสูตรการเรียนการสอน เพื่อสร้างนักสันติวิธีตั้งแต่เยาว์วัย

Thesis Title	Development of a Preliminary Model of Peacebuilding Process through Peace Dialogues for Inclusive Conflict Resolution of the Southern Border Provinces
Author	Jakapong Arpimahatham
Program	Conflict and Peace Studies
Academic Year	2019

ABSTRACT

This research was aimed for development of a preliminary model of peacebuilding process through peace dialogues for Inclusive conflict resolution of the southern border provinces . Qualitative research used in this study included learning of relevant documents, in-depth interviews, observations and exchanges of ideas with small groups and groups of individuals who have a role in peace process in all levels. The results of this study found that a preliminary model was focused on creating peace in a small area, in order to expand in the large-scale peacebuilding. As for the road map, the topic “*Building the Understanding in Each Other*” will be only one topic to be conducted, and the pilot safety zone has been selected by the committees of both sides. The safety zone was established as an understanding testing measurement. According to the drive mechanism, the residents were set up as the main actor, in which playing a role in People's Council, and the supporters are the government, also the defender. In addition, the understanding creation cooperation framework should be signed by the two sides, in which to show the good intention and sincerity. According to the actor’s role in all three tracks, the upper level (Track I) should be adjusted. The head of the government Peace Dialogues Panel should assign the civilian person to sit in the upper level; meanwhile, the defender should to accelerate to build up the unity and convince the armed to join the Peace Dialogues altogether, and both sides should focus on the development approach. The informal discussion channel or Channel 1.5 should be extended, in order to open up the area. As for the intermediate level (Track II) and the lower level (Track III), the NGOs, stakeholders and the residents, should high light on building a small peaceful area, in order to, promote the safety area, pilot area, and to support the peace dialogues. The group of media and academics should target in building awareness and understanding in neutral peace process creatively, including to the promotion of living in cultural diversity campaign. As for the structure, to support the long-term peace process, should be focused on setting up

the Peace Community's Committee, in order to create the understanding and to establish the mechanism to resolve the conflict peacefully, and set up the People's Council in the village, functioning as a central area for discussion in peace dialogues. Furthermore, the educational system in the southern border provinces, the peace studies should be contained in the curriculum of the basic education, in order to create the peacemakers or peacebuilders since the young age.

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรีสมภพ จิตรภิรมย์ศรี ดร.ตายุติน อุสมาน และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัปดุลรอเนิง สื่อเต๊ะ ที่กรุณาให้ความเมตตาแนะนำความรู้ในการจัดทำวิทยานิพนธ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงการสอบวิทยานิพนธ์ที่ได้ให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ช่วยเปิดใจ เปิดทาง เปิดแนวคิด ทำให้มองเห็นว่า การจัดทำวิทยานิพนธ์ไปในทิศทางใดที่จะเป็นประโยชน์ต่อคณะพูดคุยเพื่อสันติสุขของรัฐบาลและกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐ รวมทั้งกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มทุกฝ่ายที่จะได้นำข้อเสนอแนะจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ไปใช้ประโยชน์ในการแก้ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ผ่านกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข ซึ่งเป็นการหาทางออกจากความขัดแย้งด้วยแนวทางสันติวิธี ที่ทำให้เกิดการสูญเสียต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนน้อยที่สุด

ขอขอบคุณ คณะพูดคุยเพื่อสันติสุขทั้งสองฝ่าย บุคคลกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ผู้นำศาสนา ผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่น นักวิชาการ นักธุรกิจ องค์กรภาคประชาสังคม องค์กรพัฒนาเอกชนทั้งในและต่างประเทศ สื่อมวลชน น้อง ๆ เยาวชน ซึ่งเป็นความหวังในการพัฒนาชายแดนใต้ให้เกิดความสันติสุข และพี่น้องประชาชน ที่ยอมเสียสละเวลาและให้ข้อมูลที่เป็นความลับ ซึ่งทุกท่านมีจิตใจมุ่งมั่นที่ต้องการให้พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีความสงบสุข ประชาชนได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น พื้นที่ซึ่งเป็นศูนย์กลางของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้รับการพัฒนาตามศักยภาพที่ควรจะเป็น แม้ว่าแต่ละท่านจะมีแนวคิดและมุมมองที่แตกต่างกันไปบ้าง แต่ด้วยความพยายามและความตั้งใจของทุกคน ทุกกลุ่ม ทุกฝ่าย คาดหวังว่า ความสงบสุขจะเกิดขึ้นในพื้นที่ในไม่ช้านี้

ในท้ายที่สุดนี้ ขอขอบคุณ พลโทวิทยา อรุณเมธี อดีตผู้อำนวยการศูนย์สันติวิธี และสมาชิกในครอบครัวที่กรุณาให้การสนับสนุน และให้กำลังใจในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จนสำเร็จ ลุล่วงไปด้วยดี และคาดหวังว่า วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการแก้ไขปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้

นาวาเอก จักรพงษ์ อภิมาหารธรรม

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

2562

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	(5)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	(6)
กิตติกรรมประกาศ.....	(8)
สารบัญ.....	(9)
รายการตาราง.....	(11)
รายการภาพประกอบ.....	(12)
ดัชนีคำศัพท์.....	(13)
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
2. คำถามในการวิจัย.....	6
3. วัตถุประสงค์.....	6
4. ขอบเขตการวิจัย.....	6
5. กรอบแนวคิด.....	8
6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	10
2. ทบทวนวรรณกรรม.....	11
1. แนวคิดและทฤษฎีความขัดแย้ง (Conflict Theory).....	11
2. แนวคิดและทฤษฎีความขัดแย้ง ความรุนแรง และสันติภาพของโยฮัน กัลป์ตุง (Johan Galtung).....	15
3. แนวคิดกระบวนการสันติภาพตามทฤษฎีการสร้างสันติภาพ (Peace Building Theory)..	19
4. แนวคิดการพูดคุยเพื่อสันติสุข (Peace Dialogue) และการเจรจาสันติภาพ (Peace Negotiations).....	22
5. กระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้.....	28
6. การศึกษาบทเรียนการสร้างสันติภาพจากพื้นที่ความขัดแย้งในประเทศศรีลังกา อาแจห์ ประเทศอินโดนีเซีย และมณฑลซินเจียง ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน.....	33
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	40
3. วิธีดำเนินการวิจัย.....	45
1. พื้นที่ที่ศึกษา.....	45
2. กลุ่มเป้าหมายที่ให้ข้อมูล.....	45
3. เครื่องมือในการวิจัย.....	47
4. การตรวจสอบความถูกต้องของเครื่องมือ.....	48
5. วิธีการที่ได้มาซึ่งข้อมูล.....	48
6. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	48

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
7. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล.....	50
8. จริยธรรมในการวิจัย.....	50
9. ขอบเขตห้วงเวลางานวิจัย.....	51
10. แผนการดำเนินงานวิจัย.....	51
4 ผลการวิจัยและการอภิปรายผล.....	52
1. ประเด็นทัศนคติและท่าทีของตัวแสดงตามการแบ่งโครงสร้างทางสังคม.....	52
2. ประเด็นแนวความคิด และตัวแบบขั้นต้นในการพูดคุยเพื่อสันติสุข.....	74
5. สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ.....	79
บรรณานุกรม.....	88
บุคลากรกรม.....	91
ภาคผนวก.....	93
ภาคผนวก ก หนังสือขอความอนุเคราะห์.....	94
ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์.....	96
ภาคผนวก ค แบบสัมภาษณ์แนวทางการสร้างสันติภาพในการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดน ภาคใต้ผ่านกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขที่ทุกฝ่ายยอมรับได้.....	99
ประวัติผู้วิจัย.....	101

รายการตาราง

ตารางที่	หน้า
1	แนวทางการคลี่คลายความขัดแย้ง..... 14
2	ความต่าง “การพูดคุยเพื่อสันติสุข กับการเจรจาสันติภาพ” 27
3	กรอบแนวทางการเจรจาสันติภาพของกลุ่ม BRN..... 30
4	กรอบแนวทางการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้..... 31
5	กระบวนการสันติภาพในประเทศศรีลังกา..... 37
6	กระบวนการสันติภาพในอาเจะห์ ประเทศอินโดนีเซีย..... 38
7	กระบวนการสันติภาพในในมณฑลซินเจียง ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน..... 39
8	กลุ่มเป้าหมายที่ดำเนินการศึกษาแนวความคิดต่อการสร้างสันติภาพ..... 47
9	แผนการดำเนินงานวิจัย..... 51

รายการภาพประกอบ

ภาพประกอบที่	หน้า
1	กรอบแนวคิดในการวิจัย..... 9
2	ปรากฏการณ์ความขัดแย้ง ความรุนแรง และสันติภาพมีความสัมพันธ์ต่อกัน..... 15
3	โมเดลความขัดแย้ง ความรุนแรง และสันติภาพ..... 16
4	องค์ประกอบของความขัดแย้ง..... 17
5	การแบ่งประเภทความรุนแรง..... 18
6	แนวทางการทำงานในกระบวนการสร้างสันติภาพ..... 20
7	เป้าหมายการเจรจาสันติภาพ..... 24
8	รูปแบบการเจรจาสันติภาพ..... 25
9	การสร้างสภาวะแวดล้อมให้เกื้อกูลและสนับสนุนต่อการเจรจาสันติภาพ..... 26
10	ตัวแบบขั้นต้นของการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ในกระบวนการพูดคุย เพื่อสันติสุขที่รวมความคิดเห็นจากทุกฝ่ายที่สามารถให้การยอมรับได้..... 81

ดัชนีคำศัพท์

1. BNPP (Barisan Nasional Pembebasan Patani) หมายถึง ขบวนการแนวร่วมปลดแอกแห่งชาติปาตานี ก่อตั้งระหว่างปี 2502 –2514 ต่อมาเปลี่ยนเป็น BIPP (Barisan Islam Pembebasan Patani) เรียกชื่อว่าขบวนการแนวร่วมเพื่อเอกราชปาตานี ก่อตั้งเมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2503
2. PULO 4 ดาว (Patani United Liberation Organization) หมายถึง องค์การปลดปล่อยสหปาตานีหรือพูโลเก่า มีธงสัญลักษณ์ 4 ดาว ก่อตั้งเมื่อวันที่ 22 มกราคม 2511
3. PULO 5 ดาว (Patani United Liberation Organization) หมายถึง องค์การปลดปล่อยสหปาตานี หรือพูโลใหม่ มีธงสัญลักษณ์ 5 ดาว แยกตัวออกมาจากพูโลเก่า ตั้งแต่ปี 2532
4. PULO mkp (Patani United Liberation Organization) หมายถึง องค์การปลดปล่อยสหปาตานี หรือพูโลผสม มีธงสัญลักษณ์ 1 ดาว รวบรวมพูโลเก่า และพูโลใหม่เข้าด้วยกันเพื่อให้เป็นหนึ่งเดียว เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2548
5. GMIP (Gorakan Mujahideen Islam Patani) หมายถึง Mujahideen อิสลามปาตานี แยกตัวมาจากขบวนการแนวร่วมปลดแอกแห่งชาติปาตานี (BIPP)
6. BRN. (Barisan Revolusi Nasional Melayu Patani) หมายถึง ขบวนการแนวร่วมปฏิวัติแห่งชาติมลายูปาตานี ก่อตั้งเมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2503
7. Mara Patani (Majlis Syura Patani) หมายถึง การรวมตัวของกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐ 6 กลุ่ม (PULO 4 ดาว, PULO 5 ดาว, PULO mkp, GMIP, BIPP, BRN.) เพื่อใช้ต่อสู้ตามแนวสันติวิธีผ่านกระบวนการพูดคุยสันติสุข ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2557
8. OIC (Organization of the Islamic Cooperation) หมายถึง องค์การความร่วมมืออิสลาม เป็นองค์การระหว่างประเทศของชาวมุสลิม มีสมาชิก 57 ประเทศ ประชากร รวมกว่า 1.2 พันล้านคน ทั้งในตะวันออกกลาง แอฟริกา เอเชียกลาง เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เอเชียใต้ และอเมริกาใต้
9. Party A หมายถึง คณะพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ของรัฐบาล
10. Party B หมายถึง คณะพูดคุยของกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐ

บทที่ 1 บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นับเป็นเวลา 15 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ.2547 – พ.ศ.2562 ที่การแก้ไขปัญหาและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ถูกยกย่องระดับความสำคัญให้เป็นวาระแห่งชาติ (สภาความมั่นคงแห่งชาติ, 2560: 8) รัฐบาลทุ่มเททรัพยากรและความพยายามในทุกวิถีทาง เพื่อยุติสถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ให้ได้โดยเร็ว โดยปรับกลไกการบริหารจัดการ และแผนการดำเนินงานให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในแต่ละช่วงเวลา เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการและความคาดหวังของประชาชน ครอบคลุมทั้งมิติด้านความมั่นคง การพัฒนา การสร้างความเข้าใจ และการอำนวยความสะดวก รวมทั้งขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมในการอยู่ร่วมกันภายใต้ความหลากหลายทางวัฒนธรรม จนทำให้สถานการณ์ตั้งแต่ปี พ.ศ.2554 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน ในปี พ.ศ.2562 มีความสงบเรียบร้อยมากขึ้นตามลำดับ เงื่อนไขทางวัฒนธรรม และเงื่อนไขเชิงโครงสร้างที่เป็นหลักของปัญหาได้รับการยอมรับ และตระหนักถึงความสำคัญ รวมทั้งได้มีการส่งเสริมและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่วงจรรความรุนแรงทางตรงได้คลายตัวลงอย่างเห็นได้ชัดเจน โดยจากข้อมูลของกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 ส่วนหน้า ในฐานะหน่วยรับผิดชอบในระดับพื้นที่ได้รวบรวมข้อมูลสถิติสถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ในช่วงระยะเวลา 8 ปี จากปี พ.ศ.2554 – 2561 ได้แสดงแนวโน้มจำนวนเหตุการณ์ความรุนแรงลดลง มากกว่าร้อยละ 70 โดยในปี พ.ศ.2554 มีเหตุการณ์ความรุนแรง 613 เหตุการณ์ และลดลงมาตามลำดับ จนถึงปี พ.ศ.2561 มีเหตุการณ์ความรุนแรงเหลือเพียง 140 เหตุการณ์ (กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 ส่วนหน้า, 2561: 8 – 10)

ทั้งนี้ จากการประเมินสถานการณ์และการปฏิบัติงานประจำปี พ.ศ.2561 ของสำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการขับเคลื่อนการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ (สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการขับเคลื่อนการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้, 2561: 3-4) และศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ (Deep South Watch) (ศรีสมภพ จิตรภิมย์ศรี, 2561) ได้วิเคราะห์ถึงปัจจัยสำคัญต่อการลดลงของเหตุการณ์และความรุนแรงอย่างสอดคล้องกันว่า เหตุการณ์และความรุนแรงที่ลดระดับลง มีผลมาจากการดำเนินงานตามมาตรการภาครัฐในการเข้าควบคุมสถานการณ์ เพื่อยุติความรุนแรง และกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐบางกลุ่มต้องการปรับเปลี่ยนการต่อสู้จากการใช้ความรุนแรง มาใช้แนวทางด้านการเมือง เนื่องจากเห็นว่าการใช้ความรุนแรง ทำให้ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาพื้นที่และความเป็นอยู่ของประชาชน และปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ จากการที่รัฐบาลได้ขับเคลื่อนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ภายใต้นโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ.2555 – พ.ศ.2557 ในช่วงรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร (สภาความมั่นคงแห่งชาติ, 2556: 5 – 6) และต่อเนื่องมาถึงรัฐบาลพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ภายใต้นโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ.2560 – พ.ศ.2562 โดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐบาล พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้กำหนดให้กระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นวาระแห่งชาติ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความจริงจังของรัฐบาลที่ต้องการให้กลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐและผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ทุกกลุ่มได้

เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข เกิดความเชื่อมั่น และมีหลักประกันว่ากระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจะคงมีความต่อเนื่อง แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของแต่ละรัฐบาล ทั้งนี้ กำหนดผลสัมฤทธิ์ของนโยบายต้องการให้ “การพูดคุยเพื่อสันติสุข” เป็นทางออกจากความขัดแย้ง ร่วมกันโดยแนวทาง “สันติวิธี” ที่จะนำไปสู่การยุติสภาพปัญหา และสร้างสันติสุข ในพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน เช่นเดียวกับ บทเรียนความขัดแย้งในภูมิภาคต่างๆ ทั่วโลก อาทิ ไอร์แลนด์เหนือ (เมธัส อนุวัตรอุดม, 2548) อาเจห์ (เมธัส อนุวัตรอุดม, 2549) และเขตปกครองตนเอง South tyrol ประเทศอิตาลี (สนธยา น้อยฉายา, 2555) ที่ได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่า การสร้างสันติภาพผ่านกระบวนการพูดคุยหาทางออกร่วมกัน จะเป็นกลไกที่สามารถแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งจากการใช้ความรุนแรงมาเป็นการหาทางออกร่วมกันตามแนวทางสันติวิธีได้

ในขณะที่ท่าทีของกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐเองก็ไม่ได้ปฏิเสธการสร้างสันติภาพผ่านกระบวนการพูดคุย หาทางออกร่วมกัน เห็นได้จากการนำเสนองานวิจัยของจิราพร งามเลิศศุภร นักวิจัยจาก สภาการวิจัยแห่งชาติ ในเวทีเสวนาวิชาการ เรื่อง “เป้าหมายสุดท้ายของปีอาร์เอ็นกับกระบวนการสันติภาพ” (<http://www.isranews.org/south-news/academic-arena/item/23266>) ที่ได้กล่าวถึงกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐขับเคลื่อนงานการต่อสู้ตั้งแต่ปี พ.ศ.2527 เป็นต้นมา กลุ่มที่มีอิทธิพลทางการเมืองและการทหารในการต่อสู้กับรัฐบาลไทย คือ ขบวนการแนวร่วมปฏิวัติแห่งชาติติมลายูปัตตานี (Barisan Revolusi Nasional Melayu Patani: BRN) ที่มีเป้าหมายหลักขององค์กร คือ การต่อสู้เพื่อเอกราช กอบกู้เชื้อชาติติมลายู แผ่นดินปาตานี และศาสนาอิสลาม ด้วยการปฏิบัติการทางทหาร การก่อการร้าย การก่อวินาศกรรม การบ่อนทำลาย ควบคุมกับการดำเนินงานด้านการเมือง โดยใช้เงื่อนไขของสังคมในการขับเคลื่อนทั้งประวัติศาสตร์ เชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อให้พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นพื้นที่ขัดแย้งทางอาวุธ (Arm Conflict) ซึ่งสอดคล้องกับการวิเคราะห์สถานการณ์ด้านการข่าวในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ของกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 ส่วนหน้า ที่ได้รับระบุว่า ขบวนการแนวร่วมปฏิวัติแห่งชาติติมลายูปัตตานี (Barisan Revolusi Nasional Melayu Patani: BRN) เป็นองค์กรหลักขับเคลื่อนงานการต่อสู้ให้สอดคล้องกับหลักการของสิทธิในการกำหนดชะตากรรมตนเอง (Right To Self Determination) ตามข้อตกลงของสหประชาชาติ (UN) ในมติของสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติที่ 1514 (XV) ลงวันที่ 14 ธันวาคม 2503 เรื่อง การให้เอกราชแก่ดินแดนอาณานิคม (Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and peoples) ทั้งนี้ได้กำหนดเป้าหมายขั้นต้น คือ การได้สิทธิในการปกครองตนเอง (Autonomy) หรือเขตปกครองพิเศษ (กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 ส่วนหน้า, 2561: 11)

ขณะที่ผลพวงจากการต่อสู้ของกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐที่ยืดเยื้อยาวนาน ปรากฏผลออกมาอย่างชัดเจนว่าได้เกิดกลุ่มต่อสู้ที่มีแนวคิดรุนแรง ก่อเหตุกระทบกับพลเรือนผู้บริสุทธิ์ จนถูกทำลายความชอบธรรมในการก่อเหตุจากประชาชนในพื้นที่ รวมทั้งองค์การความร่วมมืออิสลาม (Organization of the Islamic Cooperation: OIC) และองค์กรสิทธิมนุษยชน ได้แสดงท่าทีเรียกร้องให้กลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐใช้แนวทางสันติวิธีแก้ปัญหาความขัดแย้ง จนทำให้กลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐซีกฝ่ายอนุรักษนิยมที่ยังยึดแนวทางใช้งานการเมืองนำการทหารได้แยกตัวออกมาและโน้มน้ำหนักกลุ่มต่อสู้ที่มีแนวคิดรุนแรงให้มาใช้แนวทางสันติวิธีผ่านกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข (สิทธิ ตระกูลวงศ์, 2562) ปรากฏการณ์ดังกล่าวสอดคล้องกับผลการชกถามและการให้ข้อมูลของสมาชิกกลุ่มแนวร่วมปฏิวัติแห่งชาติติมลายู

ปัตตานี (BRN) ส่วนหนึ่งที่ปรับแนวทางการต่อสู้มาใช้แนวทางสันติวิธีผ่านกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข และเข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้านของกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 ส่วนหน้า (กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 ส่วนหน้า, 2561: 18)

ดังนั้น เมื่อนโยบายภาครัฐที่ได้เปิดพื้นที่ทางการเมืองสำหรับการพูดคุยเพื่อสันติสุข ทำให้เห็นว่า กลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐเองก็ไม่ได้ปฏิเสธกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข ซึ่งเห็นได้จากรัฐบาลกับกลุ่มแนวร่วมปฏิวัติแห่งชาติติมลายูปัตตานี (BRN) ได้จัดทำข้อตกลงยินยอมริเริ่มการพูดคุยสันติสุขใน “ฉันทามติทั่วไปว่าด้วยกระบวนการพูดคุยสันติภาพ” ระหว่างรัฐบาลกับขบวนการแนวร่วมปฏิวัติแห่งชาติติมลายูปัตตานี (BRN) เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2556 แม้ว่าการพูดคุยเพื่อสันติสุขในครั้งนั้นจะยุติลง เนื่องจากกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐได้ยื่นข้อเรียกร้อง 5 ข้อ โดยที่รัฐบาลไม่สามารถยอมรับและตอบสนองได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในข้อที่ 4 “ต้องยอมรับสิทธิความเป็นเจ้าของเหนือดินแดนปาตานี” แต่การพูดคุยในครั้งนั้น ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นและส่งผลดีต่อการพูดคุยในช่วงเวลาต่อมา รวมทั้งแสดงให้เห็นว่าทั้งสองฝ่ายไม่ปฏิเสธการพูดคุย และยังคงมีความพยายามที่จะใช้การพูดคุยเป็นทางเลือกหนึ่งในการออกจากความขัดแย้ง (สำนักงานเลขาธิการคณะพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้, 2558: 2 - 3)

ความพยายามดังกล่าวได้บรรลุผลอีกครั้งเมื่อปี พ.ศ.2557 เมื่อกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐ 6 กลุ่ม (PULO 4 ดาว, PULO 5 ดาว, PULO mkg, GMIP, BIPP, BRN.) เห็นว่า การใช้ความรุนแรงได้ส่งผลกระทบต่อชีวิตและทรัพย์สินประชาชนผู้บริสุทธิ์เป็นจำนวนมาก ควรหาทางออกจากความขัดแย้งด้วยแนวทางสันติวิธี จึงได้รวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มมาราปาตานี (Mara Patani) เพื่อเข้าสู่กระบวนการพูดคุยสันติสุขกับรัฐบาลอีกครั้งหนึ่งและดำเนินการพูดคุยอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน โดยการจัดตั้งกลุ่มมาราปาตานี (Mara Patani) ถือได้ว่า เป็นการปรับตัวครั้งสำคัญของกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐที่ต้องการพัฒนาการต่อสู้ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบันและสร้างการยอมรับจากนานาชาติที่ต้องการให้ใช้แนวทางสันติวิธีออกจากความขัดแย้ง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย เรื่องพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงขององค์กรปลดปล่อยสหปัตตานี (PULO) ของชากริยา บินยูซูฟ ที่ได้กล่าวถึง องค์กรปลดปล่อยสหปัตตานี (PULO) ซึ่งเป็นองค์กรหนึ่งที่เข้าร่วมในกลุ่ม มาราปาตานี (Mara Patani) ได้กำหนดนโยบายหลักหรือปรัชญาการต่อสู้ขององค์กรปลดปล่อยสหปัตตานี (PULO) ยึดหลัก Ugama (ศาสนา) Bangsa (เชื้อชาติ) Tanah air (ดินแดน/มาตุภูมิ) และ Peri kemanusiaan (มนุษยธรรม) ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์และยึดกฎหมายระหว่างประเทศ ทั้งนี้ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2556 เป็นต้นมา องค์กรปลดปล่อยสหปัตตานี (PULO) ได้ให้ความสำคัญกับนโยบายการพูดคุยมาอย่างต่อเนื่อง (ชากริยา บินยูซูฟ, 2560: 31 - 32)

การพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ครั้งใหม่ในปี พ.ศ.2557 โดยมีประเทศมาเลเซีย เป็นผู้อำนวยความสะดวก ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญในการแปรเปลี่ยนแนวทางการต่อสู้จากการใช้ความรุนแรง มาใช้แนวทางสันติวิธีของกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐและเป็นการเปิดพื้นที่ทางการเมืองของรัฐบาลไทย ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักประกันในความต่อเนื่อง รัฐบาลได้ออกคำสั่ง สำนักนายกรัฐมนตรี ที่ 230/2557 ลงวันที่ 26 พฤศจิกายน 2558 เรื่อง การจัดตั้งกลไกขับเคลื่อนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อรองรับกระบวนการพูดคุยเป็นการเฉพาะ โดยได้จัดตั้งกลไกในรูปแบบของคณะกรรมการเพื่อดำเนินการพูดคุยเป็น 3 ระดับ ได้แก่ 1) ระดับนโยบาย จัดตั้งคณะกรรมการอำนวยการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการ 2) ระดับปฏิบัติ จัดตั้งคณะพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ และ 3) ระดับพื้นที่ จัดตั้งคณะประสานงานระดับ

พื้นที่ พร้อมทั้งได้ระบุอำนาจหน้าที่ของกลไกในแต่ละระดับไว้อย่างชัดเจน ทั้งนี้ องค์ประกอบของกลไกแต่ละระดับจะประกอบด้วย หัวหน้าส่วนราชการสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ อาทิ กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงยุติธรรม สำนักข่าวกรองแห่งชาติ สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ กองทัพบก กองอำนาจการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร และศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นต้น

จากข้อมูลรายงานประจำปีเรื่องกระบวนการสันติภาพ 2556 ซึ่งทางสถาบันวัฒนธรรมสันติภาพ (Escola de Cultura de Pau – School for the Culture of Peace) ตั้งอยู่ที่เมืองบาร์เซโลนา ประเทศสเปน ได้จัดทำขึ้นโดยรวบรวมผลการสร้างสันติภาพในพื้นที่ความขัดแย้งทั่วโลก 117 แห่งในรอบ 30 ปีที่ผ่านมา พบว่า ความขัดแย้งรุนแรงใน 41 แห่งจาก 50 แห่งทั่วโลกนั้นยุติลงได้ด้วยกระบวนการพูดคุยสันติภาพ ส่วนอีก 9 แห่งที่เหลือนั้นจบลงด้วยมาตรการทางการทหาร และในกระบวนการสร้างสันติภาพ ผ่านการเจรจาของคู่ขัดแย้งความขัดแย้งยุติด้วยการเจรจาสันติภาพ (Peace Negotiations) มากถึงร้อยละ 40 แต่ต้องใช้เวลาโดยเฉลี่ยแล้ว ไม่น้อยกว่า 10 ปี (รุ่งรวี เฉลิมศรีภิญโญรัช, 2558: 8) ดังนั้น การสร้างสันติภาพ ผ่านกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลมาเลเซีย และกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐส่วนหนึ่งที่ต้องการหาทางออกจากความขัดแย้งด้วยแนวทางสันติวิธี จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการแปรเปลี่ยนแนวทางการต่อสู้จากการใช้ความรุนแรงมาเป็นแนวทางสันติวิธี ซึ่งได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการว่าเป็นวิธีที่จะทำให้มีการสูญเสียน้อยที่สุด

ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ จึงทำให้กระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขในจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้รับการยอมรับ และสนับสนุนจากสังคมโลกไม่ว่าจะเป็นองค์การสหประชาชาติ องค์การความร่วมมืออิสลาม และองค์กรสิทธิมนุษยชนสากล แม้ว่า กระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข แสดงให้เห็นถึงความจริงจังและความพยายามของรัฐบาล และกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐที่ต้องการหาทางออกจากความขัดแย้งด้วยแนวทางสันติวิธี แต่การขับเคลื่อนยังคงมีความท้าทายและอุปสรรคที่สำคัญ เนื่องจากกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐบางกลุ่มโดยเฉพาะกลุ่มแนวร่วมปฏิวัติแห่งชาติติมลาญปัตตานี (BRN) ยังคงรณรงค์การก่อเหตุรุนแรงเพื่อสร้างศักยภาพ และเสนอเงื่อนไขต่อรองในการเข้าสู่กระบวนการพูดคุยสันติสุข โดยเสนอให้การพูดคุยจะต้องมีฝ่ายที่สาม (ประชาคมนานาชาติ) เป็นผู้สังเกตการณ์และสักขีพยาน มีผู้ไกล่เกลี่ย (Mediator) ที่เป็นกลาง ไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อน และดำเนินการพูดคุยตามที่คู่เจรจาทั้งสองฝ่ายได้ตกลงร่วมกัน รวมทั้งก่อนเริ่มต้นเจรจาจะต้องออกแบบกรอบแนวทางให้ชัดเจนก่อน ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดตามรูปแบบของการเจรจาสันติภาพ (Peace Negotiations) (ศูนย์ข่าวอิศรา, วันที่ 25 ธันวาคม 2560) ขณะที่ท่าทีของรัฐบาล ยังคงถือว่าปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นเรื่องกิจการภายในประเทศที่ต้องการสร้างความร่วมมือและหาทางออกร่วมกันกับกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐและกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ทุกกลุ่ม โดยมีจุดร่วมสำคัญ คือ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การอำนวยความสะดวก และการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของประชาชน โดยที่การพูดคุยไม่จำเป็นต้องมีฝ่ายที่สาม (ประชาคมนานาชาติ) เข้ามาเป็นผู้สังเกตการณ์ และสักขีพยาน ดังนั้น นโยบายการพูดคุยของภาครัฐ จึงเป็นรูปแบบการพูดคุยเพื่อสันติสุข หรือสันติสนทนา (Peace Dialogue) เพื่อหาทางออกร่วมกัน (สำนักงานเลขาธิการคณะพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้, 2558: 5)

ขณะที่บทบาทและท่าทีขององค์กรภาคประชาสังคม และภาคประชาชน ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่มีบทบาทสำคัญต่อการหนุนเสริมกระบวนการพูดคุยสันติสุข เห็นได้จากการสะท้อนท่าทีและการแสดงความคิดเห็นผ่านรายงานข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ของสภาประชาสังคมชายแดนใต้ ประจำปี 2561 ที่ได้กล่าวว่า แม้องค์กรภาคประชาสังคมจะมีความตื่นตัวต่อกระบวนการสร้างสันติภาพ และให้การสนับสนุนกระบวนการพูดคุย แต่ยังมีข้อจำกัดในการเชื่อมโยง เชื่อมต่อ สื่อสารสร้างความเข้าใจ และเป็นທີ່ปรึกษาเพื่อคอยอธิบายข้อจำกัดให้คำแนะนำต่อคณะพูดคุยทั้งสองฝ่ายว่าจะพูดคุยกันอย่างไร รวมทั้งยังมีประเด็นความคิดเห็นขององค์กรภาคประชาสังคมต่อกระบวนการสร้างสันติภาพที่แตกต่างกัน ระหว่างการเจรจาสันติภาพ (Peace Negotiations) กับการพูดคุยเพื่อสันติสุข หรือสันติสนทนา (Peace Dialogue) และที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ เสียงของประชาชน จากผลการสำรวจความคิดเห็นต่อกระบวนการสันติภาพในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (Peace Survey) ครั้งที่ 4 ห้วงเดือนสิงหาคม 2561 – มกราคม 2562 พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ ร้อยละ 57 สนับสนุนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข และเห็นว่าการพูดคุยสามารถทำให้บรรยากาศและสภาพแวดล้อมในชีวิตดีขึ้น ร้อยละ 51.9 แต่ยังคงกังวลว่าการพูดคุยยังไม่สามารถหยุดความรุนแรงได้สูงถึงร้อยละ 65.1 (สถานวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายทางวัฒนธรรมภาคใต้, 2562: 34 -36) ซึ่งสามารถบ่งชี้ได้ว่าประชาชนยังคงมีความหวาดกลัว ส่งผลให้เสียงประชาชนไม่ดังพอที่จะไปกดดันและโน้มน้าวให้กลุ่มคนทุกกลุ่มทุกฝ่ายที่นิยมใช้ความรุนแรงยุติการใช้ความรุนแรงลงได้ รวมทั้งปัจจัยจากผู้อำนวยความสะดวก ยังคงมีส่วนสำคัญต่อความก้าวหน้าในกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้อีกด้วย

ความท้าทายที่เกิดขึ้นจากกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังกล่าวข้างต้น เกิดขึ้นในสถานการณ์ที่รัฐบาล และกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐต่างก็ไม่ปฏิเสธการพูดคุย ขณะที่องค์กรระหว่างประเทศ นักวิชาการ องค์กรภาคประชาสังคม กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และภาคประชาชนตื่นตัวและให้การสนับสนุนการพูดคุย แต่ทำไม่กระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขยังไม่เกิดผลเป็นรูปธรรม หรือว่าความสำคัญของการพูดคุยเพื่อสันติสุขเป็นเพียงงานด้านการเมืองงานหนึ่งของทั้งสองฝ่ายที่พยายามสร้างภาพลักษณ์ที่ดี ต่อสายตานานาชาติเท่านั้น ขณะที่การสร้างบรรยากาศในระดับพื้นที่ ซึ่งดำเนินการโดยส่วนราชการในพื้นที่ กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย องค์กรภาคประชาสังคม และประชาชน ยังมีข้อจำกัดในการสร้างบรรยากาศให้เอื้ออำนวยต่อการพูดคุยได้อย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งการโน้มน้าวและเสนอแนะให้ทั้งสองฝ่ายพูดคุยเจรจากันจนมีข้อตกลงได้

ปัญหาและความท้าทายที่เกิดขึ้นจากกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ อาจสรุปได้ว่าปัจจัยหลักมาจากแนวคิดและแนวทางการสร้างสันติภาพระหว่างรัฐบาล กลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐ องค์กรภาคประชาสังคม นักวิชาการ องค์กรระหว่างประเทศ และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีประเด็นมุมมองความเข้าใจต่อกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข/กระบวนการสร้างสันติภาพที่แตกต่างกัน โดยกลุ่มแนวร่วมปฏิวัติแห่งชาติติมลายูปัตตานี (BRN) ที่ยังคงรณรงค์การก่อเหตุรุนแรงเพื่อแสดงศักยภาพ และเสนอเงื่อนไขต่อรองในการเข้าสู่กระบวนการพูดคุยสันติสุข ยังคงยึดกรอบแนวคิดตามรูปแบบของการเจรจาสันติภาพ (Peace Negotiations) ที่ต้องมีประชาคมนานาชาติเข้ามาสังเกตการณ์ และสักขีพยาน และมีผู้ไกล่เกลี่ย (Mediator) ขณะที่นโยบายการพูดคุยเพื่อสันติสุขของรัฐบาล ยึดกรอบแนวคิดการแสวงหาทางออกจากความขัดแย้งด้วยแนวทางสันติวิธีตามรูปแบบของการพูดคุยเพื่อสันติสุข

หรือสันติสนทนา (Peace Dialogue) โดยถือว่าการแก้ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นการแก้ปัญหากิจการภายในประเทศ และดำเนินการแสวงหาความร่วมมือกับกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐ โดยไม่มีประชาคมนานาชาติเข้ามาสังเกตการณ์เป็นสักขีพยาน หรือเข้ามาเป็นผู้ไกล่เกลี่ย (Mediator) กำหนดกรอบให้นานาชาติเพียงประเทศมาเลเซีย ซึ่งเป็นประเทศที่มีพื้นที่ติดต่อกันเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) และไม่มีการทำข้อตกลงหยุดยิง (Cease Fire) เหมือนกับกระบวนการสร้างสันติภาพในพื้นที่ความขัดแย้งอื่นๆ

ดังนั้น การแสวงหาทางออกจากความขัดแย้งร่วมกันโดยแนวทางสันติวิธีผ่านกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เกิดขึ้นดังกล่าวข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงมุมมองและกรอบแนวความคิดพื้นฐานต่อการสร้างสันติสุข/สันติภาพในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่แตกต่างกัน ทั้งของหน่วยงานภาครัฐ กลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐ นักวิชาการ องค์กรระหว่างประเทศ องค์กรภาคประชาสังคม และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งส่งผลต่อความก้าวหน้าต่อการแก้ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ผ่านกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข ฉะนั้นงานวิจัยฉบับนี้ จะทำการศึกษาทำที่ ทิศนคติและกรอบแนวความคิดต่อการสร้างสันติสุข/สันติภาพ ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ผ่านกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยการรวบรวมความคิดเห็นจากทุกฝ่ายอย่างครอบคลุม ศึกษาแนวคิดตามทฤษฎีการสร้างสันติภาพ และถอดบทเรียนจากงานศึกษาวิจัยการสร้างสันติภาพในพื้นที่ความขัดแย้งที่มีความใกล้เคียงกับกระบวนการสร้างสันติสุข/สันติภาพในจังหวัดชายแดนภาคใต้ นำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อต้องการทราบตัวแบบขั้นต้นของการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ผ่านกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขที่รวมความคิดเห็นจากทุกฝ่ายและทุกฝ่ายสามารถยอมรับได้ในกระบวนการสร้างสันติสุข/สันติภาพจังหวัดชายแดนภาคใต้

2. คำถามในการวิจัย

ตัวแบบที่ทุกฝ่ายสามารถยอมรับได้ในการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผ่านกระบวนการพูดคุย เพื่อสันติสุขมีหรือไม่ และเป็นอย่างไร

3. วัตถุประสงค์

เพื่อค้นหาตัวแบบขั้นต้นของการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ผ่านกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขที่รวมความคิดเห็นจากทุกฝ่ายและทุกฝ่ายสามารถยอมรับได้

4. ขอบเขตการวิจัย

4.1 ขอบเขตเชิงพื้นที่ : พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย ยะลา ปัตตานี นราธิวาส และ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา ประกอบด้วย อ.จะนะ อ.นาทวี อ.เทพา และ อ.สะบ้าย้อย

4.2 ขอบเขตเชิงเนื้อหา : การศึกษาครั้งนี้ ได้ศึกษาทั้งแนวคิดของหน่วยงานภาครัฐ กลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐ องค์กรภาคประชาสังคม กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และภาคประชาชนต่อกระบวนการ

การพูดคุยเพื่อสันติสุขที่ทุกฝ่ายยอมรับได้ ทฤษฎีการสร้างสันติภาพ และการศึกษาทฤษฎีการสร้างสันติภาพจากพื้นที่ความขัดแย้งในประเทศศรีลังกา อาเจะห์ ประเทศอินโดนีเซีย และมณฑลซินเจียง ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

4.3 ขอบเขตด้านประชากร

กลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาคือ ทักษะ และแนวความคิดต่อกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขที่ทุกฝ่ายยอมรับได้ จำนวน 208 คน ประกอบด้วย กลุ่มบุคคลที่อยู่ในกลไกกระบวนการสร้างสันติภาพตามทฤษฎีการสร้างสันติภาพ (Peace Building Theory) ของ John Paul Lederach ที่ได้แบ่งโครงสร้างทางสังคมออกเป็น 3 ระดับ (Track) โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) หลักเกณฑ์การเลือก กลุ่มตัวอย่างโดยภาพรวมจะเป็นบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพูดคุยโดยตรง มีอำนาจหน้าที่ต่อการตัดสินใจในการกำหนดนโยบายและการวางแผนการพูดคุยของทั้งสองฝ่าย รวมทั้งเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับและมีเครือข่ายอย่างครอบคลุมทั้งที่มีความคิดเห็นสนับสนุนและเห็นต่างจากภาครัฐ คือ

4.3.1 ระดับบน (Track I) หลักเกณฑ์การเลือกกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้กำหนดนโยบาย และมีอำนาจตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข รวมทั้งเป็นผู้บังคับหน่วยกำลังในพื้นที่ และผู้อำนวยการหน่วยงานฝ่ายปกครองและการพัฒนา จำนวน 19 คน สำหรับกลุ่มตัวอย่างในส่วนของกลุ่มผู้เห็นต่างจากภาครัฐ ได้แก่ กลุ่มในและนอกมราราปาตานีที่อยู่ในคณะพูดคุยสันติสุข จำนวน 10 คน รวมกลุ่มตัวอย่างในระดับบน จำนวน 29 คน

4.3.2 ระดับกลาง (Track II) คือ องค์กรภาคประชาสังคม และกลุ่มมีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) จำนวน 68 คน ประกอบด้วย

1) องค์กรภาคประชาสังคม (CSOs) หลักเกณฑ์การเลือกกลุ่มตัวอย่าง เป็นองค์กรที่มีเครือข่ายครอบคลุม และเป็นที่ยอมรับ โดยมีความคิดเห็นสนับสนุนภาครัฐ 8 องค์กร และมีความคิดเห็นต่างจากภาครัฐ 9 องค์กร รวมจำนวน 17 องค์กร

2) องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) และ IGOs หลักเกณฑ์การเลือกกลุ่มตัวอย่าง เป็นองค์กรทั้งในและต่างประเทศที่เข้ามาทำงานสนับสนุนการสร้างสันติภาพในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้งที่มีความคิดเห็นสนับสนุนและเห็นต่างจากภาครัฐ จำนวน 9 องค์กร

3) นักวิชาการ ด้านรัฐศาสตร์และสันติศึกษาใน 5 มหาวิทยาลัยพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง หลักเกณฑ์การเลือกกลุ่มตัวอย่าง เป็นนักวิชาการที่สะท้อนความคิดเห็นต่อกระบวนการสร้างสันติสุขผ่านกระบวนการพูดคุยในพื้นที่มาอย่างต่อเนื่องทั้งในเวทีเสวนาและให้สัมภาษณ์ต่อสื่อมวลชนในสื่อกระแสหลัก รวมทั้งมีผลงานทางวิชาการและงานวิจัยด้านการสร้างสันติภาพ จำนวน 15 คน

4) กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 9 กลุ่มๆ ละ 3 - 6 คน รวม 27 คน ประกอบด้วย กลุ่มปัญญาชนและเยาวชน กลุ่มผู้นำศาสนา กลุ่มสตรี กลุ่มผู้ที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ เครือข่ายไทยพุทธและพระสงฆ์ นักการเมือง นักธุรกิจ สื่อมวลชน และอดีตนักศึกษาไทยมุสลิมที่จบการศึกษาจากต่างประเทศ หลักเกณฑ์การเลือกกลุ่มตัวอย่าง เป็นบุคคลที่มีเครือข่ายอย่างครอบคลุมทั้งที่มีความคิดเห็นสนับสนุนและเห็นต่างจากภาครัฐในสัดส่วนที่เท่า ๆ กัน

4.3.3 ระดับล่าง (Track III) คือ ตัวแทนประชาชนในระดับรากหญ้า จำนวน 114 คน ประกอบด้วย ผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่น และผู้นำตามธรรมชาติ ครอบคลุมพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา รวม 37 อำเภอ หลักเกณฑ์การเลือกกลุ่มตัวอย่างเป็นบุคคลอยู่ในฐานะทะเบียนของกรมการปกครอง สำหรับผู้นำตามธรรมชาติ เป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับจากประชาชนในพื้นที่ทั้งที่มีความคิดเห็นสนับสนุนและเห็นต่างจากภาครัฐ และมีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่ที่มีเหตุการณ์ความไม่สงบบ่อยครั้ง

4.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

ศึกษากระบวนการและปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556 ซึ่งเป็นช่วงที่รัฐบาลและกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐ เริ่มต้นกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขทางเปิดภายใต้นโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. 2555 – พ.ศ. 2557 ในช่วงรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร และต่อเนืองมาถึงรัฐบาล พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ภายใต้นโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. 2560 – 2562 จนถึงก่อนการแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีต่อรัฐสภาของรัฐบาล พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา สมัยที่ 2 (วันที่ 25 กรกฎาคม 2562)

5. กรอบแนวคิด

การศึกษารุ่นนี้ มุ่งเน้นศึกษาท่าที ทศนคติและแนวความคิดพื้นฐานต่อการสร้างสันติสุขในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ผ่านกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข/สันติภาพที่มีฐานคิดที่แตกต่างกัน ทั้งของหน่วยงานภาครัฐ กลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐ นักวิชาการ องค์กรระหว่างประเทศ องค์กรภาคประชาสังคม และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยทำการสำรวจเพื่อค้นหาแนวคิดการสร้างสันติสุข/สันติภาพจากกลุ่มบุคคลหลายฝ่ายที่มีมุมมองแตกต่างกัน ในการตีความและการสร้างวาทกรรมสันติสุข/สันติภาพ โดยเริ่มศึกษาจากภาครัฐที่ยึดกรอบแนวคิดการแสวงหาทางออกจากความขัดแย้งด้วยแนวทางสันติวิธีตามรูปแบบของการพูดคุยเพื่อสันติสุข หรือสันติสนทนา (Peace Dialogue) และกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐที่มีฐานคิดตามรูปแบบการเจรจาสันติภาพ (Peace Negotiations) โดยนำทฤษฎีการสร้างสันติภาพ (Peace Building Theory) ที่ใช้ในพื้นที่ขัดแย้งหลายๆ ประเทศ และการถอดบทเรียนการสร้างสันติภาพจากพื้นที่ความขัดแย้งในประเทศศรีลังกา อาแจห์ ประเทศอินโดนีเซีย และมณฑลซินเจียง ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ที่มีฐานคิดการสร้างสันติสุข/สันติภาพที่มีทั้งส่วนเหมือนและส่วนต่างจากฐานคิดของภาครัฐ และกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐมาเปรียบเทียบ เพื่อดูว่าแนวคิดในแต่ละแนวคิดเหมือนกันและต่างกันอย่างไร และมีผลต่อมุมมองกระบวนการสันติภาพ/สันติสุขของภาครัฐ กลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐ และฝ่ายอื่นๆ อย่างไร หลังจากนั้นจะนำข้อมูลที่จัดเก็บจากกลุ่มเป้าหมาย มาทำการวิเคราะห์ ตีความ และสังเคราะห์ จะทำให้เห็นถึงจุดร่วมและจุดต่างของมุมมอง รวมทั้งแนวความคิดของแต่ละฝ่าย ตลอดจนแนวคิดใหม่ ๆ ต่อจากนั้นจะนำจุดร่วมและจุดต่าง แนวคิดใหม่ ๆ มาวิเคราะห์ถึงข้อดี ข้ออ่อน และข้อควรระวังต่อการสร้างสันติสุข และท้ายที่สุดจะมีแนวคิดใหม่ ๆ ที่เป็นตัวแบบขั้นต้นที่ทุกฝ่ายสามารถยอมรับได้ในการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ผ่านกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขที่รวมความคิดเห็นจากทุกฝ่าย (Inclusivity)

ภาพประกอบที่ 1 : กรอบแนวคิดในการวิจัย

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 ตัวแบบขั้นต้นที่ทุกฝ่ายยอมรับได้ในการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ผ่านกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้

6.2 สามารถจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางการสร้างสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ผ่านกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขให้กับรัฐบาล กลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐ องค์กรภาคประชาสังคม กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และภาคประชาชน ในสิ่งที่ควรและไม่ควรทำ ข้อควรระวัง และแนวคิดใหม่ ๆ ในการสร้างสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาวิจัย เรื่อง “การพัฒนาตัวแบบขั้นตอนของการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ผ่านกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขที่รวมความคิดเห็นจากทุกฝ่าย” ได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบไปด้วย ทฤษฎีความขัดแย้ง (Conflict Theory) ทฤษฎีการสร้างสันติภาพ (Peace Building) แนวคิดการสร้างสันติภาพด้วยสันติสนทนา (Peace Dialogue) และแนวคิดการสร้างสันติภาพด้วยการเจรจาสันติภาพ (Peace Negotiations) รวมทั้งการศึกษบทเรียนการสร้างสันติภาพจากพื้นที่ความขัดแย้งในประเทศศรีลังกา อาแจห์ ประเทศอินโดนีเซีย และมณฑลซินเจียง ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย และวิเคราะห์ข้อมูลมีรายละเอียดตามลำดับ ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีความขัดแย้ง (Conflict Theory)

1.1 ความหมายและพัฒนาการของความขัดแย้ง

Johan Galtung นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้านความขัดแย้ง และสันติภาพ ได้นำเสนอทฤษฎีความขัดแย้ง (Conflict Theory) และทฤษฎีสันติภาพ (Peace Theory) ที่ได้รับการยอมรับทั่วโลก ได้ให้ความหมายความขัดแย้งในทฤษฎีความขัดแย้ง (Conflict Theory) หมายถึงสถานการณ์ทางสังคมที่มีอย่างน้อยสองฝ่าย ต้องการในสิ่งเดียวกัน และสิ่งนั้นมีอยู่อย่างจำกัดหรือมีข้อจำกัด ดังนั้น จึงทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกัน

ขณะที่นิยามคำว่า “ขัดแย้ง” ในความหมายของลูอิส โคเซอร์ นักสังคมวิทยาชาวอเมริกา คือ เป็นความตึงเครียดที่เกิดขึ้นจากความแตกต่างระหว่างสิ่งที่เกิดขึ้นกับสิ่งที่บางกลุ่มรู้สึกว่าจะควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานจากการปะทะกันของค่านิยม และผลประโยชน์ (Coser, L. A., 1957: 7) และอลัน ฟิลเลย์ กล่าวว่า ความขัดแย้งเป็นกระบวนการทางสังคม ความขัดแย้งเกิดขึ้นเมื่อแต่ละฝ่ายมีจุดมุ่งหมายที่ไปด้วยกันไม่ได้ และมีค่านิยมที่แตกต่างกัน (มอริส แคทเธอริน, 2547: 24) นอกจากนี้ นักวิชาการของไทย วันชัย วัฒนศัพท์ (2547: 56) ได้ให้นิยามความขัดแย้งเกิดขึ้นเมื่อสองคน มีความเห็นแตกต่างกันในประเด็นของค่านิยม หรือแข่งขันกันในเรื่องอำนาจ สถานภาพ เป้าหมาย และทรัพยากรที่มีจำกัด ความขัดแย้งจึงเป็นความรู้สึกหรือปฏิกิริยาของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีความคิดเห็น และเป้าหมายไม่เป็นไปในทางเดียวกัน ขัดขวางการกระทำอีกฝ่ายหนึ่งเพื่อให้เป้าหมายของตนบรรลุเป้าหมาย

แม็กซ์ ลูคาโด (Max Lucado) (2538: 86) กล่าวว่า ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่การรบราฆ่าฟันกันเป็นแค่ทางเลือก ความขัดแย้งคือการปะทะกันระหว่างความคิดหรือผลประโยชน์ที่ตรงข้ามกัน ความขัดแย้งอาจเกิดขึ้นในตัวคน ๆ เดียวหรือระหว่างคนสองคนขึ้นไป ระหว่างกลุ่มหรือระหว่างรัฐ ซึ่งต่างมีเป้าหมายที่ไม่ลงรอยกัน เช่นเดียวกับทุกปรากฏการณ์ในสังคม ความขัดแย้งมักเต็มไปด้วยความซับซ้อนและอาจเกิดขึ้นในหลายระดับ ความขัดแย้งขั้นพื้นฐานบางอย่างเกิดขึ้นภายในตัวบุคคล ในขณะที่ความขัดแย้งอื่นๆ เป็นเรื่องระหว่างบุคคล นอกจากนี้ความขัดแย้งเกิดขึ้นได้ในทุกระดับชั้นของสังคมด้วย ความขัดแย้งอาจมีมิติของปัญหาเป็นเรื่องภายในประเทศ หรืออาจอยู่ในรูปแบบข้ามชาติหรือกระทั่งระดับโลกก็ได้ ทุกๆ ความขัดแย้งมีประวัติศาสตร์ ลักษณะเฉพาะ

และพลวัตของตัวเอง เนื่องจากความขัดแย้งเป็นปรากฏการณ์ทางสังคม จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะเป็นส่วนหนึ่งของปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์

ดังนั้นจากคำนิยามของนักวิชาการในข้างต้น สรุปได้ว่า ความขัดแย้งเกิดจากสถานการณ์ที่มีความตึงเครียดหรือมีความเห็นต่างกันระหว่างสองคน หรือสองกลุ่มขึ้นไป โดยมีจุดมุ่งหมาย ความต้องการ คำนิยาม ความเชื่อ ผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน ทำให้ขัดกันไม่สามารถไปด้วยกันได้จนกลายเป็นความขัดแย้ง เช่น ความขัดแย้งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ กลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐมีความรู้สึก ว่าสูญเสียอำนาจและถูกปกครอง จนเกิดความขัดแย้งและต้องการได้รับอำนาจการปกครองกลับคืนมา เป็นต้น

สำหรับพัฒนาการความขัดแย้ง นักวิชาการชาวไทย เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ ได้แบ่งพัฒนาการของความขัดแย้งเป็น 3 ระยะ ดังนี้ (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, 2534: 4 – 6)

1) ความขัดแย้งแฝง (Latent Conflicts) ระยะนี้เป็นข้อพิพาทที่มีลักษณะของความตึงเครียดที่ซ่อนตัวอยู่ ยังไม่พัฒนาเต็มที่และยังไม่ขยายตัวจนเกิดการแบ่งขั้วกันของผู้ที่ขัดแย้งบ่อยครั้งที่ฝ่ายหนึ่งหรือหลายฝ่ายอาจจะยังไม่ตระหนักว่ามีความขัดแย้งหรือตระหนักถึงความขัดแย้งที่อาจจะมีโอกาสเกิดขึ้น ตัวอย่างเช่น เริ่มมีความสัมพันธ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

2) ความแย้งกำลังเกิด (Emerging Conflicts) มีความขัดแย้งเกิดขึ้นที่ฝ่ายต่างๆ สามารถระบอบอกมาได้ ต่างฝ่ายรับรู้ว่ามีข้อพิพาทเกิดขึ้น ประเด็นต่างๆ ดูจะชัดเจน แต่ยังไม่มีการเจรจาไกล่เกลี่ยหรือกระบวนการแก้ปัญหาที่น่าจะดำเนินไปได้เกิดขึ้น

3) ความขัดแย้งที่ปรากฏออกมาแล้ว (Manifest Conflicts) เป็นระยะที่ความขัดแย้งพัฒนาไปเป็น ข้อพิพาท ซึ่งฝ่ายต่างๆ ได้มีบทบาทอย่างเอาเป็นเอาตายในเรื่องที่ดำเนินอยู่อาจจะเริ่มมีการเจรจาไกล่เกลี่ยแล้ว หรืออาจจะถึงทางตันแล้วก็ได้

ดังนั้น ความขัดแย้งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นความขัดแย้งที่ปรากฏออกมาแล้ว (Manifest Conflicts) เป็นระยะที่ความขัดแย้งพัฒนาไปเป็นข้อพิพาทแล้ว ซึ่งฝ่ายต่างๆ ได้เข้ามามีบทบาทในการคลี่คลายความขัดแย้งในเรื่องที่ดำเนินอยู่ ด้วยการพูดคุยเจรจาไกล่เกลี่ยเพื่อหาทางออกจากความขัดแย้งร่วมกัน

1.3 การป้องกัน การจัดการ และการคลี่คลายความขัดแย้ง (Conflict Prevention, Management, Resolution)

วิจายา ลักษมี บันดิต (Vijaya Lakshmi Pandit) กล่าวในอธิธานศัพท์ว่าด้วยการแปรเปลี่ยนความขัดแย้งของมูลนิธิเบิร์กฮอฟ (Berghof Foundation) “ยิ่งเราเสียเหงื่อในสันติภาพมากเท่าไร เราก็เสียเลือดในสงครามน้อยลงเท่านั้น” ความขัดแย้งอาจเป็นส่วนหนึ่งที่จำเป็นหรือกระทั่งมีอิทธิพลสำคัญยิ่งต่อการดำรงอยู่ของมนุษย์ แต่ความขัดแย้งที่ใช้ความรุนแรงมิใช่สิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นการป้องกันมิให้ความขัดแย้งกลายเป็นความรุนแรงจะทำได้อย่างไรและเมื่อไร หรือถ้าในกรณี ที่สายเกินไป เราจะลดผลกระทบที่เลวร้ายของความรุนแรงได้อย่างไร (Berghof Foundation, 2012: 18 – 20)

การป้องกันความขัดแย้ง ประกอบด้วย กิจกรรมหลัก 4 ประการ ที่มีตั้งแต่ระยะสั้นถึงระยะกลาง กล่าวคือ 1) ชี้ให้เห็นสถานการณ์ที่อาจลงเอยด้วยความรุนแรง 2) ลดความตึงเครียด

ที่สำแดงให้เห็น 3) ป้องกันมิให้ความตึงเครียดที่มีอยู่ยกระดับขึ้น และ 4) ขจัดต้นตอรากเหง้าของปัญหา ก่อนที่ความรุนแรงจะเกิดขึ้น ดังนั้น เป้าหมายจึงไม่ใช่ปฏิเสธประเด็นที่กำลังเป็นปัญหา แต่คือการค้นหาวิธีการที่ไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ไขด้วยเหตุผลนี้ นักปฏิบัติหลายคนจึงนิยมใช้คำว่า “การป้องกันวิกฤตการณ์” หรือ “การป้องกันความรุนแรง” มากกว่า ดังนั้น จึงเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องเข้าใจความรุนแรงที่มีหลากหลายชนิดและสาเหตุที่ก่อตัวขึ้น เครื่องมือและวิธีการที่มักใช้กันโดยทั่วไปประกอบด้วย การเตือนล่วงหน้า มาตรการสร้างความเชื่อมั่นและความมั่นคง การทูตเชิงป้องกันและการรักษาสันติภาพเชิงป้องกัน รวมทั้งการให้การศึกษาเกี่ยวกับสันติภาพ

การจัดการความขัดแย้ง มุ่งเน้นที่วิธีการควบคุม รับมือและบรรเทาความขัดแย้งที่เปิดเผย รวมทั้งวิธีการจำกัดความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น เนื่องจากการยกระดับ เช่นเดียวกับการป้องกันการจัดการอาจมีทั้ง ส่วนประกอบที่เป็นการทหารและไม่ใช้การทหาร ความเข้าใจหลักที่มีต่อการจัดการความขัดแย้ง ก็คือ การพยายามจำกัดขอบเขตความขัดแย้ง หรือดีที่สุดก็คือ การประนีประนอมโดยไม่จำเป็น ต้องคลี่คลายความขัดแย้ง ซึ่งเป็นการมองหาหนทางต่างๆ ในการรับมือกับความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ และมีเป้าหมายที่จะดึงฝ่ายต่างๆ ที่เป็นปรปักษ์กันเข้ามาอยู่ในกระบวนการความร่วมมือ เพื่อจัดตั้งระบบที่จะจัดการกับความแตกต่างของทุกฝ่ายอย่างได้ผล

การคลี่คลายความขัดแย้ง มุ่งเน้นที่สาเหตุรากเหง้าต้นตอของความขัดแย้ง ซึ่งรวมถึงแง่มุมเชิงโครงสร้าง พฤติกรรม และเหนืออื่นใด คือ ทศนคติ การคลี่คลายความขัดแย้งมีเป้าหมายที่จะช่วยให้ฝ่ายขัดแย้งได้สำรวจ วิเคราะห์ ตั้งคำถามและปรับเปลี่ยนกรอบของจุดยืนและผลประโยชน์ฝ่ายตนเพื่อเป็นหนทางหนึ่งที่จะก้าวข้ามความขัดแย้ง สำหรับหลายๆ คน กระบวนการเรียนรู้ที่ตามมาพร้อมกับการคลี่คลายความขัดแย้งมีความสำคัญเท่าๆ กับจุดหมายปลายทางที่หวังว่าจะบรรลุถึง กล่าวคือ เราไม่ได้มองว่าอนาคตจะปลอดภัยไร้ความขัดแย้ง แต่มองว่าอนาคตควรมีพันธะและตัวแบบที่ฝ่ายขัดแย้งสามารถนำมาใช้เพื่อการคลี่คลายต่อไปข้างหน้าแทนที่จะหันไปใช้ความรุนแรง

นอกจากนี้ แดเนียล ดานา (จรรยา พุคยาภรณ์ แปล, 2549: 26) ได้เสนอแนวทางการคลี่คลายความขัดแย้ง โดยทั่วไป 3 รูปแบบ คือ

- 1) การต่อสู้ด้วยการใช้อำนาจและความรุนแรง เพื่อบีบบังคับให้ฝ่ายตรงข้ามยอมจำนน ซึ่งผลออกมาจะมีผู้แพ้ ผู้ชนะ และความเจ็บแค้นของผู้แพ้
- 2) การต่อสู้ด้วยการใช้สิทธิความเป็นเจ้าของ มาใช้ในการพิจารณาว่าใครมีสิทธิที่ถูกต้อง ซึ่งผลออกมาจะมีผู้แพ้ ผู้ชนะ และความเจ็บแค้นของผู้แพ้
- 3) การพูดคุยเจรจาหาทางออกจากความขัดแย้งร่วมกัน เป็นวิธีที่แบ่งปันผลประโยชน์กัน หรือมีได้บ้าง เสียบ้าง ข้อดี คือ ไม่เป็นปรปักษ์ต่อกัน

ตารางที่ 1 : แนวทางการคลี่คลายความขัดแย้ง

วิธีการ	ผล	สิ่งที่ตามมา
- ใช้อำนาจ/ความรุนแรง	ผู้แพ้/ผู้ชนะ	ความเจ็บแค้นของผู้แพ้
- ใช้สิทธิความเป็นเจ้าของ	ผู้แพ้/ผู้ชนะ	ความเจ็บแค้นของผู้แพ้
- พุดคุย/เจรจา	แบ่งปัน ประโยชน์กัน ได้บ้าง/เสียบ้าง	ไม่เป็นปรปักษ์ต่อกัน

ที่มา: แดเนี่ยล ดานา (จรรยา พุคยาภรณ์ แปล, 2549 : 26)

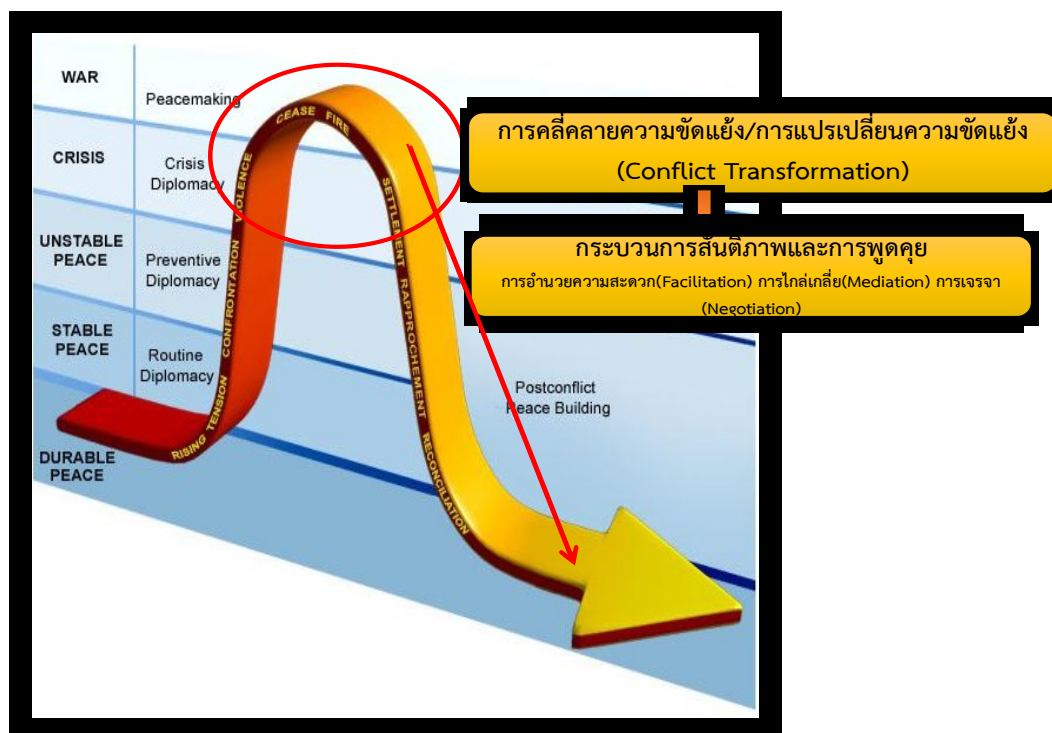
ขณะที่ Johan Galtung ได้ให้ความหมายการจัดการแก้ไขความขัดแย้ง (Conflict Resolution) หมายถึง สถานการณ์ที่คู่ขัดแย้งบรรลุข้อตกลงในการแก้ไขสิ่งสำคัญที่เข้ากันไม่ได้ การยอมรับของการมีตัวตนอยู่ของแต่ละฝ่ายและยุติการใช้ความรุนแรงทุกอย่างต่อกัน

ดังนั้น สามารถสรุปได้ว่า ความขัดแย้งถือได้ว่าเป็นเรื่องปกติของชีวิตมนุษย์และการอยู่กันในโลก โดยที่ความขัดแย้งไม่ได้ให้ผลด้านลบเสมอไป แต่สามารถทำประโยชน์จากการเกิดความขัดแย้งนั้นได้ เพราะเมื่อมีความขัดแย้ง จะสามารถนำไปสู่การถกเถียงหรือเจรจา ทำให้คู่ขัดแย้งมีความเข้าใจกันและพัฒนาสังคมร่วมกันให้ดีขึ้น แต่ทั้งนี้จะต้องจัดการหาทางออกจากความขัดแย้งให้ได้อย่างเหมาะสมตั้งแต่ความขัดแย้งที่ซ่อนตัวอยู่ (รากเหง้าของความขัดแย้ง) ความขัดแย้งกำลังเกิดและความขัดแย้งที่ปรากฏ มิฉะนั้นแล้วความขัดแย้งจะพัฒนาไปเป็นข้อพิพาทจนนำไปสู่การใช้ความรุนแรงต่อกัน โดยการบริหารจัดการและคลี่คลายความขัดแย้ง สามารถดำเนินการได้หลายวิธีด้วยกัน แต่วิธีที่จะทำให้ความขัดแย้งหมดไปในระยะยาว คือ การพูดคุยเจรจาหาทางออกจากความขัดแย้งร่วมกัน ประนีประนอมกัน (Compromise) ยอมรับของการมีตัวตนอยู่ของแต่ละฝ่ายและยุติการใช้ความรุนแรงทุกอย่างต่อกัน โดยอาจใช้คนกลางมาไกล่เกลี่ย (Mediator) หรือให้คู่ขัดแย้งส่งตัวแทนมาเจรจาท่องรองกัน โดยคู่ขัดแย้งอาจจะมีส่วนได้บางส่วนเสีย ทั้งนี้ควรมุ่งเน้นไปที่สาเหตุรากเหง้าต้นตอของความขัดแย้ง รวมทั้งแง่มุมด้านพฤติกรรมและทัศนคติของคู่ขัดแย้งที่พร้อมจะปรับเปลี่ยนกรอบจุดยืนและผลประโยชน์ฝ่ายตน เพื่อเป็นหนทางหนึ่งที่จะก้าวข้ามความขัดแย้งเช่นเดียวกับกระบวนการสร้างสันติภาพในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งภาครัฐ และกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐได้ปรับนโยบายและทำที่จากเดิมไม่มีนโยบายการพูดคุยเจรจาต่อกัน แต่เมื่อสถานการณ์ความขัดแย้งนำไปสู่การใช้ความรุนแรงต่อกัน จนกลายเป็นความยุ่งยากที่จะออกจากความขัดแย้ง ดังนั้น การบริหารจัดการและคลี่คลาย

ความขัดแย้งของทั้งสองฝ่าย ได้เปิดการพูดคุยเจรจาต่อกันเพื่อให้ความขัดแย้งหมดไปในระยะยาว ซึ่งถือได้ว่าเป็นการประนีประนอมต่อกัน (Compromise) และแน่นอนว่าทั้งคู่จะมีบางส่วนได้และบางส่วนเสีย บนปัจจัยสำคัญพื้นฐาน คือ การให้ความสำคัญต่อรากเหง้าของปัญหา และพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนกรอบจุดยืนและผล ประโยชน์ฝ่ายตน เพื่อเป็นหนทางที่จะก้าวข้ามความขัดแย้ง สามารถยอมรับและเข้าใจข้อจำกัดของแต่ละฝ่ายได้ ซึ่งจะทำให้การคลี่คลายความขัดแย้งบรรลุผลในที่สุด

2. แนวคิดและทฤษฎีความขัดแย้ง ความรุนแรง และสันติภาพของโยฮัน กัลป์ตุง (Johan Galtung)

แนวคิดโยฮัน กัลป์ตุง (Johan Galtung) ต่อปรากฏการณ์ ความขัดแย้ง (Conflict) ความรุนแรง (Violence) และสันติภาพ (Peace) มีมุมมองว่า เป็นกระบวนการที่เป็นพลวัต (Dynamic Process) เมื่อเกิดความขัดแย้ง ถ้าบริหารจัดการความขัดแย้งไม่สมดุลหรือเหมาะสม ความขัดแย้งจะแปรเปลี่ยนไปสู่การใช้ความรุนแรง และความรุนแรงที่เกิดขึ้นจะไม่คงความรุนแรงอยู่ตลอดไป จะมีกระบวนการแปรเปลี่ยนความรุนแรงไปสู่สันติภาพ และเมื่อเกิดสันติภาพ หากบริหารจัดการไม่สมดุลหรือเหมาะสม สันติภาพจะนำไปสู่ความขัดแย้งอีกครั้ง ดังนั้น ความขัดแย้ง ความรุนแรง และสันติภาพ จึงเป็นปรากฏการณ์ที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงต่อกัน (Johan Galtung, 1996: 18)

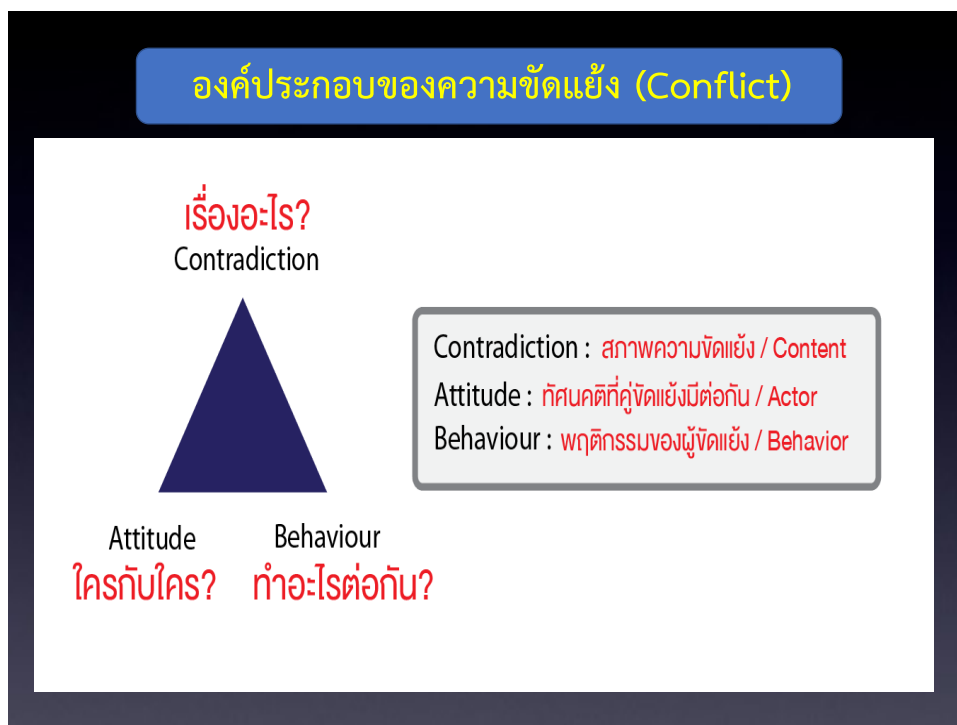

ภาพประกอบที่ 2 : ปรากฏการณ์ความขัดแย้ง ความรุนแรง และสันติภาพ มีความสัมพันธ์ต่อกัน
ที่มา: Johan Galtung, 1996 (จิราภรณ์ งามเลิศศุภกร, 2559 อ้างในเอกสารบรรยายบทบาท
ภาคประชาสังคม)

Johan Galtung กล่าวว่า ทางออกจากความขัดแย้งไม่ใช่เรื่องของความเสมอภาค ไม่ใช่เรื่องของความสัมพันธ์หรือจิตวิทยาเพียงอย่างเดียว แต่เราต้องเข้าใจถึงความรุนแรงเชิงโครงสร้าง (Structure Violence) และรากเหง้าของความรุนแรง (Culture Violence) Johan Galtung ได้เสนอ โมเดลความขัดแย้ง (Conflict) ความรุนแรง (Violence) และสันติภาพ (Peace) เป็นรูปสามเหลี่ยมประกอบด้วย

ภาพประกอบที่ 3 : โมเดลความขัดแย้ง ความรุนแรง และสันติภาพ
ที่มา: Johan Galtung, 1996 (นารี เจริญผลพิริยะ, 2558 อ้างในเอกสารบรรยายพัฒนาการ
ความขัดแย้ง)

ภาพประกอบที่ 4 : องค์ประกอบของความขัดแย้ง

ที่มา : Johan Galtung.1996 (นารี เจริญผลพิริยะ,2558 อ่างในเอกสารบรรยายพัฒนาการ ความขัดแย้ง)

สำหรับโมเดลความขัดแย้ง (Conflict) ได้กำหนดองค์ประกอบของความขัดแย้งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

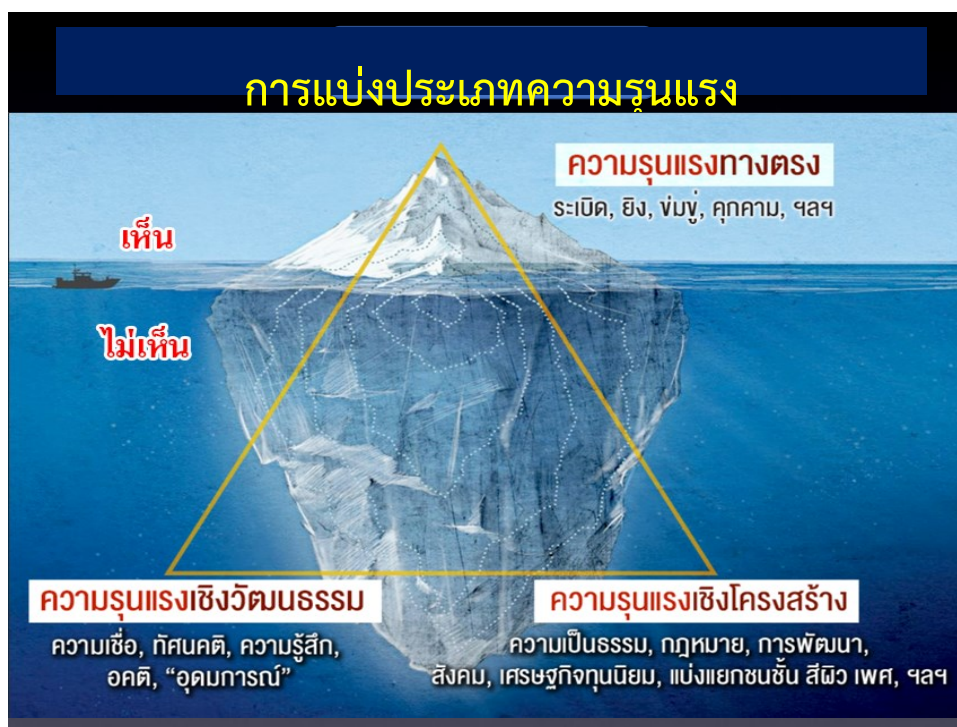
1. การขัดกัน (Contradiction) คือ สิ่งที่เป็นรากฐานของสถานการณ์ของความขัดแย้ง อันเป็นสิ่งที่ทำให้เป้าหมายของคู่ขัดแย้งไม่สามารถเข้ากันได้ หรือการไม่เข้ากันของค่านิยมและโครงสร้างสังคม กล่าวได้เป็นสาระสำคัญของความขัดแย้ง (Content)

2. ทศนคติ (Attitude) คือ การรับรู้และการรับรู้ที่ผิดพลาดของคู่ขัดแย้งที่มีต่อกัน และต่อตัวเอง ซึ่งอาจเป็นทศนคติในแง่บวกหรือลบก็ได้ ทศนคตินี้มักจะได้รับอิทธิพลจากอารมณ์ (ความรู้สึก) ความนึกรู้ (ความเชื่อ) และแนวโน้มของการแสดงออก (เจตนา)

3. พฤติกรรม (Behavior) คือ พฤติกรรมของคู่ขัดแย้ง หมายรวมถึงพฤติกรรมทำให้ความร่วมมือ และการบีบบังคับ เป็นการแสดงออกซึ่งทำทางที่จะบ่งบอกถึงความเป็นมิตรหรือศัตรู ในกรณีความรุนแรง พฤติกรรมจะถูกแสดงออกผ่านการคุกคาม การบีบบังคับ และการโจมตีเพื่อทำลาย

ทั้งนี้ความขัดแย้งที่มีความรุนแรง (Violence Conflict) ซึ่งมีลักษณะ คือ เป็นการคุกคาม ชูเชิญ (Threat) มีการบีบบังคับ และทำลายล้าง ดังนั้น การยุติความขัดแย้งจะต้องใช้เครื่องมือที่เป็น พลวัตร ที่ประกอบด้วย

1. การลดระดับของพฤติกรรมความขัดแย้ง (De – escalation of Conflict Behavior)
 2. การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ (Change in Attitude)
 3. การเปลี่ยนสภาพความสัมพันธ์ (A Transformation of Relationships)
- ในส่วนของความรุนแรง (Violence) Johan Galtung ได้แยกแยะความรุนแรงออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

ภาพประกอบที่ 5 : การแบ่งประเภทความรุนแรง

ที่มา: Johan Galtung, 1996 (รวมภอน ปันจอร์, 2558 อ้างในเอกสารบรรยายกระบวนการสันติภาพ)

1. ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง (Structural Violence) เป็นความรุนแรงที่มีเงื่อนไขมาจากความยุติธรรม กฎหมาย การพัฒนา เศรษฐกิจ สังคม การแบ่งแยกชนชั้น สีผิว เพศ เป็นต้น ลักษณะความรุนแรงจะไม่มีผู้ก่อความรุนแรงให้เห็นเป็นตัวละครแต่มีเหยื่อปรากฏ เป็นความรู้สึกถึงความเหลื่อมล้ำ การขาดโอกาส และความไม่เท่าเทียมกัน
2. ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม (Cultural Violence) เป็นความรุนแรงที่มีเงื่อนไขมาจากความเชื่อ ทัศนคติ ความรู้สึก อคติ อุดมการณ์ อัตลักษณ์ ประวัติศาสตร์ ชาตินิยม เป็นต้น ลักษณะความรุนแรงจะไม่มีผู้ก่อ แต่มีการถ่ายทอดความเกลียดชัง ความกลัว ความอคติ ความเจ็บแค้น เป็นต้น
3. ความรุนแรงทางตรง/กายภาพ (Direct Violence) จะปรากฏตัวผู้ก่อความรุนแรงขึ้น ทั้งทางกาย ทางวาจา และพฤติกรรม เช่น การระเบิด ยิง ข่มขู่ และคุกคาม เป็นต้น

ทั้งนี้ความรุนแรงทางโครงสร้าง (Structural Violence) แก้ไขโดยการพัฒนาทางโครงสร้าง ลดความเหลื่อมล้ำ ยกระดับคุณภาพชีวิต สร้างความเป็นธรรม ขณะที่ความรุนแรงทางวัฒนธรรม (Cultural Violence) แก้ไขด้วยการยอมรับการอยู่ร่วมกันในความหลากหลายทางวัฒนธรรม และปรับเปลี่ยนทัศนคติที่จะเรียนรู้และยอมรับการอยู่ร่วมกัน สำหรับความรุนแรงทางตรง/กายภาพ (Direct Violence) แก้ไขโดยปรับเปลี่ยนพฤติกรรมความขัดแย้งไม่ใช่ความรุนแรงต่อกัน

สำหรับในด้านสันติภาพ (Peace) Johan Galtung ได้เสนอทฤษฎีสันติภาพเพื่อแปรเปลี่ยนความรุนแรงไปสู่สันติภาพ โดยมีวิธีการที่นำไปสู่สันติภาพ ประกอบด้วย

1. การรักษาสันติภาพ (Peace Keeping) คือ การแยกคู่ขัดแย้งออกจากกัน และหรือการใช้กำลังเข้าควบคุมการใช้ความรุนแรงของทั้งสองฝ่าย
2. การทำให้เกิดสันติภาพ (Peace Making) คือ การเจรจา เพื่อหาทางประนีประนอมของคู่ขัดแย้ง
3. การสร้างสันติภาพ (Peace Building) คือ การแปลงเปลี่ยนภายในสังคมหรือประเทศให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นด้วยการยอมรับในเรื่องอัตลักษณ์ อุดมการณ์และความคิดเห็นทางการเมืองที่แตกต่างกันให้มียืดหยุ่น (Resilience) มากขึ้น

ทั้งนี้ การสร้างสันติภาพ (Peace Building) มีทั้งเชิงบวกและเชิงลบ ดังนี้

1. สันติภาพเชิงลบ (Negative Peace) เป็นสภาวะที่ปราศจากความรุนแรงทางตรง/กายภาพ (Direct Violence) ไม่มีการทำร้ายกัน สังคมมีความสงบ ซึ่งเราสามารถเรียกว่าสังคมมีความเป็นปกติสุข

2. สันติภาพเชิงบวก (Positive Peace) เป็นสภาวะที่สังคมมีความสงบสุข ปราศจากความรุนแรง ผู้คนมีสิทธิและเสรีภาพที่เท่าเทียม ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ได้รับความเคารพ ปราศจากการเอารัดเอาเปรียบ มีความยุติธรรม มีความสมดุลทางธรรมชาติ ซึ่งเราเรียกสภาวะเช่นนี้ว่าสันติสุข

โดยที่คู่ขัดแย้ง จะให้ความสำคัญต่อสันติภาพเชิงลบ และเชิงบวกที่ต่างกัน ฝ่ายที่มีความรู้สึกรู้สึกว่าเป็นผู้ถูกกระทำ จะให้ความสำคัญกับสันติภาพเชิงบวก ขณะที่คู่ขัดแย้งอีกฝ่ายหนึ่งจะให้ความสำคัญกับสันติภาพเชิงลบ ดังนั้น การเสริมสร้างและรักษาความสมดุลของการให้ความสำคัญต่อสันติภาพเชิงลบและเชิงบวกของคู่ขัดแย้ง เป็นสิ่งสำคัญต่อกระบวนการสร้างสันติภาพ ทั้งนี้เมื่อพิจารณาถึงความขัดแย้งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ กลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐจะให้ความสำคัญอย่างมากต่อสันติภาพเชิงบวก ขณะที่หน่วยงานภาครัฐจะให้ความสำคัญเร่งด่วนกับสันติภาพเชิงลบ และดำเนินการควบคู่กับการให้ความสำคัญต่อสันติภาพเชิงบวก เพื่อเสริมสร้างและรักษาความสมดุลต่อกระบวนการสร้างสันติภาพในระยะยาว

3. แนวคิดกระบวนการสันติภาพตามทฤษฎีการสร้างสันติภาพ (Peace Building Theory)

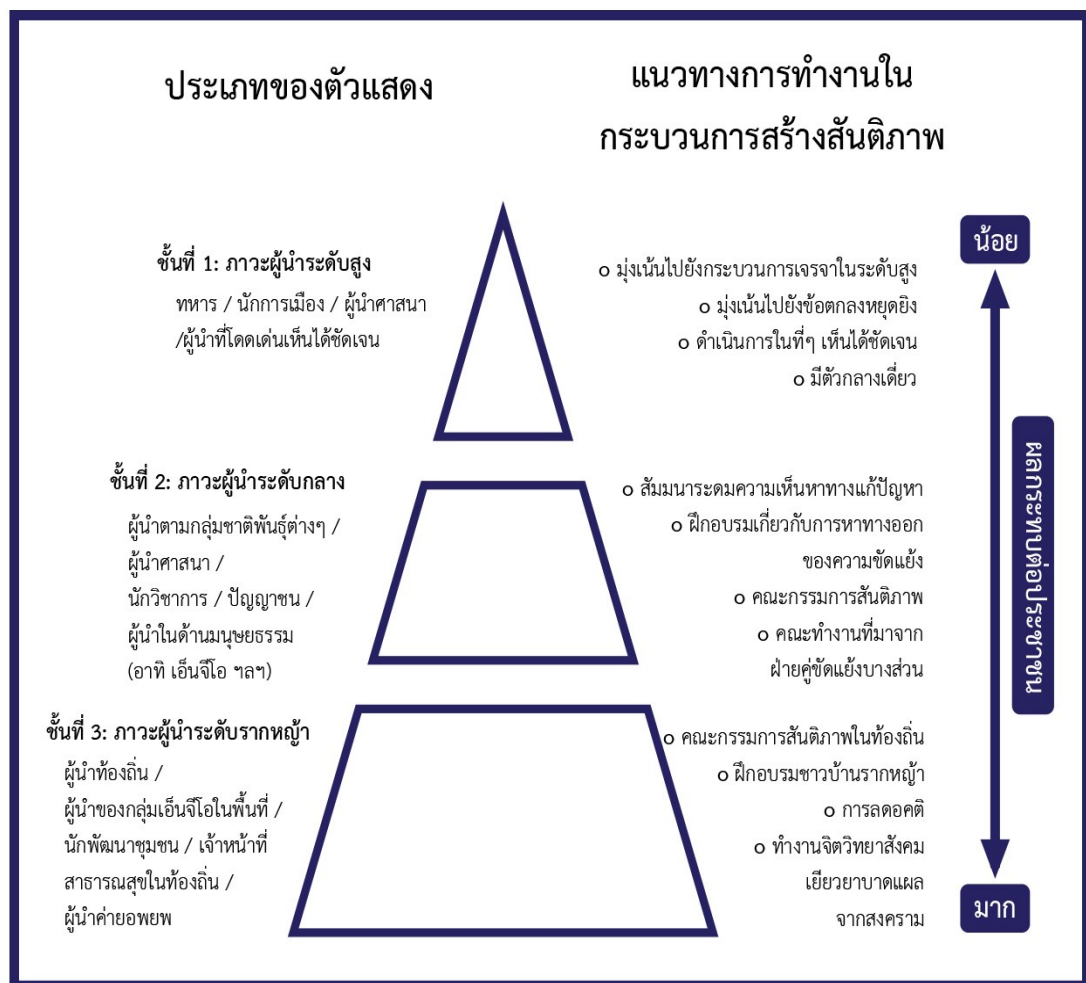
ทฤษฎีการสร้างสันติภาพ (Peace Building Theory) ของ John Paul Lederach นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้านสันติภาพและมีประสบการณ์แก้ไขความรุนแรงที่ยืดเยื้อในหลายพื้นที่ (Lederach, J. P., 1997) ได้เสนอปิรามิดตัวแสดงและแนวทางการทำงานในกระบวนการสร้างสันติภาพภายใต้กรอบแนวคิดทางออกจากความขัดแย้ง トラบโดที่มนุษย์ยังคงมีความแตกต่าง ก็ย่อมเกิดความขัดแย้ง

ในแง่ต่างๆ ได้อย่างเสมอ แต่สิ่งที่เป็นไปได้ คือ การแปรเปลี่ยนความขัดแย้งไปสู่ความสัมพันธ์ที่ยั่งยืน ด้วยการแบ่งโครงสร้างทางสังคมออกเป็น 3 ระดับ (Track) คือ

ระดับบน (Track I) หมายถึง การพูดคุยเจรจากันระหว่างผู้กำหนดนโยบายหรือผู้มีอำนาจตัดสินใจของคู่ขัดแย้ง

ระดับกลาง (Track II) หมายถึง การทำงานของภาคประชาสังคม และกลุ่มมีส่วนร่วมได้ส่วนเสีย (Stakeholders) เพื่อหาทางออกจากความขัดแย้ง และ

ระดับล่าง (Track III) หมายถึง การทำงานของประชาชนในระดับรากหญ้า

ภาพประกอบที่ 6 : แนวทางการทำงานในกระบวนการสร้างสันติภาพ

ที่มา: Lederach, J.P, 1997 (ซาคารียา บินยูซุฟ, 2560 อ่างในพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงขององค์กรปลดปล่อยสหปัตตานี (PULO))

จากการแบ่งโครงสร้างทางสังคมออกเป็น 3 ระดับ (Track) ตามทฤษฎีการสร้างสันติภาพ (Peace Building Theory) ของ John Paul Lederach ในมุมมองของ นอร์เบิร์ต โรเปอส์ นักวิชาการและนักปฏิบัติการสันติภาพชาวเยอรมัน ในทั้ง 3 ระดับนี้ จะมีคนที่มีความคิดสุดโต่ง และ

แนวคิดกลางๆ (นอร์เบิร์ต โรเปอส์, 2558: 28) ดังนั้น คนแนวคิดกลางๆ จะเป็นตัวเชื่อมและตัวกลางในการทำงานสันติภาพ กระบวนการสร้างสันติภาพไม่จำเป็นต้องถูกกำหนดมาจากข้างบน (Top down approach: Track 1) แต่สามารถสร้างมาจากข้างล่าง (Bottom up approach) เนื่องจากการพูดคุยของตัวแสดงในระดับบน (Track 1) จะมีตัวแสดงหลักแค่ 2 ฝ่าย รัฐก็ไม่กล้าพูดเรื่องหลักๆ เช่น เรื่องการเมืองการปกครอง ขบวนการก็ไม่ว่าใครเป็นใคร และยังไม่มียุทธศาสตร์ตัดสินใจเพียงพอ ทำให้การพูดคุยไม่ประสบความสำเร็จ ดังนั้น จำเป็นต้องมีฝ่ายที่ 3 คือกลุ่มคนระดับกลาง (Track II) เข้ามาทำงานกับคนที่อยู่ตรงกลาง เพื่ออธิบาย และสร้างความเข้าใจในข้อจำกัดของแต่ละฝ่าย รวมทั้งผลักดันและโน้มน้าวให้ผู้มีอำนาจตัดสินใจของคู่ขัดแย้งระดับบน (Track I) หาทางแก้ปัญหาได้ชัดเจนขึ้น แต่จะต้องทำให้ตัวแสดงระดับบน (Track I) เชื่อมมั่นให้ได้ว่ากลุ่มคนที่เป็นตัวกลางมีความเป็นกลางอย่างแท้จริง และมีเครือข่ายครอบคลุมและยึดโยงกับประชาชนในระดับรากหญ้า (Track III) อย่างแท้จริง

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาจากแนวคิดกระบวนการสันติภาพของ John Paul Lederach จะเห็นได้ว่า มุ่งเน้นและให้ความสำคัญกับการขับเคลื่อนกระบวนการสันติภาพของกลุ่มบุคคลในระดับกลาง (Track II) ได้แก่ การทำงานของภาคประชาสังคม และกลุ่มมีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) และกลุ่มบุคคลในระดับล่าง (Track III) ได้แก่ การทำงานของภาคประชาชน

นอร์เบิร์ต โรเปอส์ มีความเห็นสอดคล้องต่อแนวคิดของ ศรีสมภพ จิตรภิมย์ศรี นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้านการสร้างสันติภาพในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ และผู้อำนวยการศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์จังหวัดชายแดนภาคใต้ (Deep South Watch) ซึ่งได้ใช้ทฤษฎีการสร้างสันติภาพของ John Paul Lederach มาประยุกต์ใช้ในการเสนอตัวแบบการสร้างพื้นที่การสื่อสารสาธารณะเพื่อสันติภาพแบบพหุวิถี (Multi-track and Multi-platform Communications-Ameba Model Multitrack Peace Process) (ศรีสมภพ จิตรภิมย์ศรี, 2560) เอกสารประกอบการบรรยายรายวิชาการแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งไปสู่สันติวิธี โดยมองว่าการสร้างสันติภาพเป็นกระบวนการทางวาทกรรม (Discursive Processes) ที่นำมาซึ่งวัตถุทางวาทกรรม (Discursive Objects) หลายอย่างซึ่งก่อกำเนิดขึ้นมาพร้อมกันและมีความเกาะเกี่ยวต่อเนื่องกัน วัตถุทางวาทกรรมเหล่านี้ในที่สุดแล้วก็จะถูกระบุชื่อ อธิบายพรรณนาความ ถูกนำมาคิด มาวิเคราะห์ สร้างความรู้สึกประทับใจหรือถูกประเมิน วินิจฉัยด้วยคุณค่า สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นในท่ามกลางความสัมพันธ์ระหว่างกัน ดังนั้น การสร้างวัตถุทางวาทกรรมในเรื่องสันติภาพ จำเป็นต้องอาศัยเครือข่ายทางสังคมที่กว้างใหญ่มากขึ้น เป็นเครือข่ายของภาคประชาสังคม องค์กรทางวิชาการ และเครือข่ายของภาคการสื่อสาร โดยเครือข่ายดังกล่าวนี้ เน้นให้ความสำคัญต่อการ “ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน” ของวัตถุทางวาทกรรม เพื่อที่จะนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงความขัดแย้ง โดยผ่านการเปลี่ยนแปลงความคิด (Ideas and Thought) การปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน (Interplay) หมายความว่า การประดิษฐ์สร้าง “สนามในการเล่น” ของพลังทางสังคมของฝ่ายต่างๆ ทั้งที่อยู่ภายในและภายนอกพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ สนามนี้ก็คือพื้นที่กลางหรือพื้นที่ร่วมในการสร้างสันติภาพ ซึ่งเรียกว่า Common Ground

การสร้างพื้นที่และสนามการสร้างความเข้มแข็งให้กับการสร้างทุนทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นฐานของสนาม การสื่อสารเพื่อให้เป็นอิสระจากทุนทางเศรษฐกิจ ธุรกิจ อำนาจการเมือง และการขยายตัวของสนามการสื่อสาร (Media Fields) จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสนามการสื่อสาร

และมีผลทำให้สนามอื่นๆ ในสังคมเปลี่ยนไปด้วยในแนวทางสร้างสันติภาพ จนเกิดผลลัพธ์สุดท้ายกลายเป็นวาทกรรมสันติภาพ (Discursive Peaces) ที่เกิดขึ้นครอบคลุมทุกพื้นที่ บุคคล องค์กร และทุกภาคส่วน

จากแนวคิดดังกล่าวนี้ กระบวนการสร้างสันติภาพ (Peace Process) จึงเป็นการสร้างพื้นที่ทางการเมือง ที่ซับซ้อนและหักเหอันจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความขัดแย้งด้วยโครงสร้างสนับสนุนสันติภาพที่หลากหลายและปรับเปลี่ยนไปตามเหตุการณ์ ก่อให้เกิดการสร้างวาทกรรมทางการเมือง เพื่อสนับสนุนสันติภาพอย่างมีพลัง และยั่งยืน จึงได้เสนอแนวทางการสร้างสันติภาพ 2 แบบ ดังนี้

1. แบบแรก เน้นที่ผลสุดท้ายของสันติภาพที่เป็นเป้าหมายใหญ่ (Peace – Writ - Large) ในกระบวนการนี้ มีหลายฝ่าย หลายพวกที่ต่างก็มีเป้าหมายสุดท้ายที่เป็นเรื่องใหญ่ เช่น ขบวนการต่อสู้เพื่ออิสรภาพปัตตานีหรือกลุ่มแยกดินแดนต้องการแยกดินแดนเป็นเอกราชใหม่ รัฐบาลไทยต้องการรักษาความสงบและปกป้องอำนาจอธิปไตยและความมั่นคงในสถานภาพเดิม ภาคประชาสังคมต้องการเขตปกครองพิเศษ ชาวบ้านต้องการความยุติธรรม เป็นต้น ล้วนแล้วแต่เป็น “สันติภาพขนาดใหญ่” คือทุกฝ่ายมาพูดคุยกันหรือหาทางเจรจาตกลงเพื่อให้มีข้อตกลง “ยุติความรุนแรง”

2. แบบที่สอง เป็นการสร้างสันติภาพโดยเน้นที่กระบวนการเล็กๆ น้อยๆ (Peace – Writ - Little) อันเป็นการสร้างพื้นที่สันติสุขขนาดเล็ก เป็นขั้นๆ แบบสะสมเพิ่มพูน (Incremental Approach) รวมเอาทุกฝ่ายเข้ามาร่วมกันอยู่ในพื้นที่ความสัมพันธ์แบบนี้ อาจจะไปจนถึงขบวนการต่อต้านรัฐ ทหาร ตำรวจ พลเรือนและภาคประชาสังคม ชาวไทยพุทธและมุสลิม แนวทางแบบที่สองจะทำให้เกิดข้อตกลงที่อาศัยกระบวนการและมีหลักการร่วมกันอันเป็นที่รับกันได้ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย กระบวนการสันติภาพนี้อาศัย “คนใน” ที่สร้างพื้นที่กลางหรือพื้นที่ร่วม (Common Space) จัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นสร้างสันติภาพจากคนใน (Insider Peace Platform: IPP) เพื่อการแก้ปัญหาอย่างเป็นขั้นๆ ร่วมกัน พร้อมทั้งส่งเสริมสันติภาพไปด้วย ด้วยเรื่องเล็กๆ เช่น เรื่องวัฒนธรรม ภาษา ศาสนา การศึกษา การทำมาหากินร่วมกันอย่างสงบสุข ความยุติธรรมในชีวิต ประจำวัน กระบวนการสันติภาพขนาดเล็ก ไม่คิดเพียงแต่กระบวนการที่เป็นเส้นตรงที่ทะลุไปสู่สันติภาพ แต่มุ่งจะสร้างพื้นที่ทางการเมืองที่ซับซ้อนและหักเห ไม่เป็นเส้นตรงอันจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความขัดแย้งด้วยโครงสร้างสนับสนุนสันติภาพที่หลากหลายและปรับเปลี่ยนไปตามเหตุการณ์ ก่อให้เกิดการสร้างวาทกรรมทางการเมืองเพื่อสนับสนุนสันติภาพอย่างมีพลังและยั่งยืน ในท้ายที่สุดสันติภาพขนาดเล็กจะไปทับกับสันติภาพขนาดใหญ่ นำไปสู่การสนับสนุนและเกื้อกูลการพูดคุยเจรจาเรื่องใหญ่ ๆ ในแบบแรกได้ในที่สุด

4. แนวคิดการพูดคุยเพื่อสันติสุข (Peace Dialogue) และการเจรจาสันติภาพ (Peace Negotiations)

4.1 แนวคิดการสร้างสันติภาพด้วยสันติสนทนา (Peace Dialogue)

กระแสเสียงหนึ่งในสังคมไทยและต่างประเทศได้พูดถึงคำว่า การพูดคุยเพื่อสันติสุข หรือสันติสนทนา (Peace Dialogue) ซึ่งภาครัฐได้ใช้ในกลุ่มภารกิจงานการแสวงหาทางออกจากความขัดแย้งด้วยแนวทางสันติวิธี โดยเหตุผลหลักที่ใช้คำดังกล่าวนี้ เพราะภาครัฐถือว่าความขัดแย้งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นเรื่องกิจการภายในประเทศ ขณะที่ผู้คนอีกจำนวนไม่น้อยที่มองว่าความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้เลยจุดที่จะพูดคุยกันภายในประเทศ ควรที่จะยกระดับเป็นการเจรจาสันติภาพ

(Peace Negotiations) ซึ่งเป็นกระบวนการสร้างสันติภาพสากลที่นานาชาติใช้อยู่กันทั่วไปในพื้นที่ความขัดแย้ง และนักวิชาการ ด้านสันติภาพส่วนใหญ่เองก็มีความเข้าใจกันอย่างนั้น ท่ามกลางความเข้าใจในวิธีการพูดคุยสันติสุขหรือสันติสนทนา หรือ Dialogue ที่แตกต่างกันไป โดยผู้ทรงคุณวุฒิและมีความเชี่ยวชาญ ในกระบวนการสร้างสันติภาพ ได้ให้ความหมายการพูดคุยเพื่อสันติสุข หรือสันติสนทนาไว้ค่อนข้างแหลมคม และมีความชัดเจน ดังนี้

นอร์เบิร์ต โรเปอส์ (2558: 45) นักวิชาการและนักปฏิบัติการสันติภาพในหลายพื้นที่ทั่วโลก ชาวเยอรมันทำงานกับมูลนิธิเบิร์กฮอฟ มากกว่า 20 ปี อธิบายว่า การพูดคุยเพื่อสันติสุข หรือสันติสนทนา (Peace Dialogue) ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญในการติดต่อสัมพันธ์กับฝ่ายตรงข้าม ด้วยท่าทีที่ไม่เผชิญหน้ากัน หากแต่ทำให้การปฏิสัมพันธ์กันนั้นเป็นเรื่องของมนุษย์ที่มีชีวิตจิตใจ เพื่อค้นคว้าแนวทางที่จะป้องกัน จัดการ หรือแก้ไขความขัดแย้งระหว่างกัน

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2555: 23) ผู้อำนวยการศูนย์ข่าวสารสันติภาพ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ บัญญัติคำว่า “สันติสนทนา” (Peace Dialogue) ให้ความหมายไว้ว่า เป็นวิธีการที่ผู้คนที่แตกต่างกัน ใช้เพื่อจัดการกับความขัดแย้งที่มีระหว่างกัน อันจะส่งผลให้มองเห็นตัวตนของตนเอง และผู้อื่นมากขึ้นในแง่ของความรู้สึกนึกคิด โดยมีเป้าหมายให้เกิดความเข้าใจและความไว้วางใจกันมากขึ้นท่ามกลางสภาวะการณ์ที่ขัดแย้งรุนแรง

วันชัย วัฒนศัพท์ (2547: 45 - 46) ผู้อำนวยการหลักสูตรการเจรจาไกล่เกลี่ย สถาบันพระปกเกล้า ระบุว่า การสานเสวนาเป็นการฟังอย่างตั้งใจ เพื่อที่จะทำความเข้าใจและค้นพบโอกาสหรือความเป็นไปได้ใหม่ๆ

ปาริชาติ สุวรรณบุบผา (2552: 29 -31) อดีตผู้อำนวยการสถาบันสิทธิมนุษยชน และสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล ประมวลความหมายของสานเสวนาไว้ว่า เป็นกระบวนการที่ผู้คนที่ต่างมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมุ่งเน้นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์ที่ต่างก็เป็นปัจเจกชนที่ต้องอยู่ภายใต้กฎของธรรมชาติ โดยฟังกันอย่างลึกซึ้งเพื่อ “เรียนรู้ เติบโต และเปลี่ยนแปลง” โดยเอาใจเขามาใส่ใจเรา เมตตาต่อกัน เปิดใจ ไม่ด่วนตัดสินกัน ยอมรับในจุดยืนและอัตลักษณ์ที่แตกต่างหลากหลายของกันและกัน

ดังนั้น แม้จะมีการใช้คำเรียกที่แตกต่างกันไม่ว่าจะเป็น “พูดคุยเพื่อสันติสุข” “สันติสนทนา” หรือ “สานเสวนา” ก็อาจจะมิใช่ประเด็นที่สำคัญมากไปกว่าการทำความเข้าใจความหมายให้ตรงกัน ซึ่งคำเหล่านี้ต่างก็มุ่งเน้นความหมายและหลักการที่ไปในทิศทางเดียวกัน คือ การสร้างบรรยากาศ และช่องทางการสื่อสารที่ปลอดภัยให้กลุ่มบุคคลที่มีความเห็นแตกต่างกัน สามารถพูดคุยกันได้เพื่อปรับความสัมพันธ์และความเข้าใจระหว่างกัน อันจะเป็นรากฐานสำคัญของความไว้วางใจ ตลอดจนความเป็นไปได้ที่จะแสวงหาทางออกจากความขัดแย้งร่วมกันต่อไป โดยมีบุคคลคอยเอื้ออำนวยความสะดวก (Facilitator) ให้สันติสนทนาดำเนินการไปได้

4.2 การเจรจาสันติภาพ (Peace Negotiations)

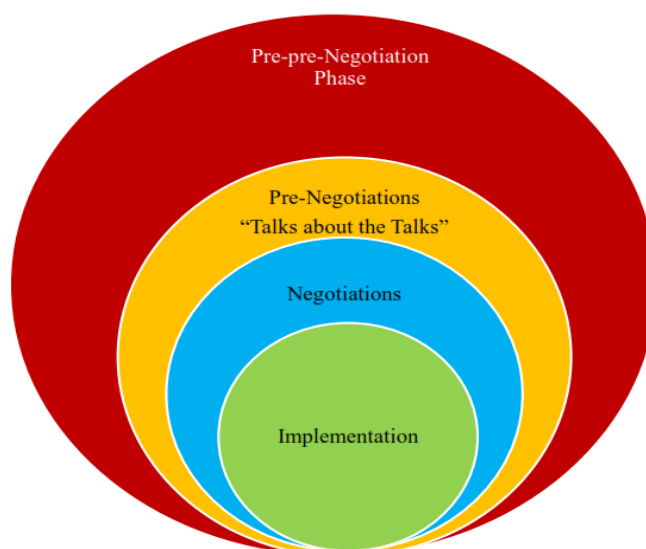
การออกแถลงการณ์ของนายอับดุลอาบู คาลิบ หัวหน้าฝ่ายประชาสัมพันธ์ของกลุ่มแนวร่วมปฏิวัติแห่งชาติติมลายูปัตตานี (BRN) (ศูนย์ข่าวอิศรา, วันที่ 25 ธันวาคม 2560) ที่ยังคงรณรงค์การก่อเหตุรุนแรงเพื่อสร้างศักยภาพ และเสนอเงื่อนไขต่อรองในการเข้าสู่กระบวนการพูดคุย

สันติสุข ยังคงยึดกรอบแนวคิดตามรูปแบบของการเจรจาสันติภาพ (Peace Negotiations) ที่ต้องมีประชาคมนานาชาติเข้ามาสังเกตการณ์ และสักขีพยาน และมีผู้ไกล่เกลี่ย (Mediator) โดยแนวคิดการสร้างสันติภาพด้วยการเจรจาสันติภาพ (Peace Negotiations) (นอร์เบิร์ต โรเปอส์, 2557 เอกสารประกอบการบรรยายแนวคิดว่าด้วยการสร้างแผนที่ทางเดินสู่สันติภาพ) เมื่อมาศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับการเจรจาสันติภาพ (Peace negotiations) พบว่า

นิยามการเจรจาสันติภาพ (Peace negotiations) คือ กระบวนการตัดสินใจตกลงใจที่มีพลวัตและเกี่ยวข้องกับคู่เจรจา โดยที่คู่เจรจาร่วมหารือและปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์ และท่าทีของตนเพื่อตอบสนองอีกฝ่าย

แนวคิดและหลักการเจรจาสันติภาพ (Peace Negotiations)

1) การเจรจาสันติภาพ เป็นกระบวนการที่คู่ขัดแย้งระดับนำ (Track 1) มีความคิดเห็นร่วมกันที่จะเจรจา เพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายการคือ ข้อตกลงสันติภาพ (Peace Agreement)

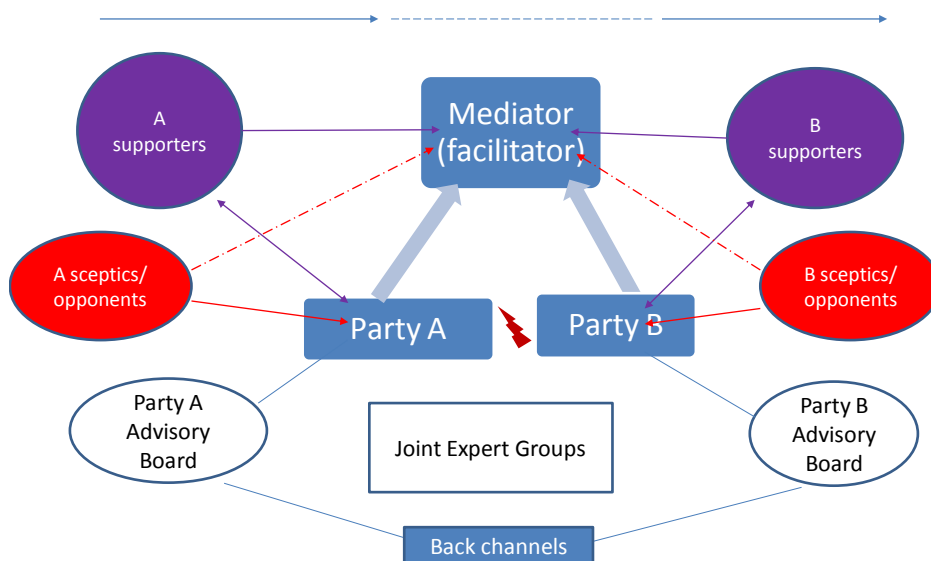
ภาพประกอบที่ 7 : เป้าหมายการเจรจาสันติภาพ คือ ข้อตกลงสันติภาพ (Peace Agreement)

ที่มา: นอร์เบิร์ต โรเปอส์, 2557 เอกสารประกอบการบรรยายแนวคิดว่าด้วยการสร้างแผนที่ทางเดินสู่สันติภาพ)

2) รูปแบบการเจรจาสันติภาพ จะมีบุคคลที่เกี่ยวข้องหลัก ๆ ได้แก่ ผู้ไกล่เกลี่ย (Mediator) หรือผู้อำนวยการความสะดวก (Facilitator) ที่ทั้งสองฝ่ายยอมรับ เข้ามาเป็นผู้ไกล่เกลี่ย หรือผู้อำนวยการความสะดวก ตามที่ทั้งสองฝ่ายจะตกลงกัน โดยแต่ละฝ่ายมีคณะที่ปรึกษา (Advisory Board) เพื่อสนับสนุนข้อมูล และทั้งสองฝ่ายอาจมีการจัดตั้งคณะทำงานผู้เชี่ยวชาญร่วม (Joint expert Group) เพื่อทำงานร่วมกันในรายละเอียดในแต่ละประเด็นที่เจรจากัน และมีบุคคลที่ทำงานอยู่เบื้องหลัง

(Back Channel: Track 1.5) ซึ่งเป็นกระบวนการที่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้นำระดับสูงของคู่ขัดแย้งในบรรยากาศที่ไม่เป็นทางการ

Peace Negotiations

ภาพประกอบที่ 8 : รูปแบบการเจรจาสันติภาพ

ที่มา: นอร์เบิร์ต โรเปอส์, 2557 เอกสารประกอบการบรรยายแนวคิดที่ว่าด้วยการสร้างแผนที่ทางเดินสู่สันติภาพ

3) ขั้นตอนการเจรจา ก่อนเริ่มต้นการเจรจาทั้งสองฝ่าย และผู้ไกล่เกลี่ย จะต้องออกแบบกรอบแนวทางให้ชัดเจนก่อน เพื่อใช้เป็นแผนที่การเดินทาง (Road map) โดยใน Road map สามารถแบ่งขั้นตอนได้ ดังนี้

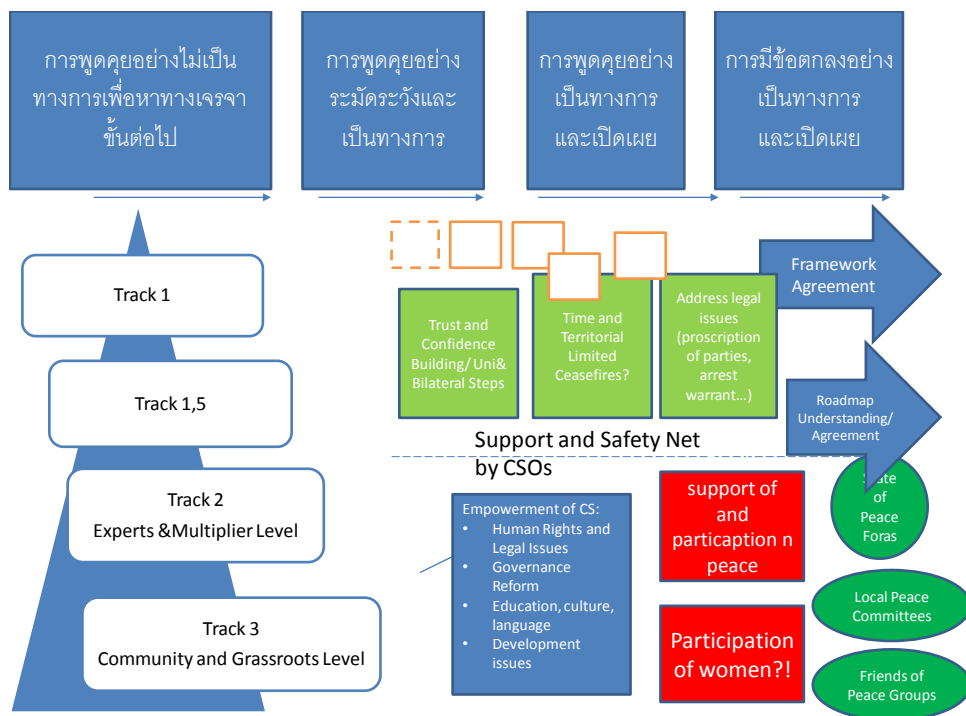
ขั้นที่ 1 การสร้างความไว้วางใจ วัตถุประสงค์เพื่อสร้างความสัมพันธ์ จัดตั้งกลไกในการทำงานร่วมกัน และให้เกิดความไว้วางใจระหว่างกัน มีการปฏิบัติการ ได้แก่ การสื่อสารและส่งสัญญาณสันติภาพของทั้งสองฝ่าย การเสริมสร้างความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และการดำเนินการสร้างความไว้วางใจ

ขั้นที่ 2 การพูดคุยเพื่อหาข้อตกลงสันติภาพ วัตถุประสงค์เพื่อสามารถกำหนดประเด็นปัญหาได้อย่างชัดเจน และหาข้อสรุปร่วมกันในการดำเนินการเพื่อยุติการใช้ความรุนแรง มีการปฏิบัติการ ได้แก่ นำกรอบการพูดคุยจากขั้นที่ 1 มาพิจารณาหาประเด็นที่เกี่ยวข้อง และการหาแนวทางการยุติการใช้ความรุนแรง

ขั้นที่ 3 การพูดคุยเพื่อตกลงสันติภาพ วัตถุประสงค์เพื่อให้ได้กรอบข้อตกลงสันติภาพที่เห็นชอบร่วมกัน และจัดตั้งกลไกที่เชื่อถือได้จากทั้ง 3 ฝ่าย ตรวจสอบการดำเนินการตามข้อตกลงสันติภาพ มีการปฏิบัติการ ได้แก่ การบรรลุข้อตกลงสันติภาพที่ยอมรับร่วมกัน

ขั้นที่ 4 การปฏิบัติภายหลังข้อตกลงสันติภาพ วัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน มีการปฏิบัติการ ได้แก่ การติดตามตรวจสอบการดำเนินการตามข้อตกลงสันติภาพ

4) การสร้างสถานะแวดล้อมให้เกื้อกูลและสนับสนุนต่อการเจรจาสันติภาพที่ดำเนินการทั้งในระดับบน (Track I) ระดับผู้นำของคู่ขัดแย้ง ระดับกลาง (Track II) การทำงานของภาคประชาสังคม และกลุ่มมีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) เพื่อหาทางออกจากความขัดแย้ง และระดับล่าง (Track III) การทำงานของประชาชนในระดับรากหญ้า

ภาพประกอบที่ 9 : การสร้างสถานะแวดล้อมให้เกื้อกูลและสนับสนุนต่อการเจรจาสันติภาพ
ที่มา: นอร์เบิร์ต โรเปอส์, 2557 เอกสารประกอบการบรรยายแนวคิดว่าด้วยการสร้างแผนที่ทางเดินสู่สันติภาพ

ดังนั้น จะเห็นความแตกต่างระหว่างการพูดคุยเพื่อสันติภาพ/สันติสุข “สันติสนทนา” หรือ “सानเสวนา” และการเจรจาเพื่อสันติภาพในประการที่สำคัญ ได้แก่ การพูดคุยเพื่อสันติภาพ/สันติสุข เป็นความร่วมมือของคู่ขัดแย้งที่จะหาทางออกจากความขัดแย้งร่วมกัน ด้วยการสร้างบรรยากาศและช่องทางการสื่อสารที่ปลอดภัยให้กลุ่มบุคคลที่มีความเห็นแตกต่างกัน สามารถพูดคุยกันได้เพื่อปรับความสัมพันธ์และความเข้าใจระหว่างกัน อันจะเป็นรากฐานสำคัญของความไว้วางใจ ตลอดจนความเป็นไปได้ที่จะแสวงหาทางออกจากความขัดแย้งร่วมกันต่อไป โดยมีผู้อำนวยการความสะดวกคอยเอื้ออำนวยให้

การพูดคุยเพื่อสันติภาพ/สันติสุขดำเนินการไปได้ จนบรรลุผลตามที่ได้หารือร่วมกัน ขณะที่การเจรจา
สันติภาพ ผลลัพธ์สุดท้ายที่ระดับนำของคู่ขัดแย้งต้องการคือข้อตกลงสันติภาพ (Peace Agreement)
โดยมีผู้ไกล่เกลี่ย (Mediator) ซึ่งเป็นฝ่ายที่สาม (third-party) ที่ทั้งสองฝ่ายยอมรับ เข้ามาเป็นผู้ไกล่เกลี่ย
และสนับสนุนการเจรจาสันติภาพ (เมธัส อนุวัตรอุดม, 2559: 6)

แต่ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นการพูดคุยเพื่อสันติภาพ/สันติสุข หรือการเจรจาสันติภาพ
จะต้องมีกระบวนการสร้างสันติภาพ ที่เป็นลำดับขั้นตอน มีกระบวนการ และกิจกรรมที่เอื้ออำนวยต่อการยุติ
การใช้ความรุนแรงต่อกัน (Negative Peace) และการให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม
การศึกษา การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การอำนวยความสะดวกยุติธรรม การยอมรับอัตลักษณ์และคุณค่าทาง
วัฒนธรรม (Positive Peace) ซึ่งเป็นการสร้างสภาวะแวดล้อมให้เกื้อกูลและสนับสนุนต่อกระบวนการ
การพูดคุยเพื่อสันติสุขหรือการเจรจาสันติภาพ (สำนักงานเลขาธิการคณะพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัด
ชายแดนภาคใต้, 2558)

ตารางที่ 2 : ความต่าง “การพูดคุยเพื่อสันติภาพ/สันติสุข กับการเจรจาสันติภาพ”

สรุปความต่าง “พูดคุยเพื่อสันติภาพ/สันติสุข กับการเจรจาสันติภาพ”

<u>การพูดคุยเพื่อสันติสุข</u>	<u>การเจรจาสันติภาพ</u>
1. ความร่วมมือของคู่ขัดแย้งที่จะหาทางออกจากความขัดแย้งร่วมกัน	1. ต้องการข้อตกลงสันติภาพ
2. พุดคุยกันเพื่อปรับความสัมพันธ์และความเข้าใจระหว่างกัน	2. มีผู้ไกล่เกลี่ย/คนกลาง (Mediator)
3. มีผู้อำนวยความสะดวกคอยอำนวยความสะดวก	3. มีสักขีพยานหรือผู้สังเกตการณ์
4. Road Map ตามที่ทั้งสองฝ่ายจะตกลงกัน	4. จัดทำ Road Map ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบอย่างชัดเจนก่อน

ที่มา: สำนักงานเลขาธิการคณะพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้, 2558

5. กระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

รัฐบาลได้กำหนดการพูดคุยสันติภาพไว้ในนโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ.2555 - 2557 ในสมัยรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร (สภาความมั่นคงแห่งชาติ, 2556: 5-6) และดำรงความต่อเนื่องของการพูดคุยเพื่อสันติสุขให้เป็นวาระแห่งชาติ ภายใต้นโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ.2560 - 2562 ในสมัยรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ทำให้เห็นว่า รัฐบาลไทยมีความจริงใจที่จะใช้กระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข ซึ่งเป็นแนวทางสันติวิธี เพื่อยุติปัญหาความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างยั่งยืน ขณะที่กลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐเห็นว่า ความขัดแย้งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ดำรงอยู่ยาวนาน จะต้องยุติลงด้วยการพูดคุยและเจรจาหาทางออกร่วมกันเท่านั้น จึงไม่ได้ปฏิเสธกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข (แถลงการณ์ฝ่ายปฏิบัติการข่าวสารกลุ่ม BRN ศูนย์ข่าวอิศรา, วันที่ 25 ธันวาคม 2560) จนนำไปสู่การพูดคุยร่วมกันตั้งแต่ปี 2556 เป็นต้นมา สามารถสรุปความก้าวหน้ากระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขที่ผ่านมา ดังนี้

5.1 กระบวนการพูดคุยเพื่อสันติภาพสมัยรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ในช่วงปี พ.ศ.2556-2557 (รุ่งรวี เฉลิมศรีภิญโญรัช, 2558 : 61)

5.1.1 องค์ประกอบคณะพูดคุย

1) คณะพูดคุยฝ่ายรัฐบาลไทย (Party A) จำนวน 10 คน โดยมี พลโท ภราดร พัฒนถาบุตร เลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ เป็นหัวหน้าคณะ ประกอบด้วย ผู้แทนหน่วยงานกระทรวงกลาโหม, กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร, ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้, กองทัพอากาศที่ 4, ผู้ว่าราชการจังหวัดนราธิวาส, นักวิชาการ องค์การภาคประชาสังคม และประธานคณะกรรมการที่ปรึกษาการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้

2) คณะพูดคุยกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐ (Party B) จำนวน 6 คน โดยมี นายฮัสซัน ตอยิบ แกนนำกลุ่ม BRN พร้อมกับสมาชิกระดับนำกลุ่ม BRN อีก 4 คน โดยมีนายลูกมัน บินลิมา สมาชิกระดับนำของกลุ่ม Pulo ที่มีความสนิทสนมกับกลุ่ม BRN เข้าร่วมคณะพูดคุยด้วย

5.1.2 ผู้อำนวยการความสะดวก

มาเลเซีย ทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการความสะดวก (Facilitator) โดยนายนาจิบ ราซัค นายกรัฐมนตรีมาเลเซียได้แต่งตั้งนายอาหมัด ซัมซามิน ฮะซิม อดีตผู้อำนวยการสำนักงานข่าวกรองแห่งชาติเป็นผู้อำนวยการความสะดวก และเป็นประธานคณะทำงานร่วมว่าด้วยกระบวนการพูดคุยสันติภาพในภาคใต้ของไทย (Joint Working Group on Peace Dialogue Process on Southern Thailand -JWG-PDP)

5.1.3 ผลการพูดคุย

คณะพูดคุยทั้งสองฝ่ายได้พบปะพูดคุยบนโต๊ะพูดคุย จำนวน 3 ครั้ง มีข้อสรุปที่สำคัญ ดังนี้

1) เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2556 ทั้งสองฝ่ายลงนาม “ฉันทามติทั่วไปว่าด้วยกระบวนการพูดคุยสันติภาพ” (General Consensus on the Peace Dialogue Process) มีข้อตกลงประเด็นสำคัญ คือ กระบวนการนี้จะดำเนินการภายใต้กรอบของรัฐธรรมนูญไทย มาเลเซีย

จะเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) และผู้ที่เกี่ยวข้องในกลุ่มที่ดำเนินการร่วมกันนี้ จะได้รับหลักประกันเรื่องความปลอดภัย

2) ข้อเสนอของคณะพูดคุยฝ่ายรัฐบาลไทย (Party A) ประเด็นหลัก คือ เรียกร้องให้กลุ่ม BRN หลีกเลียงการโจมตีเป้าหมายอ่อนแอ โดยเฉพาะความรุนแรงต่อเด็ก สตรี ครู พระ ผู้หญิง และเป้าหมายในพื้นที่ชุมชนเมืองและเขตเศรษฐกิจ

3) ข้อเสนอของคณะพูดคุยฝ่ายผู้เห็นต่างจากรัฐ (Party B) ประเด็นหลัก คือ เสนอข้อเรียกร้อง 5 ข้อ ให้ Party A เสนอไปยังรัฐบาล และเสนอแผนที่การเดินทางไปสู่สันติภาพอย่างเป็นขั้นเป็นตอน (Roadmap) หากว่ารัฐบาลตกลงทั้ง 5 ข้อนี้ ก็เพียงพอที่จะยกระดับ “การพูดคุยสันติภาพ” ไปสู่ “การเจรจาสันติภาพ” ซึ่งจะนำไปสู่การหยุดยิงและการทำข้อตกลงสันติภาพในที่สุด ดังนี้

(1) ข้อเรียกร้อง 5 ข้อ ประกอบด้วย 1) การพูดคุยสันติภาพเป็นการพูดคุยระหว่างนักต่อสู้เพื่อเสรีภาพของชาวปาตานี ซึ่งนำโดย กลุ่ม BRN กับราชอาณาจักรไทย, 2) กลุ่ม BRN ให้ยกระดับมาเลเซียเป็นผู้ไกล่เกลี่ย (Mediator), 3) กระบวนการพูดคุยต้องมีพยานจากผู้แทนจากอาเซียน โอไอซี และเอ็นจีโอ ซึ่งได้รับการอนุมัติจากทั้งฝ่าย BRN และรัฐบาลไทย, 4) รัฐบาลไทยควรยอมรับการมีอยู่และอำนาจสูงสุดของการปกครองของประชาชนปาตานีมลายูบนแผ่นดินปาตานี และ 5) กลุ่ม BRN ต้องการให้รัฐบาลไทยปล่อยผู้ถูกคุมขังด้วยเหตุผลทางการเมือง และยกเลิกหมายจับทั้งหมด

(2) แผนที่การเดินทางสู่สันติภาพ (Roadmap) ระยะเวลา 8 ปี (ปี 2556 - 2563) มี 4 ชั้น 10 ระยะ กล่าวคือ (รุ่งรวี เฉลิมศรีภิญโญรัช, 2558: 88)

ชั้นที่ 1 ช่วงการพูดคุยสันติภาพ (ปี 2556 - 2557) ระยะที่ 1 การพูดคุยเริ่มต้นขึ้น/ระยะที่ 2 รัฐบาลไทยยอมรับและพูดคุยในรายละเอียดตามข้อเรียกร้อง 5 ข้อ ของกลุ่ม BRN/ระยะที่ 3 มีการลดระดับปฏิบัติการทางการทหารของกลุ่ม BRN และรัฐบาล

ชั้นที่ 2 การเจรจาเรื่องการหยุดยิง (ปี 2558 - 2559) ระยะที่ 4 การเจรจาเรื่องกรอบของการหยุดยิง/ระยะที่ 5 การทำข้อตกลงเรื่องการหยุดยิง/ระยะที่ 6 การบังคับใช้ข้อตกลงเรื่องการหยุดยิง

ชั้นที่ 3 การเจรจาสนธิสัญญาสันติภาพ (ปี 2559-2562) ระยะที่ 7 การเจรจาเรื่องกรอบของสนธิสัญญาสันติภาพ/ระยะที่ 8 การเจรจาเรื่องสนธิสัญญาสันติภาพ/ระยะที่ 9 การปฏิบัติตามสนธิสัญญา

ชั้นที่ 4 สันติภาพในชายแดนใต้ (ปี 2563) ระยะที่ 10 สันติภาพที่สมบูรณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้

ตารางที่ 3 : กรอบแนวทางการเจรจาสันติภาพของกลุ่ม BRN

กรอบแนวทางการเจรจาสันติภาพของกลุ่ม BRN ระยะเวลา 8 ปี (ปี 2556 - 2563) มี 4 ชั้น 10 ระยะ			
ชั้น	รายการ	เวลา	หมายเหตุ
1	ช่วงการพูดคุยสันติภาพ	ปี 2556 - 2557	ระยะที่ 1 การพูดคุยเริ่มต้นขึ้น /ระยะที่ 2 รัฐบาลไทยยอมรับและพูดคุยในรายละเอียดตามข้อเรียกร้อง 5 ข้อของกลุ่ม BRN / ระยะที่ 3 มีการลดระดับปฏิบัติการทางการทหารของกลุ่ม BRN และรัฐบาล
2	การเจรจาเรื่องการหยุดยิง	ปี 2558 - 2559	ระยะที่ 4 การเจรจาเรื่องกรอบของการหยุดยิง/ ระยะที่ 5 การทำข้อตกลงเรื่องการหยุดยิง/ ระยะที่ 6 การบังคับใช้ข้อตกลงเรื่องการหยุดยิง
3	การเจรจาสนธิสัญญาสันติภาพ	ปี 2559 - 2562	ระยะที่ 7 การเจรจาเรื่องกรอบของสนธิสัญญา ระยะที่ 8 การเจรจาเรื่องสนธิสัญญาสันติภาพ ระยะที่ 9 ปฏิบัติตามสนธิสัญญา
4	สันติภาพในชายแดนใต้	ปี 2563	ระยะที่ 10 สันติภาพที่สมบูรณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้

ที่มา: รุ่งรวี เฉลิมศรีภิญโญรัช, 2558 : 88

5.1.4 ข้อสรุป

จากข้อเรียกร้องของกลุ่ม BRN ทาง Party A ได้ส่งคำตอบผ่านทางผู้อำนวยการความสะอาด โดยระบุว่า Party A “ยินดีจะหารือ” ประเด็นทั้ง 5 ข้อ ร่วมกัน โดย Party A ยังได้เพิ่มข้อเสนออีก 2 ประเด็น คือ (1) เสนอให้สองฝ่ายร่วมมือกันลดความหวาดระแวงและความขัดแย้ง เคารพสิทธิมนุษยชน ในทุกโอกาสที่สามารถทำได้ และ (2) ขอให้ทั้งสองฝ่ายร่วมมือกันเร่งรัดทำงานในด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อสร้างและกระจายรายได้อย่างมั่งคั่ง ตลอดจนส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม ภายหลังจากชี้แจงของ Party A ผ่านผู้อำนวยการความสะอาดแล้ว การพูดคุยเพื่อสันติสุขในสมัยรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ก็ยุติไป เมื่อเกิดเหตุความวุ่นวายทางการเมืองในกรุงเทพมหานคร จนนำไปสู่การรัฐประหารและเปลี่ยนรัฐบาลใหม่ในที่สุด (รุ่งรวี เฉลิมศรีภิญโญรัช, 2558)

5.2 กระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขสมัยรัฐบาลพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ช่วงปี พ.ศ. 2558 – 2562

รัฐบาลได้ออกคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ 230/2557 ลงวันที่ 26 พฤศจิกายน 2558 เรื่อง การจัดตั้งกลไกขับเคลื่อนกระบวนการพูดคุยจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อรองรับกระบวนการพูดคุยเป็นการเฉพาะ และกำหนดให้การพูดคุยเป็นวาระแห่งชาติ โดยกำหนดขั้นการพูดคุยออกเป็น 3 ระยะ ประกอบด้วย ระยะที่ 1 การสร้างความไว้วางใจ ระยะที่ 2 การลงนามในสัตยาบัน และระยะที่ 3 การจัดทำ Road Map (สำนักงานเลขาธิการคณะพูดคุยเพื่อสันติสุข, 2558) ทั้งนี้ มีข้อสังเกตว่าในรัฐบาลของพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา รัฐบาลหันมาใช้คำว่า “การพูดคุยเพื่อสันติสุข” เป็นหลักแทนที่คำว่า “สันติภาพ” โดยกำหนดห้วงเวลา ดังนี้

ตารางที่ 4 : กรอบแนวทางการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้

กรอบแนวทางการพูดคุยเพื่อสันติสุขอย่างเป็นทางการ กับกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐ ดำเนินการ 3 ระยะ			
ลำดับ	รายการ	เวลา	หมายเหตุ
1	ระยะที่ 1 การสร้างความไว้วางใจ	ห้วง ม.ค. – ธ.ค.58	รวม 1 ปี
2	ระยะที่ 2 การลงนามในสัตยาบัน	ห้วง ม.ค. – มิ.ย.59	รวม 6 เดือน
3	ระยะที่ 3 การจัดทำ Road Map	ห้วง ก.ค.59 – ธ.ค.60	รวม 1 ปี 6 เดือน

ที่มา: สำนักงานเลขาธิการคณะพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้, 2558: 12

5.2.1 องค์ประกอบคณะพูดคุย

1) คณะพูดคุยฝ่ายรัฐบาลไทย (Party A) จำนวน 10 คน โดยมี พลเอก อักษรา เกิดผล ที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี เป็นหัวหน้าคณะพูดคุย ประกอบด้วย ผู้แทนจากหน่วยงานด้านความมั่นคง และด้านการพัฒนา โดยไม่มีนักวิชาการ และองค์กรภาคประชาสังคม เข้าร่วมอยู่ในคณะพูดคุย

2) คณะพูดคุยฝ่ายกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐ (Party B) จำนวน 8 คน จัดตั้งในนามกลุ่มมาราปาตานี ซึ่งรวมผู้เห็นต่างจากรัฐจาก Pulo 4 ดาว, Pulo 5 ดาว, Pulo MKP, GMIP, BIPP และ BRN โดยมีนายอวัง ยาบะ แกนนำกลุ่ม BRN เป็นประธานกลุ่มมาราปาตานี และนายมะสุกรี ฮารี เป็นหัวหน้าคณะพูดคุย

5.2.2 ผู้อำนวยความสะดวก

มาเลเซีย ทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) โดยนายนาจิบ ราซัค นายกรัฐมนตรีมาเลเซียได้แต่งตั้งนายอาหมัด ซัมซามิน ฮะซิม (Datuk Seri Ahmad Zamzamin Hasyim) อดีตผู้อำนวยการสำนักงานข่าวกรองแห่งชาติเป็นผู้อำนวยความสะดวก และเป็นประธานคณะทำงานร่วมว่าด้วยกระบวนการพูดคุยสันติภาพในภาคใต้ของไทย (Joint Working Group on Peace Dialogue Process on Southern Thailand -JWG-PDP) จนกระทั่งมีการเลือกตั้งในมาเลเซีย พ.ศ.2561 มีรัฐบาลชุดใหม่ของมาเลเซีย และได้แต่งตั้ง ตัน สรี อับดุล ราฮิม บิน โมห์ด นูร์ (Tan Sri Abdul Rahim bin Mohd) เป็นผู้อำนวยความสะดวก เมื่อวันที่ 21 สิงหาคม 2561

5.2.3 ผลการพูดคุย

คณะพูดคุยทั้งสองฝ่ายเห็นชอบในหลักการการจัดตั้งพื้นที่ปลอดภัยเพื่อเป็นมาตรการในการทดสอบความไว้วางใจระหว่างกัน และเป็นจุดเริ่มต้นในการทำงานร่วมกันระหว่างคณะพูดคุย กลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐ และประชาชนในพื้นที่ โดยไม่จำเป็นต้องมีข้อตกลงหยุดยิง (Cease Fire) ทั้งนี้การดำเนินการในพื้นที่ปลอดภัยนอกจากจะลดเหตุรุนแรงแล้ว ยังมุ่งเน้นเรื่องการพัฒนาและกระบวนการยุติธรรมควบคู่กันไปด้วย

แต่ทั้งนี้ การดำเนินการเรื่องการจัดตั้งพื้นที่ปลอดภัยได้ยุติลง ภายหลังจากคณะกรรมการเทคนิคของคณะพูดคุยทั้งสองฝ่าย ได้จัดทำกรอบแนวทางการดำเนินงาน (Conceptual Framework) แล้วเสร็จ แต่ไม่สามารถตกลงกันได้ในเรื่องการลงนามในเอกสาร จนกระทั่งมีการเลือกตั้งในมาเลเซีย มีรัฐบาลชุดใหม่ของมาเลเซีย และได้แต่งตั้ง ตัน สรี อับดุล ราฮิม บิน โมห์ด นูร์ เป็นผู้อำนวยความสะดวก เมื่อวันที่ 21 สิงหาคม 2561 ขณะที่รัฐบาลไทยได้เปลี่ยนหัวหน้าคณะพูดคุยคนใหม่เป็น พลเอก อุดมชัย ธรรมสาโรรัชต์ ในขณะที่นายมะสุกรี ฮารี หัวหน้าคณะพูดคุยกลุ่มมาราปาตานี ได้ขอลาออกจากทำหน้าที่เป็นหัวหน้าคณะพูดคุยกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจึงอยู่ในช่วงการปรับทิศทางอีกครั้ง ตั้งแต่วันที่ 10 กรกฎาคม 2562 เป็นต้นมา(<https://www.isranews.org/content-page/67-south-slide/76635-sukree-76635.html>)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า แม้ว่ากระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขในช่วงแรกปี 2556 จะยุติลงด้วยข้อเสนอของแต่ละฝ่ายที่ไม่สามารถยอมรับกันได้ แต่การพูดคุยในครั้งนั้น ถือเป็นจุดเริ่มต้นและส่งผลดีต่อการพูดคุยในช่วงเวลาต่อมา รวมทั้งแสดงให้เห็นว่าทั้งสองฝ่ายไม่ปฏิเสธการพูดคุย และยังคงมีความพยายามที่จะใช้การพูดคุยเป็นทางเลือกหนึ่งในการออกจากความขัดแย้ง ขณะที่รัฐบาลมาเลเซียพร้อมที่จะให้การสนับสนุนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขอย่างเต็มที่ ทั้งนี้เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างและพัฒนาการของการพูดคุยในปี 2556 กับปี 2558 – 2562 ที่เห็นได้ชัดเจน คือ

1) คณะพูดคุยเพื่อสันติสุขฝ่ายรัฐบาลไทย ในช่วงปี 2556 จะมีผู้แทน นักวิชาการ องค์กรภาคประชาสังคม และภาคประชาชน เข้าร่วมด้วย ขณะที่ในช่วงปี 2558 จะมีเฉพาะหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคง สำหรับในส่วนของคณะพูดคุยของกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐ ในช่วงปี 2556 จะมีเฉพาะกลุ่ม BRN ขณะที่ในปีช่วง ปี 2558 กลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐ ได้รวมตัวกัน หลายกลุ่มจัดตั้งเป็นกลุ่มมาราปาตานี

2) กรอบแนวคิดหลักต่อกระบวนการพูดคุยทั้งสองฝ่าย ต่างยังคงยึด กรอบแนวคิดเดิมระหว่างการพูดคุยเพื่อสันติสุข กับการเจรจาสันติภาพ ทำให้ความคืบหน้าต่อการพูดคุย ค่อนข้างล่าช้า แต่ทั้งสองฝ่ายมีจุดร่วมที่ตรงกัน ประการหนึ่ง คือ ทำเพื่อประชาชน โดยกลุ่มผู้เห็นต่าง จากรัฐ กล่าวว่าจะต่อสู้เพื่อประชาชน หน่วยงานภาครัฐ ก็กล่าวเช่นกันว่าต้องคุ้มครองดูแลประชาชน ให้ปลอดภัย เพราะฉะนั้นจุดร่วมของทั้งสองฝ่าย คือ “ประชาชน” ดังนั้น จุดร่วมดังกล่าวนี้จะส่งผล ต่อการสร้างร่วมมือในแนวทางสันติวิธีในระยะต่อไป เพื่อหาทางออกจากความขัดแย้งร่วมกันและ สร้างความผาสุกให้กับประชาชน (สำนักงานเลขาธิการคณะพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้, 2560)

6. การศึกษาบทเรียนการสร้างสันติสุข/สันติภาพจากพื้นที่ความขัดแย้งในประเทศศรีลังกา อาแจาะห์ ประเทศอินโดนีเซีย และมณฑลซินเจียง ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

จากการศึกษาและประมวลความพยายามในการสร้างสันติสุข/สันติภาพในพื้นที่ต่างๆ ทั่วโลก ซึ่งมีบริบทความขัดแย้งที่คล้ายคลึงกับพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยพิจารณาในพื้นที่ที่มีความล้มเหลว บางพื้นที่ที่มีความก้าวหน้า และบางพื้นที่ที่ยังอยู่ในสภาวะทรงตัว ทั้งนี้ได้ศึกษาบทเรียน กระบวนการสร้างสันติภาพในประเทศศรีลังกา เพื่อให้เห็นถึงการเจรจาสันติภาพที่มีนานาชาติเข้ามามี ส่วนร่วมจำนวนมาก ได้ส่งผลต่อการตัดสินใจของคู่เจรจาจนเกิดเป็นข้อจำกัดต่อกระบวนการสร้างสันติภาพ ขณะที่การศึกษาบทเรียนการเจรจาสันติภาพในอาแจาะห์ ประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งคู่ขัดแย้งได้เปิดพื้นที่ ทางการเมือง โดยมีกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้เข้ามามีส่วนร่วม อีกทั้งคู่ขัดแย้งต่างยอมรับและเชื่อถือไว้วางใจ ต่อผู้ไกล่เกลี่ยทำให้การเจรจาสันติภาพมีความก้าวหน้า สำหรับการศึกษาบทเรียนการสร้างสันติภาพ ในมณฑลซินเจียง ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งภาครัฐไม่มีนโยบายการพูดคุย แต่ได้ปรับนโยบาย ผ่อนปรนประนีประนอม และใช้มาตรการการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และวัฒนธรรม เพื่อคลี่คลายความขัดแย้ง ส่งผลให้ความขัดแย้งที่นำไปสู่การใช้ความรุนแรงต่อกัน ได้ลดระดับลง ซึ่งมีรายละเอียดการศึกษาบทเรียนในแต่ละพื้นที่ ดังนี้

6.1 กระบวนการสันติภาพในประเทศศรีลังกา

ความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับกระบวนการปลดปล่อยพยัคฆ์ทมิฬอีแลม (LTTE, Liberation Tigers of Tamil Elam) ประเด็นความขัดแย้ง มาจากเรื่องชาติพันธุ์ (สิงหล กับทมิฬ) และการเมืองการปกครอง กระบวนการเจรจาสันติภาพโดยมีนอร์เวย์และญี่ปุ่นเป็นผู้ไกล่เกลี่ย (Mediator) จนบรรลุข้อตกลงหยุดยิง แต่ทั้งสองฝ่ายไม่ปฏิบัติตามข้อตกลง เนื่องจากเชื่อมั่นว่าการใช้กำลังต่อสู้กัน จะทำให้ชนะกันได้ ส่งผลให้รัฐบาลเข้าโจมตี LTTE ได้สำเร็จในปี 2552 ฝ่าย LTTE จึงตัดสินใจปกป้อง

ตนเองโดยใช้พลเรือน ประมาณ 50,000 คน เป็นโล่ห่มมนุษย์ จนทำให้พลเรือนเสียชีวิตจำนวนมาก การสร้างบรรยากาศในระดับพื้นที่หนุนเสริมกระบวนการสันติภาพ โดยองค์กรภาคประชาสังคม กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และภาคประชาชน แม้ว่าจะพยายามสร้างเครือข่ายหนุนเสริมกระบวนการสันติภาพ (Safety Net) และโน้มน้าวทั้งฝ่ายรัฐบาล และ LTTE ให้ปฏิบัติตามข้อตกลงหยุดยิง แต่ไม่ได้รับการตอบสนองจากทั้งสองฝ่าย ขณะที่องค์กรภาคประชาสังคมและกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเอง ก็ยังคงมีความอคติและเกลียดชังในเรื่องชาติพันธุ์ต่อกัน กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในซีกฝ่ายนักรบเมืองพยายามกดดันรัฐบาลว่าเป็นพวกขายประเทศให้กับฝ่าย LTTE ขณะที่ ฝ่าย LTTE ไม่ยอมให้กลุ่มมุสลิมในศรีลังกา ซึ่งมีแนวคิดกลาง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสันติภาพ ดังนั้นการสร้างบรรยากาศให้หนุนเสริมต่อกระบวนการสันติภาพ กลับกลายเป็นเรื่องตรงข้ามกลับมาทำลายโครงสร้างรองรับกระบวนการสันติภาพ (Peace Infrastructure) ไปเสียเอง (นอร์เบิร์ต โรเปอส์, 2558: 90)

ปัญหาความขัดแย้งในศรีลังกา แม้ว่าในปัจจุบันจะคลี่คลายไปมากแล้ว แต่ด้วยเงื่อนไขที่เป็นแก่นแกนรากเหง้าของปัญหายังคงดำรงอยู่ ดังนั้น หากมีปัจจัยเร่งหนุนเสริมเข้ามา ความขัดแย้งดังกล่าวพร้อมที่จะเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา

6.2 กระบวนการสันติภาพในอาเจะห์ ประเทศอินโดนีเซีย

ความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับกระบวนการอาเจะห์เสรี (Gerakan Aceh Merdeka: GAM) ประเด็นเหตุแห่งความขัดแย้ง ได้แก่ สำนึกความเป็นชาตินิยม สำนึกทางประวัติศาสตร์ ความเป็นรัฐอิสระที่รุนแรงในอดีต และความไม่เป็นธรรมในการจัดสรรผลประโยชน์ทางทรัพยากรธรรมชาติ ส่งผลให้อาเจะห์อยู่ในสภาพเศรษฐกิจที่ตกต่ำ รายได้น้ำมันปีละกว่า 3,000 ล้านดอลลาร์ US/ปี ตกเป็นของรัฐบาลอินโดนีเซีย การจัดสรรให้อาเจะห์น้อยมาก กระบวนการสร้างสันติภาพมีผู้ไกล่เกลี่ย (Mediator) เป็นที่ยอมรับและไว้วางใจ ภายใต้การนำของ The Crisis Management Initiative : CMI ก่อตั้งโดยนายมาร์ตี อาห์ดีซารี อดีตประธานาธิบดีฟินแลนด์ ซึ่งมีประสบการณ์ในการสร้างสันติภาพในโคโซโว บอสเนีย และไอร์แลนด์เหนือ เป็น ผู้มากบารมี ทำงานใกล้ชิดกับองค์การสหประชาชาติ และสหภาพยุโรป ทำให้อินโดนีเซียวางใจว่า CMI จะไม่สนับสนุนการแบ่งแยกดินแดน ขณะที่ GAM วางใจว่าข้อตกลงที่ให้เกิดจากการทำหน้าที่ของ CMI อินโดนีเซียต้องปฏิบัติตามแน่นอน เนื่องจากองค์การสหประชาชาติ และสหภาพยุโรปจับตามอง หากผิดสัญญาจะถูกโดดเดี่ยว ขณะที่การสร้างบรรยากาศในระดับพื้นที่สนับสนุนกระบวนการเจรจาสันติภาพ ด้วยบรรยากาศทางการเมืองที่เปิดกว้าง รัฐบาลใช้แนวทางสันติวิธี ทำให้องค์กรภาคประชาสังคม องค์กรพัฒนาเอกชน นักศึกษา และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย สามารถเคลื่อนไหวได้ คอยหนุนเสริมกระบวนการเจรจาสันติภาพ ภาครัฐให้ความสำคัญกับการสร้างความรู้ ความเข้าใจต่อนโยบายการสันติภาพกับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ภาคประชาชนและเจ้าหน้าที่รัฐทุกหน่วยงานเพื่อสร้างการรับรู้และเอกภาพทางความคิด ขณะที่องค์กรภาคประชาสังคม ซึ่งเป็นไซ้ช็อกกลางทำงานในระดับกลาง (Track II) ได้พยายามหลีกเลี่ยงวาระงานที่กำหนดโดยภาครัฐ ทำหน้าที่ถ่วงดุลตามบทบาทของภาคประชาสังคม สามารถดึงเสียงความต้องการที่จริงของประชาชนและพัฒนาทัศนคติเกี่ยวกับสันติภาพในระดับชุมชน ควบคู่กับการให้การศึกษาหลักสูตรสันติภาพ ทำให้ชุมชนมีเครือข่ายที่เข้มแข็งและพัฒนาเครือข่ายไปยังนานาชาติ เพื่อถ่วงดุลภาครัฐให้ตระหนักและรับทราบว่าการกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและภาคประชาชนต้องการการเจรจาที่ยุติธรรมและเป็นธรรม มุ่งเน้น

การทำงานในชุมชนโดยตรง เพื่อให้ประชาชนระดับรากหญ้าเข้มแข็ง สร้างเครือข่ายจนเกิดเป็นมวลชน สนับสนุนสันติภาพ ปฏิเสธการใช้ความรุนแรงของทุกฝ่าย และนำเสนอข้อมูลข้อเท็จจริง ตลอดจน เจตนาารมณ์และความต้องการของประชาชนไปยังรัฐบาล โดยยึดความเป็นกลาง ในที่สุดกระบวนการ สร้างสันติภาพในอาเจงห์ใต้บรรลุข้อตกลงตามแนวทางสันติวิธี โดยไม่ปรากฏการใช้ความรุนแรงต่อกัน จนถึงปัจจุบัน (เมธัส อนุวัตรอุดม, 2549: 22)

6.3 กระบวนการสันติภาพในซินเจียงโมเดล: แนวทางการอยู่ร่วมกันของชนต่าง ชาติพันธุ์ตามแบบฉบับจีน

ซินเจียงเป็นเขตปกครองตนเองของสาธารณรัฐประชาชนจีน ประชาชนส่วนใหญ่ เป็นคนอุยกูร์ที่มีเชื้อสายเติร์กนับถือศาสนาอิสลาม ในขณะที่คนจีนฮั่นซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ จะเป็นคนส่วนน้อยในเขตซินเจียง เมื่อปี พ.ศ.2552 เกิดเหตุจลาจลบริเวณที่มีชุมชนอุยกูร์อาศัยอยู่ หนาแน่นโดยรอบ ซึ่งชาวอุยกูร์รวมตัวเรียกร้องให้รัฐบาลสอบสวนเหตุปะทะกันระหว่างคนอุยกูร์กับ คนอื่นในมณฑลกวางตุ้ง แต่การเผชิญหน้าระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับชาวอุยกูร์ดังกล่าวกลับขยายตัวเป็น ความรุนแรงที่ส่งผลให้มีผู้เสียชีวิต 156 คน และบาดเจ็บอีกกว่า 1,000 คน เหตุการณ์ดังกล่าวปะทุขึ้น จากรากเหง้าบาดแผลทางประวัติศาสตร์การเมืองที่ผ่านมาของดินแดนแห่งนี้ ซึ่งครั้งหนึ่งชนกลุ่มน้อย ในซินเจียงนำโดยชาวอุยกูร์ คาซัค และ มองโกลได้เคยประกาศตัวเป็น “สาธารณรัฐเตอร์กิสถาน ตะวันออก” ทำให้ชนกลุ่มน้อยในพื้นที่กับรัฐบาลจีนมีความหวาดระแวงกันและกันเรื่อยมา และมีการก่อ ความไม่สงบขึ้นมาเป็นระยะ

ปัจจุบันจีนได้ใช้นโยบายผ่อนปรนประนีประนอมกับชนกลุ่มน้อยผ่านมาตรการ หลายด้านทั้งทางการบริหารปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เพื่อลดแรงเสียดทานจากชาว อุยกูร์ ทั้งการให้สิทธิพิเศษเพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาและเศรษฐกิจ ด้วยหวังว่าแรงจูงใจทางเศรษฐกิจ เพื่อพัฒนาพาณิชย์กรรมและอุตสาหกรรมในพื้นที่จะทำให้คนอุยกูร์รู้สึกว่าตนเองได้ประโยชน์และพึงพอใจ กับการเป็นส่วนหนึ่งของจีนโดยไม่จำเป็นต้องแยกดินแดนอีกต่อไป นอกจากนี้รัฐบาลจีนยังมีนโยบาย ส่งเสริมวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อย อันเป็นส่วนหนึ่งของการประนีประนอมในระดับหนึ่งด้วย (เมธัส อนุวัตรอุดม, 2548: 16)

การใช้นโยบายผ่อนปรนประนีประนอมของรัฐบาลจีนกับชนกลุ่มน้อยผ่าน มาตรการหลายด้าน ทั้งทางการบริหารปกครอง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม เพื่อลดแรงเสียดทานจาก ชาวอุยกูร์ รอมฎอน ปันจอร์ บรรณาธิการศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์จังหวัดชายแดนภาคใต้ (รอมฎอน ปันจอร์, 2561) มีมุมมองนโยบายดังกล่าวนี้ รวมทั้งหลายประเทศที่ใช้นโยบายนี้กับชนกลุ่มน้อยมี ความสอดคล้องกับบทความที่ชื่อ “Illiberal Peace Authoritarian Modes of Conflict Management” ซึ่งเขียนโดย 3 นักวิชาการจากอังกฤษ ได้แก่ เดวิด ลิวิส, จอห์น ฮีธเธอซอร์ และนิค เมโกรา นสองคนแรกเป็นอาจารย์สอนรัฐศาสตร์และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอยู่ที่มหาวิทยาลัยเอ็กเซเตอร์ ส่วนคนหลังเป็นนักวิจัยภูมิศาสตร์การเมืองที่มหาวิทยาลัยนิวคาสเซิล บทความของพวกเขาเป็นความพยายาม จะก่อร่าง “ตัวแบบ” ในการวิเคราะห์แนวทางการสร้างสันติภาพในสังคมการเมืองที่ระบอบอำนาจ นิยมยึดกุมอำนาจอย่างชัดเจนและโดดเด่น ซึ่งถือได้ว่าเป็นแนวทางศึกษาที่เพิ่งได้รับความสนใจมากขึ้น ในระยะหลังนี้ มีหลักคิดที่สำคัญ ได้แก่ Illiberal Peace (สันติภาพที่ไร้เสรี) แนวทางการสร้าง

สันติภาพในระบอบการเมืองแบบอำนาจนิยม ซึ่งรัฐพยายามรวมศูนย์การจัดการกับความขัดแย้งผ่านวิธีการที่ไม่ใช่เพียงแค่เน้นหนักไปที่การใช้กำลังกดขี่ปราบปรามและบังคับใช้กฎหมายแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น หากแต่ยังมุ่งควบคุมและสถาปนาอำนาจนำผ่านการต่อสู้ทางวาทกรรม การช่วงชิงพื้นที่ และการจัดการกับทรัพยากรในทางเศรษฐกิจ แทนที่จะยึดกรอบบรรทัดฐานที่เปิดพื้นที่ทางการเมืองเพื่อสร้างการประนีประนอมระหว่างฝ่ายที่ขัดแย้ง และการเจรจาที่หวังผลเป็นข้อตกลงทางการเมืองตลอดจนแนวทางการแบ่งสรรอำนาจ

6.4 เปรียบเทียบกระบวนการสร้างสันติสุข/สันติภาพในประเทศศรีลังกา อาเซอร์ไบจาน ประเทศอินโดนีเซีย และมณฑลซินเจียง ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

6.4.1 กระบวนการสันติภาพในประเทศศรีลังกา

1) ตัวแสดงความขัดแย้ง (Actor): รัฐบาล กับกระบวนการปลดปล่อยพยัคฆ์ทมิฬอีแลม (LTTE, Liberation Tigers of Tamil Elam)

2) สาเหตุความขัดแย้ง (Rootcause) : ชาติพันธุ์ (สิงหล กับทมิฬ) และการเมืองการปกครอง

3) วิธีการจัดการความขัดแย้ง (Means of Conflict Resolution): การเจรจาสันติภาพ (Peace Negotiations) ให้นานาชาติเข้ามาร่วมสร้างสันติภาพ โดยมีนอร์เวย์และญี่ปุ่นเป็นผู้ไกล่เกลี่ยจนบรรลุข้อตกลงหยุดยิง แต่ทั้งสองฝ่ายไม่ปฏิบัติตามข้อตกลง เนื่องจากเชื่อมั่นว่าการใช้กำลังต่อสู้กันจะทำให้ชนะกันได้ และการเข้ามาของประชาคมนานาชาติ (third – party) หลาย ๆ ประเทศที่มากเกินไป เป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้ทั้งสองฝ่ายมีความเชื่อมั่นว่านานาชาติจะเห็นด้วยกับฝ่ายตนมากกว่า จึงเป็นข้อจำกัดประการหนึ่งต่อการสร้างสันติภาพเช่นเดียวกัน

4) ผลการสร้างสันติภาพ: ไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจาก (1) คู่ขัดแย้งไม่ยอมผ่อนปรนในบางเรื่อง (2) ทั้งสองฝ่ายไม่ไว้วางใจกัน เนื่องจากความขัดแย้งที่รุนแรง เกิดการสูญเสียของทั้งสองฝ่ายนำมาสู่ความโกรธแค้น (3) ไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงหยุดยิง (4) นโยบายลดงบประมาณภาครัฐ กดดันรัฐบาลต้องยุติปัญหาให้เร็ว (5) คู่ขัดแย้งยังคิดว่าต่างฝ่ายยังสามารถชนะกันได้ (6) ผู้ไกล่เกลี่ย (Mediator) ไม่สามารถควบคุมปัจจัยแทรกซ้อนอันเกิดจากอิทธิพลของอินเดียและอเมริกาได้ (7) ไม่มี Roadmap (แผนที่การเดินทางสันติภาพ) ที่ชัดเจน (8) นักการเมืองไม่สามารถผ่อนปรนและโน้มน้าวฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยได้ และ (9) นานาชาติและองค์กรระหว่างประเทศ (third – party) เข้ามามีส่วนร่วมต่อการสร้างสันติภาพมากเกินไป

ตารางที่ 5 : กระบวนการสันติภาพในประเทศศรีลังกา

พื้นที่ขัดแย้ง	ตัวแสดง	สาเหตุ	วิธีการ	ผล
ศรีลังกา	รัฐบาล กับ LTTE	ชาติพันธุ์ (สิงหล กับทมิฬ) และการเมือง การปกครอง	Peace Negotiations	ไม่ประสบความสำเร็จ 1) ไม่ยอมผ่อนปรนกัน 2) ไม่ไว้วางใจกัน 3) ไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงหยุดยิง 4) นโยบายลดงบประมาณภาครัฐ 5) ต่างฝ่ายคิดว่าชนะกันได้ 6) ผู้ไกล่เกลี่ย ไม่สามารถควบคุมปัจจัยแทรกซ้อนอันเกิดจากอิทธิพลของอินเดียและอเมริกาได้ 7) ไม่มี Roadmap ที่ชัดเจน 8) นักการเมืองไม่ผ่อนปรนกัน 9) นานาชาติและองค์กรระหว่างประเทศ เข้ามามีส่วนร่วมต่อการสร้างสันติภาพมากเกินไป

ที่มา: นอร์เบิร์ต โรเปอส์, 2558: 79

6.4.2 กระบวนการสันติภาพในอาเจาะห์ ประเทศอินโดนีเซีย

- 1) ตัวแสดงความขัดแย้ง (Actor): รัฐบาลกับกระบวนการอาเจาะห์เสรี (Gerakkan Aceh Merdeka: GAM)
- 2) สาเหตุความขัดแย้ง (Rootcause): กระบวนการอาเจาะห์เสรี (Gerakkan Aceh Merdeka: GAM) สำนึกความเป็นชาตินิยม สำนึกทางประวัติศาสตร์ความเป็นรัฐอิสระที่รุนแรงในอดีต และความไม่เป็นธรรมในการจัดสรรผลประโยชน์ทางทรัพยากรธรรมชาติ
- 3) วิธีการจัดการความขัดแย้ง (Means of Conflict Resolution): การเจรจาสันติภาพ (Peace Negotiations) ให้นานาชาติเข้ามาร่วมสร้างสันติภาพ โดยมี The Crisis Management Initiative: CMI ก่อตั้งโดยนายมาร์ตี อาร์ทิชารี อดีตประธานาธิบดีฟิลิปปินแลนด์ เป็นผู้ไกล่เกลี่ย (Mediator) จนบรรลุข้อตกลงกระบวนการสร้างสันติภาพให้อาเจาะห์จัดตั้งเป็นเขตปกครองตนเอง ไม่ปรากฏการใช้ความรุนแรงต่อกันจนถึงปัจจุบัน
- 4) ผลการสร้างสันติภาพ: ประสบความสำเร็จ เนื่องจาก (1) เจตจำนงทางการเมืองที่จะสร้างสันติภาพของรัฐบาลอินโดนีเซียผ่านการเจรจาสันติภาพ (2) บรรยากาศทางการเมืองที่เปิดกว้างมากขึ้น รัฐบาลใช้แนวทางสันติวิธี ทำให้องค์กรภาคประชาสังคม องค์กรพัฒนาเอกชนและ

นักศึกษาสามารถเคลื่อนไหวได้ (3) ผู้ไกล่เกลี่ย (Mediator) เป็นที่ยอมรับและไว้วางใจจากทั้งสองฝ่าย รวมทั้งมีบารมีในระดับองค์การสหประชาชาติ (4) ยูซูฟ คัลลา รองประธานาธิบดี/หัวหน้าคณะเจรจา รัฐบาล เป็นนักสันติวิธีอย่างแท้จริง กล่าวว่า “การคุยกับศัตรูในฐานะเพื่อนร่วมชาติด้วยกระบวนการทางออกร่วมกันที่ชอบธรรมและยอมรับของทุกฝ่าย ครั้งหนึ่งเคยมีทหารถามผมว่า จะไปเจรจากับศัตรูได้อย่างไร ผมถามกลับว่าใครเป็นศัตรู คนอาเจห์ ก็คือ พี่น้องของเรา เป็นพลเมืองของประเทศเรา คนอาเจห์ไม่ได้ทำอะไรมามากมายเลย แค่ขอความเท่าเทียม เป็นธรรม และให้เกียรติกันเท่านั้น ” (5) มี Roadmap (แผนที่การเดินทางสันติภาพ) ที่ชัดเจน เหตุแห่งความขัดแย้งได้รับการแก้ไขด้วยภาพอนาคตที่สร้างร่วมกัน และนำมาปฏิบัติให้เกิดขึ้นจริงอย่างเป็นรูปธรรม และ (6) เปลี่ยนวิกฤติเป็นโอกาสสู่สันติภาพจากภัยพิบัติสึนามิ ทำให้ GAM ประกาศหยุดยิงฝ่ายเดียวก่อน ขณะที่รัฐบาลต้องเปิดรับการช่วยเหลือจากนานาชาติ ทำให้นานาชาติสนใจมากขึ้น และรัฐบาลถูกตรวจสอบมากขึ้น ขณะที่สองฝ่ายเห็นว่าเจ็บปวดกันมากพอแล้ว ต้องมาช่วยเหลือผู้ประสบภัยก่อน

ตารางที่ 6 : กระบวนการสันติภาพในอาเจห์ ประเทศอินโดนีเซีย

พื้นที่ขัดแย้ง	ตัวแสดง	สาเหตุ	วิธีการ	ผล
อาเจห์	รัฐบาลกับ กระบวนการ อาเจห์เสรี	ชาตินิยม ประวัติศาสตร์และ ความไม่เป็นธรรมการจัดสรร ผลประโยชน์	Peace Negotiation	ประสบความสำเร็จ 1) เจตจำนงทางการเมือง รัฐบาล 2) บรรยากาศทางการเมือง เปิดกว้างมาก 3) ผู้ไกล่เกลี่ย เป็นที่ยอมรับ และไว้วางใจ 4) ยูซูฟ คัลลา หัวหน้าคณะเจรจา รัฐบาลเป็นนักสันติวิธี 5) มี Roadmap ที่ชัดเจน 6) เปลี่ยนวิกฤติเป็นโอกาส สู่สันติภาพจากภัยสึนามิ

6.4.3 กระบวนการสันติภาพในมณฑลซินเกียง ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

- 1) ตัวแสดงความขัดแย้ง (Actor): รัฐบาล กับชนกลุ่มน้อยคนอุยกูร์ที่มีเชื้อสายเติร์กนับถือศาสนาอิสลาม
- 2) สาเหตุความขัดแย้ง (Rootcause): ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ ศาสนา และการเมืองการปกครอง
- 3) วิธีการจัดการความขัดแย้ง (Means of Conflict Resolution): รัฐบาลจีนไม่ใช้การพูดคุย (Dialogues) ถือว่าความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเป็นกิจการภายในประเทศ ไม่ให้นานาชาติและองค์กรระหว่างประเทศ (third – party) เข้ามามีส่วนร่วมต่อการสร้างสันติภาพ ใช้นโยบายการผ่อนปรนประนีประนอมกับชนกลุ่มน้อยผ่านมาตรการหลายด้านทั้งทางการบริหารปกครอง เศรษฐกิจและวัฒนธรรม เพื่อลดแรงเสียดทานจากชาว อุยกูร์ แม้ว่าจะมีกลุ่มนักวิชาการบางส่วนมีมุมมองต่อนโยบายดังกล่าวจะสอดคล้องกับลักษณะแนวทางการสร้างสันติภาพในระบอบการเมืองแบบอำนาจนิยม Illberal Peace (สันติภาพที่ไร้เสรี) ซึ่งรัฐพยายามรวม ศูนย์การจัดการกับความขัดแย้งมุ่งสถาปนาอำนาจผ่านการต่อสู้ทางวาทกรรมการช่วงชิงพื้นที่ ควบคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ขนาดใหญ่ เพื่อให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงจากการใช้มีติงานด้านการพัฒนาแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง แต่นโยบายดังกล่าวนี้ ได้ส่งผลให้ความขัดแย้งลดระดับลง ทำให้เกิดการพัฒนาพื้นที่และสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชนให้ดีขึ้น
- 4) ผลการสร้างสันติภาพ: ความขัดแย้งลดระดับ แต่เมื่อมีเงื่อนไขจากรากเหง้าบาดแผลทางประวัติศาสตร์ และอัตลักษณ์ ความขัดแย้งจะถูกยกระดับขึ้นมาเป็นความรุนแรงในบางช่วงเวลา พื้นที่มณฑล ซินเกียง ได้รับการพัฒนาอย่างกว้างขวาง ส่งผลให้คุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้น

ตารางที่ 7 : กระบวนการสันติภาพในในมณฑลซินเกียง ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

พื้นที่ขัดแย้ง	ตัวแสดง	สาเหตุ	วิธีการ	ผล
มณฑลซินเกียง	รัฐบาลกับชนกลุ่มน้อย คนอุยกูร์	ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ศาสนา และการเมือง การปกครอง	ไม่มีการพูดคุย รัฐบาลจีนถือ ความไม่สงบเป็น กิจการ ภายในประเทศ ไม่ให้นานาชาติ และองค์กร ระหว่างประเทศ เข้ามา มีส่วนร่วมต่อการ สร้างสันติภาพ	ความขัดแย้งลดระดับ มณฑลซินเกียง ได้รับ การพัฒนาอย่าง กว้างขวาง ส่งผลให้ คุณภาพชีวิตของ ประชาชนดีขึ้น

ที่มา: เมธัส อนุวัตรอุดม, 2548: 28

สรุปบทเรียนการสร้างสันติสุข/สันติภาพจากพื้นที่ความขัดแย้งในประเทศศรีลังกา อาเจห์ ประเทศอินโดนีเซีย เป็นรูปแบบหนึ่งของการจัดการความขัดแย้งที่ใช้กระบวนการเจรจาสันติภาพ (Peace negotiations) มีผู้ไกล่เกลี่ย (Mediator) และมีปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จและไม่สำเร็จ เพื่อให้รัฐบาลและกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐ รวมทั้งกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ตระหนัก และใช้เป็นบทเรียนในกระบวนการสร้างสันติภาพ ในขณะที่มณฑลซินเกียง ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน เป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการจัดการความขัดแย้งที่รัฐบาลจีนแก้ปัญหาภายในประเทศ โดยไม่มีนโยบายการพูดคุย ไม่มีประชาคมนานาชาติเข้ามาชี้แนะ สังเกตการณ์ เป็นสักขีพยาน หรือเข้ามาเป็นผู้ไกล่เกลี่ย (Mediator) และไม่มีการทำข้อตกลงหยุดยิง (Cease Fire) เหมือนกับแนวคิดกระบวนการเจรจาสันติภาพตามแบบประเทศตะวันตก รัฐบาลจีนใช้เวลาเรียนรู้ผ่านยุคสมัยต่างๆ มากกว่า 40 ปี จากการปิดกั้นในทุกมิติ ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม มาเป็นการผ่อนปรนประนีประนอมผ่านมาตรการหลายด้าน ทั้งทางการบริหารปกครอง การพัฒนาเศรษฐกิจ และวัฒนธรรมอย่างมุ่งมั่นและจริงจัง จนทำให้ปัญหาความขัดแย้งลดระดับลง ความสำเร็จของการใช้สันติภาพเชิงลบของรัฐบาลจีนเป็นข้อโต้แย้งถกเถียงกันในวงวิชาการสันติภาพ จากการศึกษาและถอดบทเรียนพื้นที่ความขัดแย้งทั้ง 3 พื้นที่ จะเป็นประโยชน์ในแง่ของการเรียนรู้วิธีการจัดการความขัดแย้งในพื้นที่อื่นๆ แต่ก็มีได้หมายความว่า จะเป็นตัวแบบที่ดีที่สุดสำหรับกรณีใดกรณีหนึ่งไปเสียทั้งหมด และแน่นอนว่าการจะนำมาประยุกต์ใช้กับสังคมไทยคงต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมอย่างรอบคอบด้วย เนื่องจากความขัดแย้งในแต่ละกรณีก็มี

ความแตกต่างกันไปตามแต่ละพื้นที่และบริบททางการเมืองและสังคมวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ กลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐ องค์กรภาคประชาสังคม นักวิชาการและกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย อาจจะพิจารณานำแนวทางปฏิบัติในส่วนที่เป็นข้อสำเร็จ ไม่สำเร็จ ความพยายามปรองดองและใช้การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและทรัพยากรมนุษย์อย่าง กว้างขวางเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างกรณีของมณฑลชินเจียง ประเทศสาธารณรัฐ ประชาชนจีนมาประยุกต์ใช้กับพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

7.1 คณะทำงานสร้างพื้นที่สันติภาพจากคนใน (Insider Peacebuilders Platform) จัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากกลุ่มบุคคลหลายกลุ่มหลายฝ่ายที่มีส่วนได้ส่วนเสียต่อกระบวนการ สร้างสันติสุข/สันติภาพจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้จัดทำเอกสารข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย “เราจะทำให้กระบวนการสันติภาพเดินหน้าต่อไปอย่างไร” เมื่อวันที่ 28 ก.พ.2557 ([https:// deepsouthwatch.org/th/node/6508](https://deepsouthwatch.org/th/node/6508)) สรุปข้อเสนอแนะ 3 มิติ ดังนี้

7.1.1 อนาคตการพูดคุยสันติภาพ (Track 1)

1) คณะพูดคุยทั้งสองฝ่ายและผู้อำนวยความสะดวกควรพิจารณาตั้ง สำนักเลขาธิการเพื่อสันติภาพ (Peace Secretariat) ขึ้น โดยมีเจ้าหน้าที่ทำงานประจำ ซึ่งทำหน้าที่ ประสานงานและสื่อสารระหว่างกัน เพื่อให้การพูดคุยสันติภาพดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่อง

2) คณะพูดคุยทั้งสองฝ่ายและผู้อำนวยความสะดวกควรพิจารณาจัดตั้ง คณะทำงานร่วมในประเด็นต่างๆ ที่ยังคงเป็นข้อถกเถียงเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันและเสนอทางเลือกที่ เห็นตรงกันแบบค่อยเป็นค่อยไป เช่น รูปแบบการเมืองการปกครองที่เหมาะสม การศึกษา ภาษา วัฒนธรรม การตรวจสอบข้อเท็จจริง เป็นต้น ตลอดจนสร้างความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับความท้าทายที่จะต้องเผชิญ ในอนาคต

3) คณะพูดคุยทั้งสองฝ่ายและผู้อำนวยความสะดวกควรพิจารณาขยาย ระยะเวลาของการพูดคุยสันติภาพในแต่ละครั้งเพื่อให้มีโอกาสพูดคุยและใช้เวลาร่วมกันมากขึ้น และควรมี การตกลงกันล่วงหน้าถึงวาระของการพูดคุยอย่างละเอียด ตลอดจนมีการวางแผนเพื่อสร้าง ‘แผนที่ เดินทางเพื่อสันติภาพ’ (Roadmap for Peace) ร่วมกัน

4) คณะพูดคุยทั้งสองฝ่ายและผู้อำนวยความสะดวกควรมีข้อตกลงร่วมกันเกี่ยวกับแนวปฏิบัติในการสื่อสารและทำงานกับสื่อมวลชนนอกเหนือไปจากโต๊ะการพูดคุยสันติภาพ ที่เป็นการดำเนินการแบบปิดลับ เช่น การออกแถลงการณ์เกี่ยวกับผลการประชุมจะต้องได้รับฉันทานุมัติ ร่วมกันและมอบหมายให้ผู้อำนวยความสะดวกเป็นผู้แถลง โดยมีการเผยแพร่ในภาษาไทย มลายู และ อังกฤษ เป็นต้น

5) คณะพูดคุยทั้งสองฝ่ายควรพิจารณายกระดับการพูดคุยเพื่อสันติสุข ไปสู่การเจรจาสันติภาพ โดยมีคนกลางผู้ไกล่เกลี่ย (mediator) ที่ได้รับการยอมรับจากทั้งสองฝ่าย นอกจากนี้ควรมีผู้สังเกตการณ์และสักขีพยาน ซึ่งอาจจะเป็นตัวแทนรัฐบาลของประเทศเพื่อนบ้าน

หรือองค์กรระหว่างประเทศที่เป็นที่ยอมรับของทั้งสองฝ่าย ทั้งนี้เพื่อช่วยทำให้กระบวนการสันติภาพมีความน่าเชื่อถือมากขึ้น

6) คณะพูดคุยในแต่ละฝ่ายควรต้องพูดคุยและสื่อสารภายใน (Intra-Dialogue) ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในฝ่ายของตนเอง เพื่อสร้างความคิดเห็นร่วมกันและเตรียมความพร้อมในการพูดคุย

7) คณะพูดคุยทั้งสองฝ่ายควรผลักดันให้เกิดการสร้างและพัฒนาช่องทาง การพบปะพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ หรือช่องทางที่ 1.5 (Track 1.5) เพื่อเปิดพื้นที่ในการแสวงหาหนทางประนีประนอมเมื่อเผชิญอุปสรรค พร้อมทั้งทำหน้าที่เป็นเครือข่ายหนุนเสริมกระบวนการสันติภาพ (Safety Net) ให้กับกระบวนการพูดคุย/เจรจาสันติภาพในช่องทางที่เป็นทางการ (Track 1) ให้สามารถเดินหน้าต่อไปได้

7.1.2 กระบวนการสันติภาพแบบหลายช่องทาง (Multi-Track)

1) องค์กรประชาสังคม ควรร่วมกันทำงานเพื่อสร้างความตื่นตัวของสาธารณชนเพื่อหนุนเสริมกระบวนการสันติภาพ ข้อเสนอหนึ่งที่ปฏิบัติได้จริงก็คือการจัดเวทีสาธารณะเรื่องสันติภาพอย่างต่อเนื่อง ซึ่งองค์กรภาคประชาสังคมต่าง ๆ และเครือข่ายสามารถริเริ่มและดำเนินการได้เอง แต่ควรมีการประสานงานกันในเรื่องจังหวะเวลาและประเด็นเพื่อให้การทำงานสอดคล้องกัน ทั้งนี้ในการทำงานควรจะให้ความสำคัญกับการทำงานกับสื่อมวลชนทั้งในระดับประเทศและท้องถิ่นเพื่อให้ประชาชนได้รับรู้และเข้าใจในเรื่องกระบวนการสันติภาพ

2) วงการวิชาการและการศึกษาคควรจะร่วมกันทำงานเพื่อหนุนเสริมในการให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพ

3) สื่อมวลชนทั้งในระดับประเทศและระดับท้องถิ่นควรมีบทบาทสำคัญในการรายงานความเคลื่อนไหวเรื่องกระบวนการสันติภาพอย่างต่อเนื่องและจริงจัง เพื่อร่วมผลักดันให้ประเด็นเรื่องนี้เป็นวาระแห่งชาติ

4) เพื่อเป็นการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันภายใต้ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ควรเปิดพื้นที่ทางการเมืองและให้โอกาสคนกลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนไทยพุทธและคนไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่ ได้แสดงความคิดเห็นและข้อห่วงใยของพวกเขาที่มีต่อกระบวนการสันติภาพ

7.1.3 โครงสร้างรองรับกระบวนการสันติภาพ

1) นอกเหนือจากโครงสร้างรองรับที่สนับสนุนกระบวนการสันติภาพอย่างเป็นทางการ (Track 1) เช่น สำนักเลขาธิการเพื่อสันติภาพ คณะทำงานร่วมแต่ละประเด็น ฯลฯ แล้ว การสร้างโครงสร้างเฉพาะสำหรับช่องทางที่ 2 (Track 2) และช่องทางที่ 1.5 (Track 1.5) ก็มีความสำคัญด้วยเช่นกัน ความริเริ่มที่เป็นรูปธรรมประการหนึ่งคือศูนย์ทรัพยากรสันติภาพ (Peace Resource Center) ซึ่งจัดตั้งขึ้นที่ปัตตานีและกรุงเทพฯ วัตถุประสงค์ของศูนย์ ก็คือ การให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพกับทุกฝ่ายและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหลาย และเพื่อสร้าง ‘ตาข่ายนิรภัย’ (Safety Net) ขึ้น เชิญผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดมาร่วมกันหาทางออกและติดตามกระบวนการสันติภาพ รวมทั้งจัดทำ ‘แบบสำรวจสันติภาพ’ (peace poll) เพื่อช่วยประเมินความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ นอกจากนี้ ศูนย์จะได้พิจารณาในการทำงานเพื่อผลิตสื่อเพื่อสันติภาพด้วย

2) จัดตั้งคณะกรรมการสันติภาพชุมชนเพื่อทำหน้าที่ในการสร้างความเข้าใจต่อกระบวนการสันติภาพในภาพรวมและแสวงหากลไกในชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งอย่างสันติเพื่อรองรับกับการเปลี่ยนผ่านความขัดแย้งในอนาคต

3) จัดตั้งสภาพลเมืองสนทนา (Council for People's Dialogue) เพื่อทำหน้าที่เป็นพื้นที่กลางเพื่อให้กลุ่มต่างๆ มีพื้นที่ในการแสดงความคิดเห็นและถกเถียงในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่มีการพูดคุยกันในช่องทางที่เป็นทางการ (Track I)

7.2 การสำรวจความคิดเห็นต่อกระบวนการสร้างสันติสุข/สันติภาพ (Peace Survey) ได้จัดข้อเสนอประชาชน สุ่มโอบายชายแดนใต้ เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2562 จัดโดยเครือข่าย Peace Survey 19 องค์กร (ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้, 2562) ได้สรุปงานวิจัย Peace Survey ที่เริ่มทำการสำรวจตั้งแต่ปี 2559 จนถึง 2561 รวม 4 ครั้ง เพื่อรวบรวมความคิดเห็นของประชาชนในจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และ 4 อำเภอในสงขลา รวม 622 หมู่บ้าน ทั้งหมด 6,321 คน ประเด็นในการสำรวจมีทั้งทัศนคติต่อสภาพความเป็นอยู่ในพื้นที่ สาเหตุของปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ความพยายามแก้ไขปัญหาด้วยกระบวนการสันติภาพ และข้อเสนอแนะต่อแนวทางแก้ปัญหาในอนาคต ในภาพใหญ่ของการสำรวจ รายงานระบุว่า มีประชาชนถึง 42.6 % รู้สึกว่าสถานการณ์ยังเหมือนเดิม และ 21.7 % ที่รู้สึกว่สถานการณ์แย่ลง ส่วนอีก 25.6% ที่รู้สึกว่สถานการณ์ดีขึ้น โดยมีข้อเสนอประชาชนต่อการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข บนโต๊ะเจรจา เสนอให้ยกระดับให้การพูดคุยสันติภาพเป็นแกนกลางในการแก้ไขความขัดแย้งทางการเมือง ผลการสำรวจระบุว่า มีประชาชน 55.4 % ที่เคยได้ยินข่าวกระบวนการพูดคุยสันติภาพ และมีประชาชน 41.8 % ที่สนใจติดตามข่าว กล่าวได้ว่าในแง่การรับรู้ของประชาชนนั้น ยังคงมีจำกัด เมื่อถูกถามว่า สนับสนุนการใช้การพูดคุยเป็นแนวทางแก้ปัญหาหรือไม่ มีประชาชนถึง 65.4 % ที่สนับสนุน ขณะที่ มีผู้ไม่แน่ใจ 28.4 % และมีผู้ไม่สนับสนุนเลย 6.3 % อาจกล่าวได้ว่าการพูดคุยเป็นทิศทางในการแก้ไขปัญหาที่ชอบธรรม ซึ่งทั้งรัฐ กลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐ และฝ่ายที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องให้ข้อมูลเรื่องนี้เพื่อให้ประชาชนรับรู้มากขึ้น ขณะที่ผลสำรวจว่าด้วยกลุ่มบุคคลที่ประชาชนคิดว่ามีความสำคัญต่อการสร้างสันติภาพ ให้เกิดขึ้นจริงในพื้นที่ ระบุว่า 3 อันดับแรก ได้แก่ รัฐบาล 34 % , ผู้นำศาสนาอิสลาม 16.4 % , สถาบันการศึกษา 10.4 % Peace Survey เสนอว่า ทั้งรัฐบาล และกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐ ไม่เพียงแต่ต้องจริงจังกับการพูดคุยสันติภาพเท่านั้น แต่จะต้องเอื้อให้ทั้งผู้นำศาสนา สถาบันการศึกษา นักการเมือง ท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง ซึ่งประชาชนให้ความสำคัญ ได้เข้ามามีบทบาทมากขึ้นด้วย อย่างไรก็ตาม มีประชาชนมากถึง 64.4 % ที่มีความหวังว่าจะเกิดข้อตกลงสันติภาพได้ในอีก 5 ปีข้างหน้า พร้อมกันนี้ได้จัดทำข้อเสนอ 7 ข้อต่อพรรคการเมืองให้ปรับนโยบายให้สอดคล้องกับความต้องการในพื้นที่ โดยมีตัวแทนพรรคการเมืองจาก 9 พรรคเข้าร่วมรับฟังและนำเสนอนโยบายที่แต่ละพรรคมีต่อสถานการณ์ความขัดแย้งใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้โดยข้อเสนอทั้ง 7 ข้อ ประกอบด้วย

1) ยกระดับให้การพูดคุยสันติภาพเป็นแกนกลางในการแก้ไขความขัดแย้งทางการเมือง

2) เร่งปกป้องพลเรือนจากความรุนแรงและการละเมิดสิทธิ

3) ทบทวนประสิทธิผลการแก้ปัญหาหายาเสพติดและเร่งตั้งกลไกพิสูจน์ข้อเท็จจริง

เหตุรุนแรง

- 4) ตรวจสอบประสิทธิภาพการใช้งบประมาณด้านการพัฒนาในพื้นที่
- 5) ออกแบบระบบการศึกษาที่มีคุณภาพและสะท้อนวิถีอัตลักษณ์วัฒนธรรม
- 6) กระจายอำนาจมากขึ้นด้วยโครงสร้างการปกครองที่มีลักษณะเฉพาะของพื้นที่
- 7) เปิดพื้นที่ให้คนได้ถกเถียงเรื่องอ่อนไหวทางการเมืองโดยไม่ถูกคุกคามจากทุกฝ่าย

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้รวบรวมความคิดเห็นจากกลุ่มบุคคลหลายกลุ่มหลายฝ่ายที่มีส่วนได้ส่วนเสียต่อกระบวนการสร้างสันติสุข/สันติภาพจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งการจัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและงานวิจัย Peace Survey ซึ่งดำเนินการสำรวจความคิดเห็นต่อกระบวนการสร้างสันติสุข/สันติภาพตลอดระยะเวลา 4 ปี จากงานวิจัยทั้ง 2 เรื่องดังกล่าว ได้สะท้อนให้เห็นว่า ทุกกลุ่มทุกฝ่ายต้องการให้กระบวนการสันติภาพเดินหน้าต่อไปอย่างต่อเนื่อง โดยคาดหวังว่าจะเกิดข้อตกลงสันติภาพได้ในอีก 5 ปี ข้างหน้า สำหรับการดำเนินงานของกลุ่มบุคคลระดับนำทั้ง 2 ฝ่าย (Track 1) ควรตั้งสำนักเลขาธิการเพื่อสันติภาพ (Peace Secretariat) เพื่อทำงาน และวางแผนเพื่อสร้าง ‘แผนที่เดินทางเพื่อสันติภาพ’ (Roadmap for Peace) ร่วมกัน ตลอดจนควรพิจารณายกระดับการพูดคุยเพื่อสันติสุขไปสู่การเจรจาสันติภาพ โดยมีคนกลางผู้ไกล่เกลี่ย (mediator) ที่ได้รับการยอมรับจากทั้งสองฝ่าย ในส่วนของกลุ่มระดับกลาง (Track II) องค์กรภาคประชาสังคม องค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการ ควรร่วมกันทำงานเพื่อสร้างความตื่นตัวของสาธารณชนเพื่อหนุนเสริมกระบวนการสันติภาพ เสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจด้านสันติวิธีให้กับกลุ่มบุคคลระดับนำทั้ง 2 ฝ่าย (Track I) และประชาชนในระดับรากฐาน (Track III) อย่างทั่วถึง สำหรับโครงสร้างรองรับกระบวนการสันติภาพในชุมชน เห็นว่านอกจากการเสริมสร้างความรู้ด้านสันติวิธีและกระบวนการสันติภาพให้กับประชาชนในระดับรากฐาน (Track III) แล้ว เห็นว่าควรจัดตั้งคณะกรรมการสันติภาพชุมชนเพื่อทำหน้าที่ใน การสร้างความเข้าใจต่อกระบวนการสันติภาพในภาพรวมและแสวงหากลไกในชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งอย่างสันติ เพื่อรองรับกับการเปลี่ยนผ่านความขัดแย้งในอนาคต และจัดตั้งสภาพลเมืองสนทนา (Council for People's Dialogue) เพื่อทำหน้าที่เป็นพื้นที่กลางเพื่อให้กลุ่มต่างๆ มีพื้นที่ในการแสดงความคิดเห็น และถกเถียงในประเด็นต่าง ๆ นอกจากนี้ ยังมีข้อเสนอมติ 7 ข้อ เพื่อให้พรรคการเมืองปรับนโยบาย การแก้ไขปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ให้สอดคล้องกับความต้องการในพื้นที่ ตามที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น โดยความสำคัญในข้อเสนอมติที่ 1 คือ การยกระดับให้การพูดคุยสันติภาพเป็นแกนกลางในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง

นอกจากนี้เป็นที่น่าสังเกตว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลไกภายในของกระบวนการพูดคุยสันติภาพ/สันติสุข ยังไม่มีการศึกษาจึงนับเป็นช่องว่างความรู้ (Knowledge Gap) ที่งานวิจัยชิ้นนี้ สามารถเพิ่มเติมองค์ความรู้ในด้านนี้ไว้เพื่อพัฒนาความรู้และประสบการณ์ในตัวแบบการสร้างกระบวนการสันติภาพ/สันติสุขในจังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อไป

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง “การพัฒนาตัวแบบขั้นตอนของการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ผ่านกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขที่รวมความคิดเห็นจากทุกฝ่าย” มุ่งศึกษามุมมองและแนวความคิดต่อการสร้างสันติสุข/สันติภาพในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ผ่านกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อให้ทราบผลลัพธ์สุดท้ายที่ทุกฝ่ายสามารถยอมรับได้ ด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วย การศึกษาเอกสาร (Documentary Research) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interviews) การสังเกตการณ์ (Observation) และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกลุ่มย่อย (Focus Groups) กับประชากรที่ทำการศึกษาแนวความคิดต่อการสร้างสันติภาพที่ทุกฝ่ายยอมรับได้ ประกอบด้วย กลุ่มบุคคลที่อยู่ในกลไกกระบวนการสร้างสันติภาพในระดับผู้นำระดับสูง ผู้นำ ระดับกลาง และผู้นำระดับรากหญ้า จากหน่วยงานภาครัฐ กลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐ องค์กรภาคประชาสังคม กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และภาคประชาชน จำนวน 208 คน โดยกลุ่มตัวอย่างประชากร มาจากผู้นำองค์กรในแต่ละกลุ่มที่มีชื่อและตำแหน่งหน้าที่อย่างชัดเจนและครอบคลุมพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์ และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกลุ่มย่อย จะไปดำเนินการในสถานที่ที่ประชากรที่ทำการศึกษากำหนดใช้ทฤษฎีวิเคราะห์วาทกรรม (Discourse Analysis) ประกอบไปด้วย ทฤษฎีความขัดแย้ง (Conflict Theory) ทฤษฎีการสร้างสันติภาพ (Peace Building) แนวคิดการสร้างสันติภาพด้วยสันติสนทนา (Peace Dialogue) แนวคิดการสร้างสันติภาพด้วยการเจรจาสันติภาพ (Peace Negotiations) และการศึกษาบทเรียนการสร้างสันติภาพจากพื้นที่ความขัดแย้งในประเทศศรีลังกา อาแจห์ ประเทศอินโดนีเซีย และมณฑลซินเจียง ประเทศจีน โดยกำหนดแนวทางและวิธีดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. พื้นที่ที่ศึกษา

พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย ยะลา ปัตตานี นราธิวาส และ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา ประกอบด้วย อ.จะนะ อ.นาทวี อ.เทพา และ อ.สะบ้าย้อย

2. กลุ่มเป้าหมายที่ให้ข้อมูล ประกอบด้วย

กลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาคือ ทศนคติ และแนวความคิดต่อกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขที่ทุกฝ่ายยอมรับได้ จำนวน 208 คน ประกอบด้วย กลุ่มบุคคลที่อยู่ในกลไกกระบวนการสร้างสันติภาพตามทฤษฎีการสร้างสันติภาพ (Peace Building Theory) ของ John Paul Lederach ที่ได้แบ่งโครงสร้างทางสังคมออกเป็น 3 ระดับ (Track) โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) หลักเกณฑ์การเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยภาพรวมจะเป็นบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพูดคุยโดยตรง มีอำนาจหน้าที่ต่อการตัดสินใจในการกำหนดนโยบายและการวางแผนการพูดคุยของทั้งสองฝ่าย

รวมทั้งเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับและมีเครือข่ายอย่างครอบคลุมทั้งที่มีความคิดเห็นสนับสนุนและเห็นต่างจากภาครัฐ คือ

2.1 ระดับบน (Track I) หลักเกณฑ์การเลือกกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้กำหนดนโยบายและมีอำนาจตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข รวมทั้งเป็นผู้บังคับหน่วยกำลังในพื้นที่ และผู้อำนวยการหน่วยงานฝ่ายปกครองและการพัฒนา จำนวน 19 คน และกลุ่มผู้เห็นต่างจากภาครัฐ ทั้งกลุ่มในและนอกมาราปาตานีที่อยู่ในคณะพูดคุยสันติสุข จำนวน 10 คน รวมจำนวน 29 คน

2.2 ระดับกลาง (Track II) คือ องค์กรภาคประชาสังคม และกลุ่มมีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) จำนวน 68 คน ประกอบด้วย

1) องค์กรภาคประชาสังคม (CSOs) หลักเกณฑ์การเลือกกลุ่มตัวอย่างเป็นองค์กรที่มีเครือข่ายครอบคลุม และเป็นที่ยอมรับ โดยมีความคิดเห็นสนับสนุนภาครัฐ 8 องค์กร และมีความคิดเห็นต่างจากภาครัฐ 9 องค์กร รวมจำนวน 17 องค์กร

2) องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) และ IGOs หลักเกณฑ์การเลือกกลุ่มตัวอย่างเป็นองค์กรทั้งในและต่างประเทศที่เข้ามาทำงานสนับสนุนการสร้างสันติภาพในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้งที่มีความคิดเห็นสนับสนุนและเห็นต่างจากภาครัฐ จำนวน 9 องค์กร

3) นักวิชาการ ด้านรัฐศาสตร์และสันติศึกษาใน 5 มหาวิทยาลัยพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง หลักเกณฑ์การเลือกกลุ่มตัวอย่าง เป็นนักวิชาการที่สะท้อนความคิดเห็นต่อกระบวนการสร้างสันติสุขผ่านกระบวนการพูดคุยในพื้นที่มาอย่างต่อเนื่องทั้งในเวทีเสวนาและให้สัมภาษณ์ต่อสื่อมวลชนในสื่อกระแสหลัก รวมทั้งมีผลงานทางวิชาการและงานวิจัยด้านการสร้างสันติภาพ จำนวน 15 คน

4) กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 9 กลุ่มๆ ละ 3 - 6 คน รวม 27 คน ประกอบด้วย กลุ่มปัญญาชนและเยาวชน กลุ่มผู้นำศาสนา กลุ่มสตรี กลุ่มผู้ที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ เครือข่ายไทยพุทธและพระสงฆ์ นักการเมือง นักธุรกิจ สื่อมวลชน และอดีตนักศึกษาไทยมุสลิมที่จบการศึกษาจากต่างประเทศ หลักเกณฑ์การเลือกกลุ่มตัวอย่างเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับและมีเครือข่ายอย่างครอบคลุมทั้งที่มีความคิดเห็นสนับสนุนและเห็นต่างจากภาครัฐในสัดส่วนที่เท่า ๆ กัน

2.3 ระดับล่าง (Track III) คือ ตัวแทนประชาชนในระดับรากหญ้า จำนวน 114 คน ประกอบด้วย ผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่น และผู้นำตามธรรมชาติ ครอบคลุมพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา รวม 37 อำเภอ หลักเกณฑ์การเลือกกลุ่มตัวอย่างเป็นบุคคลอยู่ในฐานะเบียดเบียนของกรมการปกครอง สำหรับผู้นำตามธรรมชาติ เป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับจากประชาชนในพื้นที่ทั้งที่มีความคิดเห็นสนับสนุนและเห็นต่างจากภาครัฐ และมีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่ที่มีเหตุการณ์ความไม่สงบบ่อยครั้ง

ตารางที่ 8 : กลุ่มเป้าหมายที่ดำเนินการศึกษาแนวความคิดต่อการสร้างสันติภาพ

ลำดับ	กลุ่มเป้าหมาย	จำนวน (คน)	หมายเหตุ
1.	บุคลากรภาครัฐ	19	หัวหน้าหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ที่ฝั่งฝ่ายพลเรือน ตำรวจ ทหาร และบุคลากรภาครัฐที่เกี่ยวข้องกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้
2.	ผู้เห็นต่างจากรัฐ	10	กลุ่มใน และนอกมาราปาตานี
3.	องค์กรภาคประชาสังคม (CSOs)	17	องค์กรที่มีเครือข่ายครอบคลุมจังหวัดชายแดนภาคใต้ และเป็นที่ยอมรับของทุกภาคส่วน
4.	องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) และ IGOs	9	องค์กรทั้งในและต่างประเทศที่เข้ามาทำงานในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้
5.	นักวิชาการ	15	นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์และสันติศึกษาใน 5 มหาวิทยาลัยพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง
6.	กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 9 กลุ่ม	27	1. กลุ่มปัญญาชนและเยาวชน 2. กลุ่มผู้นำศาสนา 3. กลุ่มสตรี 4. กลุ่มผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ 5. เครือข่ายไทยพุทธและพระสงฆ์ 6. นักการเมือง 7. นักธุรกิจ 8. สื่อมวลชน 9. บุคคลที่จบการศึกษาจากต่างประเทศ
7.	ตัวแทนภาคประชาชน	114	ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ และผู้นำตามธรรมชาติ
	รวม	208	

3. เครื่องมือในการวิจัย

- 3.1 เครื่องบันทึกเสียง และกล้องถ่ายรูป
- 3.2 สมุดจดบันทึก ปากกา ดินสอ
- 3.3 แบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วย คำถามปลายเปิด 2 ชุด คือ ชุดที่ 1 สำหรับบุคลากรภาครัฐ และผู้เห็นต่างจากรัฐ และชุดที่ 2 สำหรับบุคคลอื่น ๆ ได้แก่ องค์กรภาคประชาสังคม

(CSOs) องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) และ IGOs นักวิชาการ กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และตัวแทนภาคประชาชน

3.4 ผู้วิจัย

4. การตรวจสอบความถูกต้องของเครื่องมือ

ผู้วิจัยทำการตรวจสอบความถูกต้องเบื้องต้นของแบบสัมภาษณ์ 2 ชุด โดยพิจารณาความสอดคล้องของประเด็นต่าง ๆ เช่น คำถามในการวิจัย วัตถุประสงค์ หลังจากนั้นตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน เป็นผู้ตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของแนวคำถามแบบสัมภาษณ์ 2 ชุด ซึ่งเป็นอาจารย์ที่มีความเชี่ยวชาญด้านวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ 1 ท่าน อาจารย์ที่ปรึกษาที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านรัฐศาสตร์ 1 ท่าน และอาจารย์ที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านความขัดแย้งและสันติภาพ 1 ท่าน เพื่อพิจารณาความครบถ้วนของคำถาม ความชัดเจนของภาษาที่ใช้ในแบบสัมภาษณ์ รวมถึงความสอดคล้องของคำตอบที่ได้ในประเด็นต่าง ๆ โดยการให้คะแนนในแต่ละคำถามแบ่งเป็นระดับความสอดคล้อง 3 ระดับ คือ 1) สอดคล้อง มีค่าเท่ากับ 1 คะแนน หมายถึง คำถามนั้นมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย 2) ไม่แน่ใจ มีค่าเท่ากับ 0 คะแนน หมายถึง คำถามนั้นจำเป็นต้องพิจารณาทบทวนและปรับปรุงเล็กน้อย จึงจะมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และ 3) ไม่สอดคล้อง มีค่าเท่ากับ -1 หมายถึง คำถามนั้นจำเป็นต้องได้รับการพิจารณาทบทวนและปรับปรุงอย่างมาก จึงจะมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์

จากนั้นนำผลของคะแนนที่ได้จากท่านผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 ท่าน มาคำนวณหาดัชนีความตรงตามเนื้อหา (Content Validity Index : CVI) ถ้าคะแนนค่าดัชนีในแต่ละข้อมีค่ามากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 แสดงว่า คำถามนั้นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ แต่ถ้าค่าดัชนีมีค่าน้อยกว่า 0.5) แสดงว่าคำถามนั้นไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และควรปรับปรุงแก้ไข เมื่อคำนวณหาค่าดัชนีเรียบร้อยแล้วจะนำข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 ท่าน มาปรับปรุงแก้ไขคำถามแต่ละข้อในแบบสัมภาษณ์ 2 ชุด ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น จากนั้นนำแบบสัมภาษณ์ไปใช้กับผู้ให้ข้อมูลในขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

5. วิธีการที่ได้มาซึ่งข้อมูล

งานวิจัยขั้นนี้ ใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) กับกลุ่มเป้าหมายที่ให้ข้อมูล

6. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 1

เตรียมความพร้อมก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ ผู้วิจัยเตรียมเนื้อหา เอกสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ใช้ในการวิจัย และเรื่องของความขัดแย้งในพื้นที่ที่กรณีศึกษา โดยทบทวนวรรณกรรม

ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เข้าใจในปัญหา กำหนดประเด็นการศึกษาให้ครอบคลุมชัดเจนมากขึ้น และตั้งแนวคำถามการสัมภาษณ์ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ โดยทำการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเพื่อเป็นกำหนดประเด็นปัญหา แนวทางของคำตอบที่จะได้รับและเป็นการศึกษาเบื้องต้น (Preliminary Study) รวมถึงการตรวจสอบความถูกต้องของเครื่องมือ การศึกษาเทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกและทดลองใช้แบบสัมภาษณ์กับกลุ่มเป้าหมายที่มีคุณสมบัติคล้ายคลึงกัน จำนวน 1 คน เพื่อปรับปรุงวิธีการสัมภาษณ์ของผู้วิจัย

ขั้นตอนที่ 2

ผู้วิจัยทำหนังสือขออนุญาตจากผู้อำนวยการสถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เพื่อขออนุญาต และขอความร่วมมือจากผู้ให้ข้อมูลในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งจะยื่นหนังสือขออนุญาตด้วยตนเองกับผู้ให้ข้อมูลทุกครั้ง พร้อมทั้งโทรศัพท์ติดต่อขอวัน เวลา สถานที่ในการสัมภาษณ์ ขึ้นอยู่กับความสะดวกของผู้ให้ข้อมูลเป็นหลัก โดยทำการติดต่อกับกลุ่มเป้าหมายที่ให้ข้อมูล จากนั้นทำการสัมภาษณ์เชิงลึกการสังเกตการณ์ และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกลุ่มย่อย โดยใช้แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1 และ 2 ซึ่งผู้วิจัยจะเป็นผู้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลโดยตรง (Face to Face Interview) ในกลุ่มเป้าหมายที่เป็นหน่วยงานภาครัฐ และการใช้ผู้ช่วยผู้วิจัยที่สามารถเข้าถึงและเป็นที่ยอมรับของกลุ่มเป้าหมาย ทั้งนี้ เนื่องจากผู้วิจัยมีสถานภาพเป็นข้าราชการระดับสูง ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการใช้ข้อมูลที่ไม่ตรงกับความเป็นจริงของกลุ่มเป้าหมาย โดยการจัดเก็บข้อมูล จะชี้แจงวัตถุประสงค์ก่อนการสัมภาษณ์ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกลุ่มย่อย และขออนุญาตบันทึกเสียงร่วมกับการจดบันทึกด้วย ซึ่งต้องได้รับการยินยอมในการบันทึกเสียงจากบุคคลดังกล่าวก่อน โดยผู้วิจัยจะเก็บชื่อ ข้อมูลเป็นความลับ ในระหว่างการสัมภาษณ์นั้นมีการพูดคุยถึงประวัติผู้ให้ข้อมูล พูดคุยแลกเปลี่ยนกันในเรื่องต่างๆ ไป เพื่อให้มีความสนิทสนม และไว้วางใจมากขึ้น เพื่อที่จะได้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นการผ่อนคลายในบางคำถามที่อาจจะเกิดความตึงเครียด อีกทั้งมีการสังเกตสีหน้า ท่าทางของผู้ให้ข้อมูลในระหว่างการสัมภาษณ์ในแต่ละคำถามว่ามีปฏิกิริยาอย่างไรบ้าง

ขั้นตอนที่ 3

การสะท้อนระหว่งการสัมภาษณ์ และหลังสัมภาษณ์ เพื่อตรวจสอบตัวผู้วิจัยเองว่าเก็บข้อมูลถูกต้อง ครบถ้วน ตรงตามวัตถุประสงค์หรือไม่ โดยให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูลอีกครั้งหนึ่ง ถ้าประชากรให้ข้อมูลไม่ตรงตามที่ต้องการหรือได้ข้อมูลไม่ครบต้องกลับมาศึกษาเทคนิคการสัมภาษณ์เพิ่มเติม รวมถึงขอนัดสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมจนกว่าจะได้ข้อมูลที่ครบถ้วน มีการถอดเทปหลังการสัมภาษณ์ทุกครั้ง เพื่อทบทวนความครบถ้วนของเนื้อหา และจะสิ้นสุดการสัมภาษณ์เมื่อข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้ไม่มีประเด็นใดแปลกใหม่ไปจากข้อมูลเดิมที่มีอยู่แล้ว หรือถึงจุดการอิมตัวของข้อมูล

7. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยเป็นการวิเคราะห์เชิงพรรณนา และสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อสรุปผลการวิจัย โดยวิธีวิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหา (Content Analysis) มีลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

7.1 ข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์มาถอดเทปคำต่อคำอย่างละเอียดเป็นข้อความเชิงบรรยาย และสะท้อนระหว่างการสัมภาษณ์และหลังสัมภาษณ์ถ้าข้อมูลที่ได้ยังไม่ครบถ้วนต้องกลับไปขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติม

7.2 อ่านบทสัมภาษณ์ทั้งหมดหลายๆ รอบ เพื่อทำความเข้าใจในภาพรวมแล้วขีดเส้นใต้ประโยคที่สำคัญตรงตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา รวมถึงการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) และวิธีเก็บข้อมูลบุคคล เป็นการพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ได้มานั้นถูกต้องหรือไม่ โดยการตรวจสอบแหล่งที่มา 3 แหล่ง ได้แก่ เวลา สถานที่ และบุคคล เพื่อหาความถูกต้องของข้อมูล

7.3 ใช้แนวคิด ทฤษฎี และการทบทวนวรรณกรรมในบทที่ 2 มาเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์อธิบายความ วิเคราะห์ และตีความ เรียบเรียงข้อมูลเสนอผลสรุปต่อไปในรูปแบบการบรรยายเชิงพรรณนา

นอกจากนี้วิธีการแสดงให้เห็นถึงความน่าเชื่อถือของผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้แนวคิดของลินคอล์นและกوبا ซึ่งมีวิธีการ ดังนี้

1. ผู้วิจัยต้องแสดงให้เห็นถึงความน่าเชื่อถือและความถูกต้องของข้อมูล (Credibility) หลังการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลผู้วิจัยนำข้อมูลจากการถอดเทปการสัมภาษณ์กลับไปตรวจสอบความตรงของข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลแต่ละราย (Member Check)

2. การประยุกต์ใช้ได้ (Transferability) ผู้วิจัยเขียนบรรยายการศึกษาอย่างละเอียด เช่น ประวัติผู้ให้ข้อมูล สถานการณ์ความขัดแย้ง สาเหตุและแนวทางในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง โดยยกตัวอย่างคำพูดประกอบทุกประเด็น เพื่อให้เข้าใจการศึกษาครั้งนี้ได้อย่างชัดเจนมากขึ้น

3. ความไว้วางใจได้ (Dependability) เป็นการพิจารณาความเชื่อมั่นของการศึกษา (Reliability) ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษา เช่น ข้อมูลดิบ ข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์ ให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เป็นผู้ตรวจสอบข้อมูลว่าครบถ้วน สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาหรือไม่ เพื่อให้ผลการศึกษามีความชัดเจนมากที่สุด

4. ตรวจสอบได้ (Conformability) ตลอดจนกระบวนการศึกษาสามารถตรวจสอบย้อนหลังได้ (Audit Trail) เช่น เทปบันทึกเสียง บทสัมภาษณ์ ข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์ เป็นต้น

8. จริยธรรมในการวิจัย

การวิจัยทางสังคมศาสตร์ทุกชนิด เป็นการวิจัยเกี่ยวกับมนุษย์ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งอาจมีผลกระทบในทางใดทางหนึ่งต่อชีวิต สังคม และวัฒนธรรม นักวิจัยจึงพึงระมัดระวังไม่ก่อความเสียหายด้วยประการใดๆ แก่ประชาชนโดยตรงหรือโดยอ้อมก็ตาม จึงเป็นเรื่องที่ต้องนำมาพิจารณาควบคู่กันไป ดังนั้นในขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยแนะนำตัว และอธิบายถึงวัตถุประสงค์ ประโยชน์ของงานวิจัย ทั้งนี้ ต้องปกปิดชื่อ - ข้อมูลของผู้ถูกสัมภาษณ์เป็นความลับ การนำเสนอจะนำเสนอใน

ภาพรวม เพราะเป็นการป้องกันที่อาจเกิดผลที่เป็นอันตรายต่อตัวบุคคลขึ้นในอนาคต และต้องได้รับการยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลในการบันทึกเสียงทุกครั้งในการสัมภาษณ์ รายชื่อของผู้ให้สัมภาษณ์ในรายงานวิจัยนี้จึงเป็นความลับและเป็นนามสมมติ เว้นแต่ในกรณีที่ผู้ให้สัมภาษณ์ยอมรับให้เปิดเผย และผู้วิจัยเห็นว่า มีฐานะเป็นที่ยอมรับและไม่เป็นอันตรายต่อผู้ให้สัมภาษณ์ เช่น นักวิชาการ เป็นต้น

9. ขอบเขตห้วงเวลางานวิจัย

ศึกษากระบวนการและปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556 ซึ่งเป็นช่วงที่รัฐบาลและกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐ เริ่มต้นกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขทางเปิดภายใต้นโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. 2555 – พ.ศ. 2557 ในช่วงรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร และต่อเนื่องมาถึงรัฐบาลพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ภายใต้นโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ.2560 – 2562 จนถึงก่อนการแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีต่อรัฐสภาของรัฐบาลพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา สมัยที่ ๒ (วันที่ ๒๕ กรกฎาคม 2562)

10. แผนการดำเนินงานวิจัย

ตารางที่ 9 : แผนการดำเนินงานวิจัย

ขั้นตอน	การดำเนินการ	ระยะเวลา
ขั้นที่ 1	การเก็บรวบรวมข้อมูล	กุมภาพันธ์ – พฤษภาคม 2562
ขั้นที่ 2	การวิเคราะห์ข้อมูล	กรกฎาคม – สิงหาคม 2562
ขั้นที่ 3	นำเสนอผลการวิจัยตัวแบบขั้นต้น	ตุลาคม 2562

บทที่ 4

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาตัวแบบขั้นต้นของการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ผ่านกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขที่รวมความคิดเห็นจากทุกฝ่าย ได้ทำการศึกษาด้วยการสัมภาษณ์เจาะลึก และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Groups) กับกลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูลถึงความคิดเห็นต่อการแก้ไขปัญหาตามแนวทางสันติวิธีผ่านทางการพูดคุยเพื่อสันติสุขในห้วง ตั้งแต่ พ.ศ.2556 ถึง พ.ศ.2562 โดยมีประเด็นหลักในการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มย่อย ได้แก่ ทศนคติและท่าทีของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียต่อกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข แนวความคิด และรูปแบบการพูดคุยที่สามารถนำไปสู่การยุติความขัดแย้งได้อย่างเป็นรูปธรรม ตลอดจนปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จในการพูดคุยเพื่อสันติสุขที่ทุกกลุ่มทุกฝ่ายสามารถยอมรับได้ รวมทั้งข้อควรระวัง และแนวคิดใหม่ ๆ เพื่อให้กระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความก้าวหน้าไปตามลำดับ โดยมีผลการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. ประเด็นทศนคติและท่าทีของตัวแสดงตามการแบ่งโครงสร้างทางสังคมออกเป็น 3 ระดับ (Track)
2. ประเด็นแนวความคิด และรูปแบบการพูดคุยเพื่อสันติสุข

1. ประเด็นทศนคติและท่าทีของตัวแสดงตามการแบ่งโครงสร้างทางสังคมออกเป็น 3 ระดับ (Track) พบว่า

1.1 ระดับบน (Track I) การพูดคุยเจรจากันระหว่างผู้กำหนดนโยบายหรือผู้มีอำนาจตัดสินใจของคู่ขัดแย้ง มีทศนคติและท่าทีของตัวแสดง ดังนี้

1.1.1 กลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐ

การสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มย่อยกับกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐ จำนวน 10 คน ห้วงเดือนกุมภาพันธ์ – มีนาคม 2562 พบประเด็นสำคัญเกี่ยวกับทศนคติและท่าทีของกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐต่อกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข ค่อนข้างมีท่าทีและมุมมองที่ตรงกันในหลายประเด็นและแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงในบางประเด็น

“การพูดคุยเจรจากับจะเดินหน้าไปไม่ได้ หากรัฐบาลไทยยังเจรจากันอยู่แบบนี้ พวกเราต้องการให้รัฐบาลไทยได้ยอมรับถึงสาเหตุ และรากเหง้าของปัญหาที่นำไปสู่การต่อสู้เพื่อปาตานี เราต้องการให้รัฐบาลไทยยกประเด็นประวัติศาสตร์ปาตานีดินแดนแห่งนี้ได้ถูกสยามยึดครองมายาวนาน จึงก่อให้เกิดขบวนการต่อสู้เพื่อปลดปล่อยปาตานี เป็นเรื่องแรกก่อน”

(ดร.ฮารง บือราเฮง (นามแฝง) สถานะภาพระดับแกนนำผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 30 มีนาคม 62))

การเสนอให้รัฐบาลไทยได้ยอมรับถึงสาเหตุ และรากเหง้าของปัญหาที่นำไปสู่การต่อสู้ด้วยอาวุธของกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐเป็นเบื้องต้นก่อน อันได้แก่ ประเด็นประวัติศาสตร์ ปาตานีที่ดินแดนแห่งนี้ได้ถูกสยามยึดครอง จึงก่อให้เกิดขบวนการต่อสู้เพื่อปลดปล่อยปาตานี เป็นเรื่องแรกก่อน ซึ่งสอดคล้องกับการให้ความหมายการจัดการแก้ไขความขัดแย้ง (Conflict Resolution) ของ Johan Galtung ที่ได้ให้ความสำคัญกับการยอมรับการมีตัวตนของแต่ละฝ่าย เพื่อที่จะนำไปสู่การยุติการใช้ความรุนแรงทุกอย่างต่อกัน (Johan Galtung, 1996: 5 – 6) และสอดคล้องกับแนวทางการคลี่คลายความขัดแย้งของวิทยา ลักซ์มีบัณฑิต ที่ได้กล่าวในอิทธิานศัพท์ว่าด้วยการแปรเปลี่ยนความขัดแย้ง โดยมุ่งเน้นที่สาเหตุรากเหง้าต้นตอของความขัดแย้ง (Berghof Foundation, 2012: 18-20) และเมื่อพิจารณาจากบทเรียนกระบวนการสร้างสันติภาพในมณฑล ซินเจียง ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งได้ใช้นโยบายผ่อนปรนประนีประนอมกับชนกลุ่มน้อยผ่านมาตรการหลายด้านทั้งทางการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และวัฒนธรรม ก็ได้ให้ความสำคัญต่อรากเหง้าของปัญหา ดังนั้น จึงได้กำหนดให้มีนโยบายส่งเสริมอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยเป็นมาตรการส่วนหนึ่งของการสร้างความปรองดองและการประนีประนอมด้วย

ขณะที่ นายอาแว เจ๊ะนา (นามแฝง) ทำหน้าที่ฝ่ายประชาสัมพันธ์ เห็นด้วยกับข้อเสนอในการเจรจากรัฐบาลไทยของนายอับดุล การิม คาลิด โฆษกกลุ่มติดอาวุธ BRN

“การพูดคุยจะต้องมีฝ่ายที่สาม (ประชาคมนานาชาติ) เป็นผู้สังเกตการณ์ และสักขีพยาน มีผู้ไกล่เกลี่ย (Mediator) ที่เป็นกลาง ไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อน และดำเนินการพูดคุยตามที่คู่เจรจาทั้งสองฝ่ายได้ตกลงร่วมกัน รวมทั้งก่อนเริ่มต้นเจรจาจะต้องออกแบบกรอบแนวทาง Roadmap ให้ชัดเจนก่อน ซึ่งกลุ่ม BRN พยายามเรียกร้องรัฐบาลไทยหลายครั้งให้พิจารณาติดต่อ 'ผู้สังเกตการณ์ระหว่างประเทศ' รายอื่นๆ นอกเหนือจากตัวแทนที่จัดหาโดยรัฐบาลมาเลเซียที่ไทยอนุญาตให้เข้ามา มีบทบาทในฐานะผู้อำนวยความสะดวกในการพูดคุย ผู้รับหน้าที่ดังกล่าวจะต้องเป็นตัวกลางสำหรับทุกฝ่ายอย่างแท้จริง และคุณสมบัติที่สำคัญ คือ ต้องไม่เลือกข้าง มีความน่าเชื่อถือ มีอำนาจหรือกลไกที่จะบังคับให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการพูดคุยปฏิบัติตามเงื่อนไขหรือข้อตกลงระหว่างคู่ขัดแย้งทั้งสองฝ่าย และจะต้องไม่เป็นผู้มีผลประโยชน์ทับซ้อน สำหรับการวางกรอบแนวทางในกระบวนการพูดคุยช่วงที่ผ่านมา มีทั้งการใช้กำลังบังคับและปราบปราม รวมถึงการ ตั้งเป้าล่วงหน้าว่าจะต้องแสวงหา 'จุดร่วม' ในกลุ่มที่จะเข้าร่วมการพูดคุย”

(นายอาแว เจ๊ะนา (นามแฝง) ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 3 เมษายน 62)

การเรียกร้องและเสนอให้การพูดคุยจะต้องมีฝ่ายที่สาม (ประชาคมนานาชาติ) เป็นผู้สังเกตการณ์ และสักขีพยาน มีผู้ไกล่เกลี่ย (Mediator) ที่เป็นกลาง ไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อน และดำเนินการพูดคุยตามที่คู่เจรจาทั้งสองฝ่ายได้ตกลงร่วมกัน รวมทั้งก่อนเริ่มต้นเจรจาจะต้องออกแบบกรอบแนวทาง Roadmap ให้ชัดเจนก่อน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการสร้างสันติภาพด้วยการเจรจา สันติภาพ (Peace Negotiations) และบทเรียนการสร้างสันติภาพในประเทศศรีลังกา และกระบวนการสร้างสันติภาพในอาแจห์ ที่มุ่งเน้นให้ได้ข้อตกลงสันติภาพ (Peace Agreement) และดำเนินการตามข้อตกลงจนเกิดสันติภาพในที่สุด แต่จะย้อนแย้งกับแนวคิดการสร้างสันติภาพด้วยสันติสนทนา

(Peace Dialogue) ที่ภาครัฐยึดเป็นกรอบแนวคิดหลักในการแสวงหาทางออกจากความขัดแย้งตามแนวทางสันติวิธี โดยมุ่งเน้นการสร้างบรรยากาศและช่องทางการสื่อสารที่ปลอดภัยให้กลุ่มบุคคลที่มีความเห็นแตกต่างกัน สามารถพูดคุยกันได้เพื่อปรับความสัมพันธ์และความเข้าใจระหว่างกันอันจะเป็นรากฐานสำคัญของความไว้วางใจ ตลอดจนความเป็นไปได้ที่จะแสวงหาทางออกจากความขัดแย้งร่วมกันต่อไป โดยมีบุคคลคอยเอื้ออำนวยความสะดวก (Facilitator) ให้สันติสนทนาดำเนินการไปได้

สำหรับ นายสมมะแอ วาจิ (นามแฝง) แกนนำอาวุโส มีความหวังต่อกระบวนการพูดคุยจะมีความก้าวหน้า และไม่หยุดชะงัก ได้แสดงความคิดเห็นว่า

“การไม่เข้าร่วมของกลุ่มต่อสู้ด้วยอาวุธ จะไม่สามารถทำให้การพูดคุยเดินหน้าไปได้ กลุ่มนักต่อสู้มีความสำคัญต่อกระบวนการพูดคุยมาก ขอให้กลุ่มต่อสู้ด้วยอาวุธที่ยังไม่เข้าร่วมการพูดคุยต้องตระหนักว่าปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจะยุติลงได้ด้วยการพูดคุยเพื่อหาทางออกร่วมกัน และต้องพยายามเรียนรู้ เข้าใจขอบเขตและข้อจำกัดของรัฐบาลไทยด้วย โดยทั้งสองฝ่ายต้องจริงใจต่อกัน”

(นายสมมะแอ วาจิ (นามแฝง) ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 3 เมษายน 62)

ในประเด็นการไม่เข้าร่วมของกลุ่มต่อสู้ด้วยอาวุธ จะไม่สามารถทำให้การพูดคุยเดินหน้าไปได้ และให้เห็นถึงการปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจะยุติลงได้ด้วยการพูดคุยเพื่อหาทางออกร่วมกัน รวมทั้งเสนอแนะให้กลุ่มที่ยังไม่ยอมรับการพูดคุยต้องพยายามเรียนรู้ เข้าใจขอบเขตและข้อจำกัดของรัฐบาลไทยด้วย ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลรายงานประจำปี เรื่อง กระบวนการสันติภาพ 2556 ซึ่งทางสถาบันวัฒนธรรมสันติภาพ (Escola de Cultura de Pau – School for the Culture of Peace) ประเทศสเปน ได้จัดทำขึ้นโดยรวบรวมผลการสร้างสันติภาพในพื้นที่ความขัดแย้งทั่วโลก 117 แห่ง ในรอบ 30 ปี ที่ผ่านมา พบว่า ความขัดแย้งรุนแรงใน 41 แห่งจาก 50 แห่งทั่วโลกนั้นยุติลงได้ด้วยการบวนการพูดคุย สำหรับในประเด็นความพยายามเรียนรู้ เข้าใจขอบเขตและข้อจำกัดของแต่ละฝ่าย สอดคล้องกับแนวคิดของปารีสชาติ สุวรรณบุบผา (2552: 29 -31) อดีตผู้อำนวยการสถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล ได้ให้แนวคิดของการสานเสวนาต่อกันไว้ว่าเป็นกระบวนการที่ผู้คนต่างมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมุ่งเน้นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์ที่ต่างก็เป็นปुरुชนที่ต้องอยู่ภายใต้กฎของธรรมชาติ โดยฟังกันอย่างลึกซึ้งเพื่อ เรียนรู้ เติบโต และเปลี่ยนแปลง โดยเอาใจเขามาใส่ใจเรา เมตตาต่อกัน เปิดใจ ไม่ด่วนตัดสินกัน ยอมรับในจุดยืนและอัตลักษณ์ที่แตกต่างหลากหลายของกันและกัน

ในขณะที่ นายมะ หามะ (นามแฝง) แกนนำระดับสูง ได้ร่วมคณะพูดคุยมาทั้งสองคณะ ตั้งแต่ปี 2556 อธิบายและให้ข้อมูลว่า

“รัฐบาลไทยไม่มีความจริงใจต่อการพูดคุย เห็นได้จากการปฏิเสธการลงนามในเอกสารทั้งในเรื่อง TOR และกรอบความร่วมมือในเรื่องพื้นที่ปลอดภัย ขอเสนอให้ฝ่ายรัฐควรลงนามในเอกสารข้อตกลงที่คณะพูดคุยทั้งสองฝ่ายได้เห็นชอบด้วยกัน เพื่อแสดงให้เห็นว่า รัฐบาลไทยมีความจริงใจ และจริงใจต่อการแสวงหาทางออกจากความขัดแย้งด้วยแนวทางสันติวิธีผ่านกระบวนการเจรจา”

(นายมะ หามะ (นามแฝง) ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 18 พฤษภาคม 62)

ในประเด็นเรื่องการลงนามในเอกสารข้อตกลงที่คณะพูดคุยทั้งสองฝ่ายได้เห็นชอบด้วยกัน จะเห็นได้ว่าจะย้อนแย้งกับแนวคิดการสร้างสันติภาพด้วยสันติสนทนา (Peace Dialogue) ที่เป็นกรอบแนวคิดของภาครัฐในการแสวงหาทางออกจากความขัดแย้งตามแนวทางสันติวิธีที่มุ่งเน้นพูดคุยเพื่อปรับความสัมพันธ์และความเข้าใจระหว่างกัน เพื่อเป็นรากฐานสำคัญของความไว้วางใจต่อกัน ดังนั้นในขั้นตอนการสร้างควมไว้วางใจระหว่างกันจะไม่มีการลงนามในเอกสารข้อตกลงต่าง ๆ

สำหรับนายแวสามแม สามะ (นามแฝง) ซึ่งมีบทบาทสำคัญก่อนการรวมตัวของกลุ่มมาราปาตานี เห็นว่า ภายในกระบวนการต่อสู้ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีหลายกลุ่มหลายฝ่าย และมีข้อเรียกร้องจากรัฐบาลไทยในเรื่องการเมืองการปกครอง แต่ให้ข้อสังเกตในประเด็นนี้ไว้อย่างน่าสนใจ

“ขอแนะนำรัฐบาลไทย การพูดคุยให้อยู่ภายใต้กรอบรัฐธรรมนูญไทยรัฐบาลไทยจะต้องไม่ยอมให้มีการปกครองตนเองโดยเด็ดขาด ถ้าให้แล้ว จะมีการแย่งชิงตำแหน่งเกิดการสู้รบกันเอง เพราะกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐมีหลายกลุ่มและในแต่ละกลุ่ม ๆ มีหลายกลุ่มย่อย มีความแตกแยกและขัดแย้งกันเอง ถ้าพวกเขาใช้อำนาจขึ้นมาแล้ว จะทำให้ประชาชนเดือดร้อน”

(นายแวสามแม สามะ (นามแฝง) ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 18 พฤษภาคม 62)

1.1.2 กลุ่มภาครัฐ มีประเด็นสำคัญ ดังนี้

การสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มย่อยกับกลุ่มภาครัฐ ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ – พฤษภาคม 2562 พบประเด็นสำคัญเกี่ยวกับทัศนคติและท่าทีของกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐต่อกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข มีท่าทีและมุมมองที่ตรงกันเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้ เนื่องจากรายการพูดคุยเพื่อสันติสุขเป็นนโยบายสำคัญของรัฐบาล ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างในหน่วยงานภาครัฐจะให้ข้อมูลสอดคล้องกับนโยบายรัฐบาล

“เราต้องเอานโยบายของรัฐบาลเป็นหลักการในการพูดคุยเพื่อสันติสุข เพราะเป็นวิถีทางหนึ่งที่จะแก้ปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นได้ ทุกประเทศก็ใช้วิธีการนี้ พูดคุยแต่ไม่ใช่เป็นการเจรจาสันติภาพ...ไม่ใช่ ผมไม่ได้รับกับใคร เป็นการพูดคุยว่าทำอย่างไรคนในพื้นที่ที่จะร่วมมือกัน ทำอย่างไรจะไม่ไปร่วมกับผู้ก่อเหตุรุนแรง ทำอย่างไรจะแจ้งเจ้าหน้าที่ ทำอย่างไรจะสร้างความเข้มแข็งในชุมชนของตนเอง เพราะถ้าคนในพื้นที่ไม่ช่วยกัน รัฐบาลมีแต่เพียงเจ้าหน้าที่ มีการบังคับใช้กฎหมายต่างๆ ทำอะไรก็ไม่สำเร็จหมดหรอก การพูดคุยต้องอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ”

“นโยบายการพูดคุย การทำงานและต้องยึดมั่นในหลักการของรัฐธรรมนูญ ประเทศไทยเป็นหนึ่งเดียวแบ่งแยกไม่ได้ ทั้งในเรื่องของดินแดนหรือพื้นที่ภายในทั้งหมดต้องเห็นใจกัน และขอให้ติดตามดูว่าสถานการณ์บ้านเมืองของเราแตกต่างกับต่างประเทศอย่างไรหลายประเทศมีการต่อสู้กันมายาวนาน เราก็ไม่ต้องการให้มันยาวนานขนาดนั้นอยู่แล้วอะไรก็ตาม ที่รับได้ก็จะทำวันนี้ อยากจะบอกว่าเรามีหลายมาตรการ ทั้งเรื่องกฎหมายและการพัฒนา การพาคนกลับบ้านแต่ทุกอย่างก็ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ซึ่งเราก็เปิดทุกช่องทางขอให้ใจเย็น ซึ่งการพูดคุยสันติสุข ไม่ใช่การเจรจา”

(นายอนันต์ สุกใส (นามแฝง) ผู้ให้สัมภาษณ์)

ซึ่งแสดงให้เห็นในเชิงนโยบายแห่งรัฐอย่างชัดเจนว่ากระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจะต้องอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญไทย ประเทศไทยเป็นหนึ่งเดียวจะแบ่งแยกไม่ได้ ซึ่งมีจุดยืนที่สอดคล้องกับบทเรียนกระบวนการสร้างสันติภาพในมณฑลซินเจียง ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

ในขณะที่ นายมานะ โชคดี (นามแฝง) ซึ่งทำหน้าที่ด้านนโยบายและแผนของหน่วยงานด้านความมั่นคง ได้อธิบายและให้ข้อมูลว่า

“การขับเคลื่อนนโยบายการพูดคุยเพื่อสันติสุข หน่วยงานได้กรอบแนวทางตามนโยบายรัฐบาล โดยการแก้ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นเรื่องกิจการภายในประเทศที่ภาครัฐและกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐต้องมาปรับความเข้าใจและหาทางออกจากความขัดแย้งโดยแนวทางสันติวิธี ดังนั้น กระบวนการพูดคุยจะต้องไม่มีองค์กระระหว่างประเทศ และประชาคมนานาชาติ มาเป็นผู้สังเกตการณ์ หรือสักขีพยาน และเป็นผู้ไกล่เกลี่ย (Mediator) ทั้งสิ้น จะมีเฉพาะมาเลเซีย มาทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก เนื่องจากเป็นความร่วมมือระหว่างประเทศที่พรมแดนติดกัน”

(นายมานะ โชคดี (นามแฝง) ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 12 มิถุนายน 62)

จากข้อมูลและคำอธิบายของผู้มีหน้าที่ในการวางแผน จะเห็นได้ว่า แนวคิดดังกล่าวนี้สอดคล้องกับแนวคิดการสร้างสันติภาพด้วยสันติสนทนา (Peace Dialogue) ที่มุ่งเน้นการพูดคุยเพื่อปรับความสัมพันธ์และสร้างความไว้วางใจระหว่างกัน โดยจะย้อนแย้งกับแนวคิดการสร้างสันติภาพด้วยการเจรจาสันติภาพ (Peace Negotiations) ที่เป็นกรอบแนวคิดหลักของกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐที่มุ่งเน้นให้ได้ข้อตกลงสันติภาพ (Peace Agreement)

สำหรับนายสมชาย รักชาติ (นามแฝง) ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องและมีบทบาทสำคัญโดยตรงบนโต๊ะพูดคุยเพื่อสันติสุขกับกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐ ได้ให้ข้อมูลและอธิบายถึงกรอบแนวทางการพูดคุยที่กำหนดไว้

“รัฐบาลยังคงยึดถือแนวทางตามแผนปฏิบัติการขับเคลื่อนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข ซึ่งได้แบ่งการดำเนินการเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การสร้างความไว้วางใจ ระยะที่ 2 การแสวงหาข้อตกลงร่วมกัน และระยะที่ 3 การจัดทำ Roadmap เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหา การพูดคุยต้องดำเนินการไปตามกรอบแนวทางนี้”

(นายสมชาย รักชาติ (นามแฝง) ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 12 มิถุนายน 62)

ในประเด็นดังกล่าวนี้ ถือได้ว่าคณะพูดคุยเพื่อสันติสุขของรัฐบาล ได้จัดทำแผนที่การเดินทาง (Road Map) สำหรับการพูดคุยเพื่อสันติสุขไว้แล้วเช่นเดียวกัน เพียงแต่ได้ให้ความสำคัญกับการสร้างความไว้วางใจ เป็นการดำเนินงานในระยะที่ 1 ส่วนการจัดทำ Roadmap เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหา กำหนดไว้ในระยะที่ 3 ซึ่งจะย้อนแย้งกับแนวทางของกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐที่มีข้อเสนอจากฝ่ายปฏิบัติการข่าวสารกลุ่ม BRN ที่ได้เสนอให้ก่อนการเริ่มต้นเจรจาจะต้องออกแบบแนวทาง (Road Map) ให้ชัดเจนก่อน

ขณะที่นายรักชาติ แจ่มใส (นามแฝง) ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องและมีบทบาทสำคัญโดยตรงบนโต๊ะพูดคุยเพื่อสันติสุขกับกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐอีกคนหนึ่ง ได้ให้ข้อมูลและอธิบายถึงแนวความคิดในการพูดคุยไว้ว่า

“ต้องพากันมาให้หมด จะได้คุยกันทีเดียวให้จบไปเลย ไม่ใช่ตกลงกับกลุ่มนี้แล้ว อีกกลุ่มก็อแง อย่างนั้นมันไม่จบ จะไม่มีการเสนอเงื่อนไขหยุดยิง เหมือนการพูดคุยพื้นที่ขัดแย้งที่อื่น ๆ”

(นายรักชาติ แจ่มใส (นามแฝง) ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 16 มิถุนายน 62)

ในประเด็นแนวคิดดังกล่าวนี้ ต้องการให้กลุ่มผู้เห็นต่างเข้ามาคุยเพื่อหาทางออกร่วมกันทุกกลุ่มทุกฝ่าย โดยจะไม่มีข้อเสนอการหยุดยิง (Cease Fire) ซึ่งยังคงแสดงให้เห็นถึงแนวคิดและมุมมองที่ยังคงยืนยันจุดยืนแนวคิดการสร้างสันติภาพด้วยสันติสนทนา (Peace Dialogue) ซึ่งไม่เหมือนรูปแบบการสร้างสันติภาพในประเทศที่มีความขัดแย้งอื่น ๆ ที่กลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐต้องการโดยการหยุดยิง (Cease Fire) เป็นขั้นตอนหนึ่งในกระบวนการเจรจาสันติภาพ (Peace Negotiations)

สำหรับนายวันชัย สีแดง (นามแฝง) ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องและมีบทบาทสำคัญในด้านความมั่นคง ได้ให้ข้อมูลและอธิบายถึงกรอบแนวทางการสนับสนุนกระบวนการพูดคุย

“การพูดคุยเพื่อสันติสุข ต้องเปิดพื้นที่ให้ทุกคนสามารถออกความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ ขับเคลื่อนผ่านกลไกสันติสุขตำบล 290 ตำบล ต้องยึดหลัก คือ ให้เป็นไปตามต้องการของประชาชน แต่ในขณะนี้ประชาชนไม่เห็นด้วยกับการใช้ความรุนแรง”

(นายวันชัย สีแดง (นามแฝง) ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 22 มิถุนายน 62)

ในประเด็นดังกล่าวนี้ สะท้อนให้เห็นว่าหน่วยงานภาครัฐ ได้ให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมและภาคประชาชน โดยจัดทำแบบสำรวจความต้องการที่แท้จริงของประชาชน พบว่า เสียงส่วนใหญ่ประชาชนไม่เห็นด้วยกับการใช้ความรุนแรง ต้องการให้พื้นที่ที่มีความสงบเรียบร้อย มีความกังวลในปัญหาเสพติด ปัญหาเศรษฐกิจรายได้ครัวเรือนไม่พอรายจ่าย และปัญหาการว่างงาน เป็นเรื่องหลัก (กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน ภาค ๔ ส่วนหน้า, 2562) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการสร้างสันติภาพของ John Paul Lederach ที่มุ่งเน้นและให้ความสำคัญกับการขับเคลื่อนกระบวนการสร้างสันติภาพของกลุ่มบุคคลในระดับกลาง (Track II) ได้แก่ การทำงานขององค์กรภาคประชาสังคม และกลุ่มมีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) เพื่อหาทางออกจากความขัดแย้งสำหรับประเด็นผลสำรวจความต้องการที่แท้จริงของประชาชน พบว่า เสียงส่วนใหญ่ประชาชนไม่เห็นด้วยกับการใช้ความรุนแรงนั้น ซึ่งสอดคล้องกับจุดร่วมที่ตรงกันจากกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขที่ดำเนินการมาตั้งแต่ปี 2556 ถึงปี 2562 ประการหนึ่ง คือ ภาครัฐ และกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐ ต่างก็กล่าวว่าทำเพื่อประชาชน โดยกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐ กล่าวว่าต้องต่อสู้เพื่อประชาชน ภาครัฐก็กล่าวเช่นกันว่าต้องคุ้มครองดูแลประชาชนให้ปลอดภัย เพราะฉะนั้นจุดร่วมของทั้งสองฝ่าย คือ “ประชาชน” ดังนั้น จุดร่วมดังกล่าวนี้ จะส่งผลต่อการสร้างความร่วมมือในกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขให้สามารถมีความก้าวหน้าไปได้ เมื่อทั้งสองฝ่ายให้ความสำคัญกับการสร้างความผาสุกให้กับประชาชน

ขณะที่นายสนชัย ขาวแสง (นามแฝง) ซึ่งมีบทบาทในการกำหนดนโยบายการพูดคุย ได้ให้ข้อมูลที่สำคัญว่า

“ปัญหาที่เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นปัญหาภายในประเทศ รัฐบาลมองผู้เห็นต่างจากรัฐ เป็นคนไทยคนหนึ่ง จึงไม่ควรดึงนานาชาติมาเกี่ยวข้อง การแก้ไขปัญหาควรที่หันหน้าเข้าหากัน แล้วมานั่งปรึกษาหารือ เพื่อหาทางออกร่วมกัน หากให้หลายกลุ่มหลายฝ่ายเข้ามาจะทำให้ปัญหาต่าง ๆ มีความสลับซับซ้อน และยากที่จะแก้ปัญหาได้”

(นายสนชัย ขาวแสง (นามแฝง) ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 1 กรกฎาคม 62)

จากข้อมูลดังกล่าวนี้ จะยึดโยงไปในประเด็นข้อเรียกร้องของกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐต้องการให้องค์กรนานาชาติเข้ามามีส่วนร่วมในการเจรจา ทั้งนี้กระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขได้รับความร่วมมือจากประเทศมาเลเซีย ทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก ซึ่งรัฐบาลเห็นว่าได้ทำหน้าที่ได้ดีอยู่แล้ว จึงไม่จำเป็นต้องมีองค์กรระหว่างประเทศเข้ามาอีก รวมทั้งฝ่ายอื่น ๆ เข้ามาอีก รวมทั้งรัฐบาลไทย ยืนยันตลอดว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นปัญหาภายในประเทศ โดยมองผู้เห็นต่างจากรัฐ เป็นคนไทยคนหนึ่ง จึงไม่ควรดึงนานาชาติมาเกี่ยวข้อง ซึ่งจากการศึกษาบทเรียนการสร้างสันติภาพในศรีลังกา จะเห็นว่ามีองค์กรนานาชาติ (Third – Party) เข้ามาร่วมวงพูดคุย

ด้วยจำนวนมาก ท้ายที่สุดก็ไม่ทำให้การเจรจาสืบหน้าและกลับไปสู่การใช้กำลังกันทั้งสองฝ่าย การพูดคุยที่ดีที่สุด คือ ควรจะเหลือเฉพาะคู่ขัดแย้งจริง ๆ ทั้งนี้ในมุมมอง ดร.นอร์เบิร์ต โรเปอส์ นักวิชาการและนักปฏิบัติการสันติภาพชาวเยอรมัน ตามการแบ่งโครงสร้างทางสังคมออกเป็น 3 ระดับ (Track) ในทฤษฎีการสร้างสันติภาพ (Peace Building Theory) ของ John Paul Lederach เห็นว่า การพูดคุยของตัวแสดงในระดับบน (Track I) จะมีตัวแสดงหลักแค่ 2 ฝ่าย ภาครัฐก็ไม่กล้าพูดเรื่องหลัก ๆ เช่น เรื่องการเมือง การปกครอง กลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐก็ไม่รู้ว่าใครเป็นใคร และยังไม่มีความอดทนอดกลั้นใจเพียงพอ ทำให้การพูดคุยไม่ประสบความสำเร็จ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีฝ่ายที่ 3 คือ กลุ่มคนระดับกลาง (Track II) เข้ามาทำงานกับคนที่มีแนวคิดกลาง ๆ เพื่ออธิบายและสร้างความเข้าใจในข้อจำกัดของแต่ละฝ่าย รวมทั้งผลักดันและโน้มน้าวให้ผู้มีอำนาจตัดสินใจของคู่ขัดแย้งระดับบน (Track I) หาทางแก้ปัญหาได้ชัดเจนขึ้น (นอร์เบิร์ต โรเปอส์, 2558: 28) ดังนั้น ในประเด็นการเรียกร้องให้องค์กรนานาชาติเป็นฝ่ายที่ 3 (Third - Party) เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ อาจจะทำให้กระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข มีความยุ่งยากเพิ่มมากขึ้นได้ เหมือนกับกรณีบทเรียนการสร้างสันติภาพในประเทศศรีลังกา

1.2 ระดับกลาง (Track II) องค์กรภาคประชาสังคม องค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการ และกลุ่มมีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) เพื่อหาทางออกจากความขัดแย้ง มีทัศนคติและท่าทีของตัวแสดง ดังนี้

1.2.1 องค์กรภาคประชาสังคม มีประเด็นสำคัญ ดังนี้

การสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มย่อยกับองค์กรภาคประชาสังคม ห้วงเดือนกุมภาพันธ์ – พฤษภาคม 2562 จำนวน 6 ครั้ง พบประเด็นสำคัญเกี่ยวกับทัศนคติและท่าทีขององค์กรภาคประชาสังคมต่อกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข ค่อนข้างมีท่าทีและมุมมองที่ตรงกันในหลายประเด็น

“กระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข ถือว่า เป็นทางออกสำหรับความขัดแย้งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีมาอย่างยาวนาน เคยได้ร่วมเรียนรู้ในเรื่องกระบวนการสร้างสันติภาพจากสถาบันพระปกเกล้า ทั้งการเจรจาสันติภาพและการพูดคุย ในความเห็นคิดว่า ความขัดแย้งในบ้านเรา ถ้าหากว่าทางภาครัฐ และกลุ่มเห็นต่างจากรัฐ ถอยหลังคนละก้าว มานั่งพูดคุยหาทางออกร่วมกัน น่าจะคุยกันรู้เรื่อง ไม่ควรให้ต่างชาติเข้ามา เพราะจะทำให้ปัญหาต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น เราแก้ปัญหาแบบไทย ๆ น่าจะเป็นวิธีที่ดีที่สุด”

(นางดวงดาว ใจดี (นามแฝง) ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 2 มิถุนายน 62)

ในประเด็นความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ขององค์กรภาคประชาสังคมต่อกระบวนการสร้างสันติภาพ ระหว่างการเจรจาสันติภาพ (Peace Negotiations) กับการพูดคุยเพื่อสันติสุข หรือสันติสนทนา (Peace Dialogue) แต่ส่วนใหญ่ไปในทิศทางของการพูดคุยเพื่อสันติสุข หรือสันติสนทนา (Peace Dialogue) ที่มุ่งเน้นให้ทั้งสองฝ่าย พูดคุยเพื่อปรับความสัมพันธ์และสร้าง

ความเข้าใจระหว่างกันเพื่อเป็นรากฐานสำคัญของความไว้วางใจต่อกัน ซึ่งจะเกื้อกูลต่อการขับเคลื่อนกระบวนการพูดคุยในระยะต่อไป คือ การแสวงหาข้อตกลงร่วมกัน

สำหรับนายสมหมาย ใจดี (นามแฝง) ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการสร้างสันติภาพ ได้ให้ข้อมูลและอธิบายว่า

“หน่วยงานภาครัฐ มักจับตามองการทำงานของภาคประชาสังคมช่วงจัดเวทีในหมู่บ้าน จะมีทหารมาถ่ายรูป ทำให้รู้สึกว่าจะไม่ปลอดภัย ขณะเดียวกันได้มีโครงการและงบประมาณ เช่น โครงการ 50 ล้าน ทำให้ดูเหมือนว่าใช้เงินล่อให้ภาคประชาสังคมมาเป็นพวก ซึ่งโดยที่จริงแล้วควรให้องค์กรภาคประชาสังคมได้ทำหน้าที่ตามบทบาทและอุดมการณ์ที่ต้องการทำงานเพื่อสังคม และอาจมีบางเรื่องที่ต้องถ่วงดุลการทำงานของภาครัฐ เพื่อให้เกิดประโยชน์ตกแก่ประชาชน สำหรับการพูดคุยต้องการให้ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และเห็นว่าหน่วยงานรัฐยังไม่ได้จริงจัง และจริงจังกับการพูดคุย”

(นายสมหมาย ใจดี (นามแฝง) ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 30 กรกฎาคม 62)

การให้ข้อมูลของนายสมหมาย ใจดี (นามแฝง) และภาคประชาสังคมอีกจำนวนหนึ่งแสดงให้เห็นถึงท่าทีและทัศนคติขององค์กรภาคประชาสังคมในพื้นที่แต่ละองค์กรจะสะท้อนและสอดคล้องกับท่าทีและทัศนคติของประชาชนที่เป็นเครือข่ายของตน โดยต้องการให้กระบวนการพูดคุยดำเนินการอย่างต่อเนื่อง แต่มีข้อสังเกตขององค์กรภาคประชาสังคมจำนวนหนึ่ง มีมุมมองว่านโยบายของรัฐบาลที่พยายามแทรกแซงการทำงานขององค์กรภาคประชาสังคม และยังไม่เปิดพื้นที่แสดงความคิดเห็นทางการเมืองนั้น จะเป็นอุปสรรคต่อกระบวนการพูดคุยหรือไม่ และจะเป็นสัญญาณทางลบที่ทำให้กลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐไม่กล้าที่จะเข้าร่วมการพูดคุยหรือไม่ ขณะที่องค์กรภาคประชาสังคมบางกลุ่ม แสดงความคิดเห็นว่าทั้งรัฐบาลไทยและกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐ ไม่มีความจริงจังต่อกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข

ขณะที่นายอัมหมัด ปาตา (นามแฝง) ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนสภาประชาสังคมในพื้นที่ ได้สะท้อนความคิดเห็นและท่าทีผ่านเวทีรับฟังความคิดเห็นและการสนทนากลุ่มย่อยหลายครั้ง

“เราพยายามรวมกลุ่มภาคประชาสังคมสร้างพื้นที่สาธารณะเพื่อแปลงเปลี่ยนขับเคลื่อนความขัดแย้งรุนแรงทั้งในแนวระนาบ ทำงานร่วมกัน แนวตั้ง ทำงานกับคนในระดับที่แตกต่างกัน เชื่อมมิติของการแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งทั้งระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และนานาชาติ (เอ็นจีโอ และเอ็นจีโอระหว่างประเทศ) เพื่อแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ขณะเดียวกัน หากการทำงานมีเครือข่ายที่ครอบคลุมและมีความเป็นเอกภาพ จะทำให้สามารถเป็นข้อต่อรองให้ภาคประชาสังคมได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นบนโต๊ะพูดคุยด้วย แต่ทั้งนี้คงขึ้นอยู่กับกลุ่มระดับนำของทั้งสองฝ่าย (Track 1) จะยอมรับหรือไม่”

(นายอัมหมัด ปาตา (นามแฝง) ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 2 สิงหาคม 62)

จากประเด็นดังกล่าว จะเห็นได้ว่าบทบาทขององค์กรภาคประชาสังคมมีส่วนสำคัญในการหนุนเสริมกระบวนการพูดคุยให้เดินหน้าไปได้ แต่ทั้งนี้ องค์กรภาคประชาสังคมบางส่วน มีความพยายามรวมตัวกันเพื่อให้เกิดเอกภาพ และใช้เป็นข้อต่อรองต่อคณะพูดคุยทั้งสองฝ่าย เพื่อขอเข้าไปมีส่วนร่วมบนโต๊ะพูดคุย เมื่อพิจารณาแล้ว จะเห็นได้ว่ามีความขัดแย้งกับแนวคิดกระบวนการสร้างสันติภาพของ John Paul Lederach ที่ต้องการให้ภาคประชาสังคม และกลุ่มมีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลในระดับกลาง (Track II) ทำงานสนับสนุนข้อมูลให้คำปรึกษา และข้อมูลต่อกลุ่มระดับนำของทั้งสองฝ่าย (Track I) ซึ่งกำลังพูดคุยบนโต๊ะเจรจา และสร้างสภาวะแวดล้อมให้เกื้อกูลต่อกระบวนการพูดคุย โดยการทำงานกับภาคประชาชน (Track III) และจากบทเรียนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขสมัยรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ซึ่งมีภาคประชาสังคมและนักวิชาการ เข้าร่วมคณะพูดคุยด้วย แต่ทั้งนี้ก็ไม่สามารถทำให้กระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขคืบหน้ามากเท่าที่ควร ทั้งนี้ ปัจจัยสำคัญหลักยังคงอยู่ที่กลุ่มระดับนำของทั้งสองฝ่าย (Track I)

1.2.2 องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs/IGOs) มีประเด็นสำคัญ ดังนี้

การประชุมกลุ่มย่อยกับองค์กรพัฒนาเอกชน หัวเดือนกุมภาพันธ์ – พฤษภาคม 2562 จำนวน 4 ครั้ง พบประเด็นสำคัญเกี่ยวกับทัศนคติและท่าทีขององค์กรพัฒนาเอกชนต่อกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข ค่อนข้างมีท่าทีและมุมมองที่ตรงกันในหลายประเด็น ได้แก่

“การสร้างสันติภาพในพื้นที่ความขัดแย้งทั่วโลกที่ผ่านมา พบว่า ความขัดแย้งรุนแรงยุติลงได้ด้วยกระบวนการเจรจาสันติภาพ และในกระบวนการสร้างสันติภาพผ่านการเจรจาของคู่ขัดแย้งความขัดแย้งยุติด้วยการเจรจาสันติภาพ (Peace Negotiations) มากถึงร้อยละ 40 ดังนั้นความขัดแย้งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ควรใช้การเจรจาสันติภาพ ขณะเดียวกันปัจจัยภายในจะต้องมีความเข้มแข็งที่จะช่วยหนุนเสริมกระบวนการสร้างสันติภาพโดยเฉพาะอย่างการทำงานขององค์กรภาคประชาสังคม ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ ส่วนเสียสำคัญในสังคมที่ขัดแย้งทุกสังคม แต่จำเป็นต้องทำงานวางอยู่บนยุทธศาสตร์ หากต้องการมีอิทธิพลต่อผู้ที่อยู่ใน Track 1 ปัญหาคือ ประชาสังคมมักจะแตกกันเองยิ่งกว่า Track 1 ดังนั้นจำเป็นต้องมีทักษะในการสร้างพันธมิตรอย่างมีประสิทธิภาพ และมีความจำเป็นต้องจำกัดการสนับสนุนองค์กรภาคประชาสังคมบางกลุ่มที่เป็น Extremist groups”

จากความคิดเห็นและท่าทีขององค์กรพัฒนาเอกชน จะเห็นได้ว่าต้องการให้รัฐบาลแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วยแนวทางสันติวิธีผ่านกระบวนการพูดคุยในรูปแบบการเจรจาสันติภาพ (Peace Negotiations) เหมือนกับพื้นที่อื่น ๆ ในหลายภูมิภาคที่มีความขัดแย้ง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐที่เสนอให้มีฝ่าย ที่ 3 (ประชาคมนานาชาติ) เข้ามาสังเกตการณ์ และเป็นสักขีพยาน ตามที่กลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐได้เรียกร้องต่อรัฐบาลไทย ขณะเดียวกันได้ สนับสนุนเงินทุนให้กับองค์กรภาคประชาสังคมหลาย ๆ กลุ่มในพื้นที่ และเสริมศักยภาพให้มีความเข้มแข็ง และรวมองค์กรภาคประชาสังคมให้เหลือน้อยที่สุด รวมทั้งมีเครือข่ายอย่างครอบคลุม เพื่อให้องค์กรภาคประชาสังคม ได้ขับเคลื่อนกระบวนการสร้างสันติภาพในพื้นที่ในหลากหลายมิติ

ทั้งนี้ ได้สนับสนุนเงินทุนให้กับภาคส่วนนักวิชาการมากขึ้น และจำกัดการสนับสนุนองค์กรภาคประชาสังคม บางกลุ่มที่เป็น Extremist groups เพื่อให้เกื้อกูลกับการแสวงหาทางออกจากความขัดแย้งตามแนวทาง สันติวิธี ซึ่งถือได้ว่าเป็นการปรับแนวทางการสนับสนุนกลุ่ม หรือองค์กรที่เป็นตัวแสดงในระดับกลาง (Track II) ที่มีแนวคิดกลาง ๆ และสอดคล้องกับแนวคิด นอร์เบิร์ต โรเปอส์ นักวิชาการและนักปฏิบัติการ สันติภาพชาวเยอรมัน ที่เห็นว่า การทำงานของคนและองค์กรที่มีแนวคิดกลาง ๆ และการสร้างพื้นที่กลาง (Common Space) จะมีส่วนสำคัญในการอธิบายและสร้างความเข้าใจในข้อจำกัดของแต่ละฝ่าย รวมทั้งผลักดันและโน้มน้าวผู้มีอำนาจตัดสินใจของคู่ขัดแย้งระดับบน (Track I) ให้สามารถหาทาง แก้ปัญหาได้ชัดเจนขึ้น

“เราพยายามที่จะจัดเวทีพบปะอย่างไม่เป็นทางการ ให้ผู้นำที่เกี่ยวข้องกับการพูดคุยของรัฐบาลไทยและแกนนำกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐ ได้มีโอกาสพัฒนาสัมพันธ์กัน ซึ่งจะเกื้อกูล ในเรื่องการสร้างความไว้วางใจต่อกัน”

ท่าทีและการปฏิบัติขององค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs/IGOs) ดังกล่าวนี้อ สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของคณะกรรมการสร้างพื้นที่กลางจากคนใน (Insider Peace Builders Platform) ที่เห็นว่า คณะพูดคุยทั้งสองฝ่ายควรผลักดันให้เกิดการสร้างและพัฒนาช่องทาง การพบปะพูดคุยอย่าง ไม่เป็นทางการ หรือช่องทางที่ 1.5 (Track 1.5) เพื่อเปิดพื้นที่ในการแสวงหาหนทางประนีประนอม และสร้างบรรยากาศให้เอื้อต่อการสร้างความไว้วางใจต่อกัน รวมทั้งสามารถแก้ปัญหาอุปสรรคข้อติดขัด บนโต๊ะพูดคุยได้

1.2.3 นักวิชาการ มีประเด็นสำคัญ ดังนี้

การสัมภาษณ์และสนทนากับนักวิชาการ พบประเด็นสำคัญเกี่ยวกับทัศนคติ และท่าทีของนักวิชาการต่อกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข ค่อนข้างมีท่าทีและมุมมองที่ตรงกันและต่างกัน ในหลายประเด็น เช่น การรับฟังการบรรยายทางวิชาการและสอบถามความคิดเห็น เมธัส อนุวัตรอุดม นักวิชาการด้านสันติศึกษา สถาบันพระปกเกล้า ให้ข้อมูลและอธิบายว่า

“ประเด็นความคิดเห็นต่อกระบวนการสร้างสันติภาพในพื้นที่จังหวัด ชายแดนภาคใต้ มีการพูดคุยและแสดงความคิดเห็นกันมากกว่า ท่าไม้รัฐบาลเรียกว่ากระบวนการพูดคุย เพื่อสันติสุข ท่าไม้ไม่ใช้การเจรจาสันติภาพเหมือนพื้นที่อื่น ๆ การใช้คำเรียกที่แตกต่าง ระหว่างการเจรจา สันติภาพ (Peace Negotiations) ก็กับการพูดคุยเพื่อสันติสุข หรือสันติสนทนา (Peace Dialogue) เห็นว่า มิใช่เป็นประเด็นที่สำคัญมากไปกว่าการทำความเข้าใจความหมายให้ตรงกัน ซึ่งคำเหล่านี้ต่าง ก็มุ่งเน้นความหมายและหลักการที่ไปในทิศทางเดียวกัน คือ การสร้างบรรยากาศและช่องทางการสื่อสาร ที่ปลอดภัยให้กลุ่มบุคคลที่มีความเห็นแตกต่างกัน สามารถพูดคุยกันได้เพื่อปรับความสัมพันธ์และความ เข้าใจระหว่างกัน อันจะเป็นรากฐานสำคัญของความไว้วางใจ ตลอดจนความเป็นไปได้ที่จะแสวงหา ทางออกจากความขัดแย้งร่วมกันต่อไป โดยมีบุคคลคอยเอื้ออำนวยให้สันติสนทนาคำเนินการไปได้ ดังนั้น

ในมุมมองของนักวิชาการ จะให้ความสำคัญในประเด็นการสร้างควมไว้วางใจระหว่างกัน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการแสวงหาทางออกจากความขัดแย้งร่วมกันในขั้นตอนต่อไป”

จากแนวคิดดังกล่าว จะสอดคล้องกับแนวทางการขับเคลื่อนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขของภาครัฐที่ได้แบ่งการดำเนินการเป็น 3 ระยะ โดยระยะที่ 1 เป็นระยะการสร้างควมไว้วางใจ แต่จะย้อนแย้งกับแนวทางของกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐที่เสนอให้ก่อนเริ่มต้นการเจรจาจะต้องออกแบบกรอบแนวทาง Roadmap ให้ชัดเจนก่อน

ขณะที่ ศรีสมภพ จิตรภิรมย์ศรี นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้านการสร้างสันติภาพในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ และผู้อำนวยการศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์จังหวัดชายแดนภาคใต้ (Deep South Watch) ได้อธิบายและแสดงความคิดเห็นผ่านเวทีเสวนาและการเรียนการสอนในวิชาสันติศึกษา

“ควรรับฟังความคิดเห็นกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐให้มาก และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรภาคประชาสังคม รวมทั้งสร้างความเข้าใจและสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนฐานล่างต่อการพูดคุยเพื่อสันติสุขให้มาก”

“การสร้างสันติภาพโดยเน้นที่กระบวนการเล็กๆ น้อยๆ (Peace – Writ - Little) อันเป็นการสร้างพื้นที่สันติขนาดเล็ก เป็นขั้นๆ แบบสะสมเพิ่มพูน (Incremental Approach) รวมเอาทุกฝ่ายเข้ามาร่วมกันอยู่ในพื้นที่ความสัมพันธ์แบบนี้ จัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นสร้างสันติภาพจากคนใน (Insider Peace Platform: IPP) เพื่อการแก้ปัญหาอย่างเป็นขั้นๆ ร่วมกัน พร้อมทั้งส่งเสริมสันติภาพไปด้วย ด้วยเรื่องเล็กๆ เช่นเรื่องวัฒนธรรม ภาษา ศาสนา การศึกษา การทำมาหากิน ร่วมกันอย่างสงบสุข ความยุติธรรมในชีวิตประจำวัน กระบวนการสันติภาพขนาดเล็ก ในท้ายที่สุด การสร้างสันติภาพขนาดเล็กจะไปทับกับสันติภาพขนาดใหญ่ นำไปสู่การพูดคุยเจรจาเรื่องใหญ่ๆ บนโต๊ะพูดคุยของคณะพูดคุยเพื่อสันติสุขของทั้งสองฝ่ายได้ในที่สุด”

สำหรับ นอร์เบิร์ต โรเปอส์ นักวิชาการและนักปฏิบัติการสันติภาพชาวเยอรมันได้อธิบายและแสดงความคิดเห็นผ่านเวทีเสวนาและการเรียนการสอนในวิชาสันติศึกษา

“กระบวนการสร้างสันติภาพ ไม่จำเป็นเสมอไปที่จะต้องถูกกำหนดมาจากข้างบน (Top down approach: Track 1) แต่สามารถสร้างมาจากข้างล่าง (Bottom up approach) เนื่องจากการพูดคุยของตัวแสดงใน Track 1 จะมีตัวแสดงแค่ 2 ฝ่าย รัฐบาลก็ไม่กล้าพูดเรื่องหลัก ๆ เช่น เรื่องการเมือง การปกครอง กลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐก็ไม่รู้ว่าใครเป็นใคร และยังไม่มีอำนาจการตัดสินใจเพียงพอ ทำให้การพูดคุยไม่ประสบความสำเร็จ ดังนั้นจำเป็นต้องมีฝ่ายที่ 3 (Third party) เข้ามาทำงานกับคนที่อยู่ตรงกลาง เพื่อผลักดันให้ตัวแสดงระดับบน (Track 1) หาทางแก้ปัญหาได้ชัดเจนขึ้น แต่จะต้องทำให้ตัวแสดงระดับบน (Track 1) เชื่อมั่นให้ได้ การสร้างเครือข่ายกลุ่มคนที่

เป็นตัวกลาง ให้มีความน่าเชื่อถือครอบคลุมทั้งคนมลายู และไทยพุทธ เมื่อรวมตัวกันและสร้างเครือข่ายได้แล้ว สามารถเสนอข้อเรียกร้องต่อตัวแสดงระดับบน (Track 1) และคนส่วนใหญ่ของประเทศได้”

ซึ่งมุมมองแนวคิดกระบวนการสร้างสันติภาพของศรีสมภพ จิตรภิมย์ศรี นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้านการสร้างสันติภาพในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ และนอร์เบิร์ต โรเปอส์ นักวิชาการและนักปฏิบัติการสันติภาพชาวเยอรมัน ดังกล่าว สอดคล้องกับแนวคิดกระบวนการสันติภาพของ John Paul Lederach ที่ให้ความสำคัญกับการขับเคลื่อนกระบวนการสันติภาพของภาคประชาสังคม กลุ่มมีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) และการทำงานของภาคประชาชน ใน Track II และ Track III โดยการสร้างพื้นที่กลาง (Common Space) เพื่อให้มีส่วนร่วมของทุกกลุ่มทุกฝ่ายในการสร้างสภาวะแวดล้อมให้เกื้อกูลต่อการสร้างสันติภาพขนาดใหญ่ และสร้างโครงข่ายรองรับการสร้างสันติภาพในระดับชุมชน

1.2.4 นักการเมือง มีประเด็นสำคัญ ดังนี้

การสัมภาษณ์และสนทนากับนักการเมือง พบประเด็นสำคัญเกี่ยวกับทัศนคติ และท่าทีของนักการเมืองต่อกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข ค่อนข้างมีท่าทีและมุมมองที่ตรงกันและต่างกันในหลายประเด็น

“สมาชิกรัฐสภาผู้แทนราษฎร ควรมีส่วนร่วมในการพูดคุยระหว่างรัฐบาล และกลุ่มแบ่งแยกดินแดนติดอาวุธ ในการหาทางออกให้กับพื้นที่ที่มีความรุนแรงมานานกว่า 15 ปี เพราะว่า ส.ส. เป็นผู้ที่มีความไว้วางใจจากชาวบ้านให้เป็นตัวแทนของพวกเขา ซึ่งชาวบ้านเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงมากที่สุด ชาวบ้านต้องการให้ ส.ส. เป็นปากเสียงให้กับพวกตน สมควรที่จะมีฝ่ายการเมือง โดยเฉพาะ ส.ส. มีสถานะเป็นผู้สังเกตการณ์ในกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข มี ส.ส. สามจังหวัดชายแดนใต้ ทั้งสิ้น 11 คน จากพรรคประชาธิปัตย์ ประชาธิปัตย์ ภูมิใจไทย และพลังประชารัฐ ซึ่งต้องมีส่วนร่วมในการเจรจา เพราะว่าเขารู้ปัญหาชาวบ้านดีกว่า”

(นายวันชัย สินทอง (นามแฝง) อดีตสมาชิกรัฐสภาผู้แทนราษฎรอ่าวโส ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 16 สิงหาคม 2562)

ขณะที่ นายมะแอ ทาลี (นามแฝง) สมาชิกรัฐสภาผู้แทนราษฎรให้ข้อมูลและอธิบายว่า

“คณะที่มีแม่ทัพภาคที่ 4 เป็นประธาน ก็อยากเรียนโดยข้อเท็จจริงว่า ที่ผ่านมาในคณะทำงานเจรจาพูดคุยเพื่อสันติภาพนี้ ส่วนใหญ่แล้ว ก็ไม่มีการเปิดโอกาสให้นักการเมืองในพื้นที่ สิ่งสำคัญที่สุด คือ จะต้องมิตัวแทนของพี่น้องประชาชนในพื้นที่อยู่ในคณะเจรจาที่สามารถปฏิบัติได้ด้วย ผมเชื่อว่า องค์กรความรู้ ประสบการณ์ และขีดความสามารถของนักการเมืองทุกคนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตัวแทนของพี่น้องประชาชน เขารู้ข้อมูลอีกหลายๆ มิติ อีกหลายๆ ด้าน ที่ภาครัฐอาจจะไม่มีก็ได้”

(นายมะแอ ทาลี (นามแฝง) ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 18 สิงหาคม 2562)

สำหรับนายอาแม เจ๊ะเต๊ะ (นามแฝง) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
ก็มีความคิดสอดคล้องกับนายวันชัย สินทอง (นามแฝง) อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอ่าวโส

“ภาครัฐจะต้องตัดไฟการเติมเชื้อไฟให้กับกลุ่มผู้ก่อเหตุ หรือผู้เห็นต่าง
ที่จะไปขยายแนวร่วม ที่จะเพิ่มขึ้นจากฝ่ายประชาชนไปอยู่ฝ่ายผู้เห็นต่าง ซึ่งทุกวันนี้ มันก็ยังมีอยู่อะไร
ที่เป็นการผลักดันให้ไปอยู่ฝ่ายตรงข้าม การบังคับใช้กฎหมายโดยไม่สุจริตเหล่านี้ คือ การผลักดัน
ไปอยู่ฝ่ายตรงข้าม ตนเองชื่นชมที่พลโทพรศักดิ์ พูลสวัสดิ์ แม่ทัพภาคที่ 4 ได้กล่าวเมื่อเร็วๆ นี้ว่า
จะพูดคุยกับ ส.ส. ในพื้นที่ด้วย ในเรื่องต่างๆ ในการหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา และได้มีส่วนร่วม
ในคณะประสานงานระดับพื้นที่ แต่ทั้งนี้ทางทหารไม่ได้สร้างกลไกให้ประชาชนได้ติดตามความคืบหน้า
ในการเจรจา เห็นว่า ควรให้ชาวบ้าน ภาคประชาสังคม และ ส.ส. มีส่วนร่วมในคณะกรรมการติดตาม
ความคืบหน้าในการเจรจาว่ามีการปฏิบัติตามกระบวนการหรือไม่”

(นายอาแม เจ๊ะเต๊ะ (นามแฝง) ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 20 สิงหาคม 2562)

จากข้อคิดเห็นและท่าทีของนักการเมือง ส่วนใหญ่จะเห็นด้วยกับการพูดคุย
เพื่อสันติสุข และเห็นว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรควรมีส่วนร่วมในการพูดคุยระหว่างรัฐบาลกับกลุ่มผู้เห็นต่าง
จากรัฐ เพราะเป็นผู้ที่ได้รับความไว้วางใจจากประชาชนให้เป็นตัวแทนของพวกเขา จะต้องต้องมีตัวแทน
ประชาชนอยู่ในคณะพูดคุยด้วย แม้ว่านายมะสุกรี ฮารี อดีตหัวหน้าคณะพูดคุยของกลุ่มมาราปาตานี
จะออกมาแสดงความคิดเห็นว่า ไม่เห็นด้วยกับแนวคิดของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะเข้าร่วมใน
คณะพูดคุยด้วย โดยมีมุมมองว่า นักการเมืองต้องการเพียงยกระดับความสำคัญให้ตนเองเท่านั้น
(<https://www.benarnews.org/thai/news/TH-talks-MPs-06282019114304.html>) แนวคิด
ดังกล่าวนี้ จากการศึกษาบทเรียนการสร้างสันติภาพในศรีลังกา การเข้ามาของนักการเมืองต่อการเจรจา
สันติภาพ กลับจะทำให้การแก้ปัญหาความสลับซับซ้อนมากขึ้น แม้ว่าจะทำเพื่อผลประโยชน์ของประชาชน
แต่จะมีวิธีการดำเนินงานทางการเมืองทั้งในส่วนซีกฝ่ายค้านและฝ่ายรัฐบาล ในศรีลังกานักการเมือง
โจมตีต่อรัฐบาลเป็นพวกขายชาติ จนกลายเป็นปัจจัยบั่นทอนกระบวนการเจรจาสันติภาพให้เดินหน้า
ไปได้ อีกทั้งจากกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติภาพในรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี
ถือได้ว่า นักการเมืองเข้ามามีบทบาทเป็นอย่างมาก แต่กลับไม่สามารถทำให้กระบวนการพูดคุยเพื่อ
สันติสุขเดินหน้าไปได้มากเท่าที่ควรจะเป็น ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ส่งผลต่อความคืบหน้า
กระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากทฤษฎีสร้างสันติภาพ
ของ John Paul Lederach บทบาทนักการเมือง ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลหรือตัวแสดงในระดับกลาง
(Track II) ควรทำหน้าที่สนับสนุนและเชื่อมต่อตัวแสดงในระดับแกนนำของผู้ขัดแย้ง (Track I) กับ
ภาคประชาชน (Track III) เพื่อไม่ให้กระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขมีความซับซ้อนมากขึ้น
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสมาชิกอาจมีส่วนสนับสนุนทางอ้อมโดยผ่านการทำงานตรวจสอบ
ฝ่ายบริหารเป็นระยะ ๆ เช่น จัดตั้งคณะกรรมการอิทธาธิรัฐสภาเพื่อสนับสนุนการแก้ปัญหาโดยสันติวิธี และ
การพูดคุยเพื่อสันติสุข เป็นต้น

1.2.5 ผู้นำศาสนา มีประเด็นสำคัญ ดังนี้

จากการประชุมกลุ่มย่อยกับผู้นำศาสนา ห้วงเดือนมีนาคม 2562 จำนวน 4 ครั้ง ผู้นำศาสนาได้แสดงทัศนคติและท่าทีต่อกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข มีประเด็นหลัก คือ

“กังวลความไม่จริงจัง การพูดคุยไม่ต่อเนื่อง และขาดความร่วมมือจากทุกฝ่ายโดยเฉพาะผู้นำศาสนา แต่คาดหวังประชาชนจะได้ดูแลพื้นที่เอง สังคมมีความปรองดอง ปลอดภัย และยุติธรรม ควรมีตัวแทนผู้นำศาสนาเข้าร่วมโต๊ะพูดคุย และกระบวนการพูดคุยเปิดเผย”

“ทั้งสองฝ่ายตั้งเงื่อนไขการพูดคุยมากจนเกินไป จนทำให้การพูดคุยไม่คืบหน้า กังวลว่าทั้งสองฝ่าย ไม่รักษาสัจจะตามข้อตกลงการพูดคุย ทำให้การพูดคุยล้มเหลว รวมทั้งผู้อำนวยการความสะดวกจะต้องรักษาความเป็นกลาง”

“กระบวนการพูดคุย จะต้องดำเนินการไปพร้อมกับการพัฒนาพื้นที่ ให้ตรงกับความต้องการของประชาชน และความยุติธรรมในเรื่องต่าง ๆ ได้รับการเอาใจใส่ ดังนั้น ทั้งสองฝ่ายต้องมานั่งหารือกัน สร้างความไว้วางใจกันให้ได้ก่อน แล้วมาทำ Road Map ร่วมกัน ควรแสดงออก มาว่ารัฐบาลต้องการอะไร ไร่อย่างไร กลุ่มต่อสู้ต้องการอะไร จะทำอย่างไร แต่ต้องมาฟังความต้องการ ความเดือดร้อนชาวบ้านด้วย เพื่อจะรู้ว่าชาวบ้านต้องการอะไร การพูดคุยถึงจะเดินหน้าไปได้”

จากท่าทีของผู้นำศาสนา ซึ่งถือได้เป็นกลุ่มบุคคลที่ได้รับการยอมรับจากประชาชนในพื้นที่ ต้องการให้กระบวนการพูดคุยเดินหน้าต่อไป โดยให้ความสำคัญกับการสร้างความไว้วางใจต่อกันพร้อมกับดำเนินการควบคู่ไปกับการพัฒนาพื้นที่เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน และให้ความสำคัญกับความยุติธรรมในเรื่องต่าง ๆ แล้วมาจัดทำ Road Map ร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับขั้นตอนของคณะพูดคุยเพื่อสันติสุข ซึ่งได้แบ่งการดำเนินการเป็น 3 ระยะ ประกอบด้วย **ระยะที่ 1** การสร้างความไว้วางใจ **ระยะที่ 2** การแสวงหาข้อตกลงร่วมกัน และ**ระยะที่ 3** การจัดทำ Roadmap เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหา (สิทธิ ตระกูลวงศ์, 2562)

1.2.6 นักธุรกิจ มีประเด็นสำคัญ ดังนี้

จากการประชุมกลุ่มย่อยกับนักธุรกิจ ห้วงเดือนมีนาคม – เมษายน 2562 จำนวน 2 ครั้ง นักธุรกิจได้แสดงทัศนคติและท่าทีต่อกระบวนการพูดคุยสันติสุข มีประเด็นหลัก คือ

“ต้องการให้สถานการณ์ความรุนแรงยุติเร็ว ๆ ความไม่สงบในพื้นที่ส่งผลกระทบต่อภาคการลงทุน และการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก แม้ว่าจำนวนเหตุการณ์จะลดลง แต่นักลงทุนและนักท่องเที่ยวยังขาดความเชื่อมั่น ทั้งที่สภาพพื้นที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวมาก ถ้าสถานการณ์เป็นแบบนี้ไปนานมาก ๆ ผู้ประกอบการจะแย่ ประชาชนจะไม่มีรายได้ นักศึกษาที่จบมาจะว่างงาน อยากจะให้รัฐบาลกับกลุ่มที่เห็นต่างจากรัฐ ได้พูดคุยเจรจาให้ได้ข้อตกลงเร็ว ๆ”

“จะให้พวกผมไปขึ้นเวทีแสดงความคิดเห็นหรือให้ไปร่วมกิจกรรมสนับสนุนหรือต่อต้านการพุดคุย ผมไม่ไปหรอก เป็นหน้าที่ของรัฐบาลต้องไปคุยกันเอง ขอให้ทั้งสองฝ่ายมีความจริงจัง แต่ถ้ามีผลการพุดคุยมีความก้าวหน้าหรือเป็นอย่างไร ให้มาแจ้งพวกเราบ้าง”

ท่าทีของนักธุรกิจ สนับสนุนกระบวนการพุดคุย แต่ไม่กล้าที่จะแสดงความคิดเห็นในเวทีสาธารณะ และพยายามหลีกเลี่ยงการเข้าร่วมกิจกรรมแสดงความคิดเห็นบนเวทีสาธารณะ อีกทั้ง เห็นว่า ถ้าสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ยืดเยื้อยาวนาน จะกระทบกับการพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่ และส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน

1.2.7 ปัญญาชนและเยาวชน มีประเด็นสำคัญ ดังนี้

จากการประชุมกลุ่มย่อยกับปัญญาชนและเยาวชน หัวเดือนมีนาคม – เมษายน 2562 จำนวน 4 ครั้ง ได้แสดงทัศนคติและท่าทีต่อกระบวนการพุดคุยเพื่อสันติสุข มีประเด็นหลัก คือ

“เห็นด้วยกับกระบวนการพุดคุยเจรจา ขอให้ตกลงกันได้ สภาพปัญหาของเยาวชนขณะนี้หลัก ๆ คือ การว่างงาน และยาเสพติด อยากให้หน่วยงานภาครัฐ สร้างงาน สร้างอาชีพให้กับเยาวชนที่จบการศึกษามาแล้ว และยังไม่มียาน รวมทั้งเยาวชนที่ไม่ได้เรียนหนังสือ อยากให้ทั้งสองฝ่ายใช้แนวทางสันติวิธี ไม่เห็นด้วยกับการใช้ความรุนแรง พวกเราพร้อมนะ จะช่วยกันให้ความรู้ด้านสันติวิธีและรณรงค์การปฏิเสธการใช้ความรุนแรงต่อกัน”

“ไม่เห็นด้วยกับการพุดคุย ภาครัฐไม่มีความจริงใจ เป็นเพียงวาทกรรมหนึ่งของภาครัฐเท่านั้น ที่ต้องการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้นานาชาติได้เห็นเท่านั้น”

“ทำไมเจ้าหน้าที่ทหาร ตำรวจ ต้องมาคอยติดตามฟังเสียง คนที่เรียนจบจากต่างประเทศ และเด็กที่จบปอเนาะ รัฐควรจะให้เกียรติกันให้มากกว่านี้ สำหรับการเจรจาในขณะนี้ หากกลุ่มต่อสู้ไม่เจรจาด้วย ไม่มีทางสำเร็จ”

ท่าทีและทัศนคติของกลุ่มปัญญาชนและเยาวชน มีความคิดเห็นค่อนข้างหลากหลาย ฝ่ายที่เห็นด้วยกับกระบวนการพุดคุยเพื่อสันติสุขจะมีการรณรงค์ความรู้เรื่องสันติภาพ/สันติวิธี การต่อต้านและปฏิเสธการใช้ความรุนแรง และมีการสร้างเครือข่ายสันติภาพมากขึ้น ขณะที่กลุ่มปัญญาชนบางส่วนที่ไม่เห็นด้วยกับกระบวนการพุดคุยเพื่อสันติสุข ยังเน้นการจัดเวทีระลึกถึงความรุ่งเรืองในอดีตของ Patani เรื่องสิทธิมนุษยชน กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ (IHL) และสิทธิในการกำหนดใจตนเอง และมีมุมมองว่า ภาครัฐยังไม่มีความจริงใจต่อนโยบายการพุดคุย เป็นเพียงกลยุทธ์หนึ่งของภาครัฐที่ต้องการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้นานาชาติได้เห็นเท่านั้นว่า รัฐบาลได้ใช้นโยบายการแสวงหาทางออกจากความขัดแย้งด้วยแนวทางสันติวิธีผ่านกระบวนการพุดคุยเพื่อสันติสุขเท่านั้น

1.2.7 สื่อมวลชน มีประเด็นสำคัญ ดังนี้

จากการสัมภาษณ์และประชุมกลุ่มย่อยกับสื่อมวลชน ได้แสดงท่าทีและทัศนคติต่อกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข ในหลายประเด็น

“ผมไม่สนใจกระบวนการพูดคุยนะ เหตุร้ายเกิดมา 15 ปี แล้ว รัฐบาลยังแก้ไม่สำเร็จ เหตุผลผมคิดว่าทั้งสองฝ่ายไม่ได้จริงจังต่อการพูดคุยหรอก ถ้าทั้งสองฝ่ายจริงจังต่อกันทุกอย่างน่าจะจบแล้ว สำหรับการรายงานข่าวของผม จะให้ความสำคัญกับการรายงานข่าวเมื่อเกิดเหตุการณ์ร้ายต่าง ๆ จะรีบรายงานให้เร็วที่สุด”

(นายอภิชัย ใจดี (นามแฝง) ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 11 กันยายน 62)

ขณะนี้ นางสาว สุภา สายใจ (นามแฝง) นักข่าวสถานีโทรทัศน์ที่ติดตามสถานการณ์ในพื้นที่ตั้งแต่เหตุการณ์ปล้นปืน เมื่อปี 2547 มีความเห็นว่า

“จากการที่ได้พูดคุยกับคณะพูดคุยทั้งสองฝ่าย เห็นว่า แต่ละฝ่ายยังคงยึดมั่นในจุดยืนเดิม ซึ่งทำให้กระบวนการพูดคุยเดินหน้าไปยาก ถ้าจะให้ข้อเสนอแนะ เห็นว่า ให้ทั้งสองฝ่ายหันหน้าเข้าหากัน พูดคุยทำความเข้าใจกัน และถอยหลัง คนละก้าว เพื่อเห็นแก่ความสงบสุขของพื้นที่และประชาชน”

(นางสาวสุภา สายใจ (นามแฝง) ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 11 กันยายน 62)

สำหรับ นายไชยา นาคสุก (นามแฝง) บรรณาธิการอาวุโสหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งที่เสนอความคิดเห็นต่อกระบวนการพูดคุยอย่างต่อเนื่อง มีความเห็นว่า

“การพูดคุยจะไม่เดินหน้า หลอกกันทั้งนั้น คณะพูดคุยของรัฐบาลจะต้องพูดคุยกับแกนนำกลุ่ม BRN เท่านั้น ส่วนผลจะเป็นอย่างไรก็ต้องติดตามกัน หากพูดคุยกันไม่รู้เรื่องก็ล้มโต๊ะพูดคุยกันไปเลย เสียเวลา และเปลืองงบประมาณเปล่า ๆ”

(นายไชยา นาคสุก (นามแฝง) ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 11 กันยายน 62)

ท่าทีและทัศนคติต่อกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขของกลุ่มสื่อมวลชน ยังคงมีความหลากหลาย ส่วนใหญ่ยังให้ความสำคัญกับการก่อเหตุร้ายในพื้นที่มากกว่าการรายงานข่าว เพื่อให้มีผลต่อการสร้างสภาวะแวดล้อมให้เกื้อกูลกับการพูดคุยสันติสุข อีกทั้ง ยังเห็นว่าการพูดคุยจะไม่ก้าวหน้าหากไม่ได้พูดคุยกับกลุ่ม BRN ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากทฤษฎีสร้างสันติภาพของ John Paul Lederach บทบาทของสื่อมวลชน ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลหรือตัวแสดงในระดับกลาง (Track II) ควรทำหน้าที่สนับสนุน เชื่อมต่อตัวแสดงในระดับแกนนำของคู่ขัดแย้ง (Track I) โน้มน้าวให้ทั้งสองฝ่ายมาพูดคุยกัน เพื่อให้การพูดคุยมีความก้าวหน้า โน้มน้าวให้ทุกฝ่ายยุติการใช้ความรุนแรง ตอบโต้กัน นำเสนอข่าวสารที่เป็นข้อเท็จจริง ช่วยกันทำให้เสียงประชาชนดังขึ้น เสียงของประชาชน จะทำให้ทุกกลุ่มทุกฝ่ายหันหน้าเข้าหากันและร่วมมือกัน ดังนั้น สื่อมวลชนซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสร้างสภาวะแวดล้อม

ให้เกื้อกูลต่อการพูดคุยสันติสุข ควรสนับสนุนให้มีการเปิดเผยข้อมูลในทางบวกและรายงานความคืบหน้า การพูดคุยสันติสุขไปสู่สาธารณะและสื่อมวลชนในทุกระดับเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน

1.3 ระดับล่าง (Track III) กลุ่มผู้ชุมชน ท้องที่ ท้องถิ่น และประชาชนมีทัศนคติ และท่าทีของตัวแสดง ดังนี้

1.3.1 ผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่น มีประเด็นสำคัญ ดังนี้

จากการประชุมกลุ่มย่อยกับผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่น หัวเดือนกุมภาพันธ์ – เมษายน 2562 จำนวน 6 ครั้ง ได้แสดงทัศนคติและท่าทีต่อกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข มีประเด็นหลัก คือ

“เห็นด้วยกับกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข แต่เห็นว่ายังต้องใช้เวลา เนื่องจากกลุ่มต่อสู้ด้วยอาวุธ คงไม่ยอม เนื่องจากได้เตรียมการต่อสู้มายาวนาน และสมาชิกได้บาดเจ็บ และเสียชีวิตไปจำนวนมาก”

“กังวลว่าถ้ามีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการปกครองในพื้นที่จังหวัด ชายแดนภาคใต้ ตนเองจะเสียประโยชน์ แต่ยังคงกลัวต่อกลุ่มต่อสู้ด้วยอาวุธ”

“มองว่าปัญหาหลักในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ เรื่องเศรษฐกิจ และยาเสพติด หากภาครัฐพัฒนาพื้นที่ สร้างงาน สร้างอาชีพ ให้ประชาชนมีอาชีพและรายได้ที่มั่นคง ปัญหาความไม่สงบจะลดลง โดยดำเนินการควบคู่ไปกับการแก้ปัญหา ยาเสพติด”

“ต้องการให้จัดตั้งสภาประชาชนตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน เพื่อเป็นพื้นที่กลาง ในการรับฟังความคิดเห็น ความต้องการ และความเดือดร้อนของประชาชน โดยให้เชื่อมต่อไปที่ สภาที่ปรึกษาการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตามพระราชบัญญัติการบริหารราชการ จังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ.2553”

จากท่าทีของผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่น เห็นด้วยกับกระบวนการพูดคุย เพื่อสันติสุข แต่เห็นว่ายังต้องใช้เวลา ประเด็นดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับข้อมูลรายงานประจำปี เรื่อง กระบวนการสันติภาพ 2556 ซึ่งทางสถาบันวัฒนธรรมสันติภาพ (Escola de Cultura de Pau – School for the Culture of Peace) ประเทศสเปน ได้จัดทำขึ้นโดยรวบรวมผลการสร้างสันติภาพ ในพื้นที่ความขัดแย้งทั่วโลก 117 แห่ง ในรอบ 30 ปี ที่ผ่านมา พบว่า ความขัดแย้งรุนแรงใน 41 แห่ง จาก 50 แห่งทั่วโลกนั้นยุติลงได้ด้วยกระบวนการพูดคุย

สำหรับในประเด็นที่มองว่าปัญหาหลักในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ เรื่องเศรษฐกิจ และยาเสพติด หากภาครัฐพัฒนาพื้นที่ สร้างงาน สร้างอาชีพ ให้ประชาชนมีอาชีพ และรายได้ที่มั่นคง ปัญหาความไม่สงบจะลดลง โดยดำเนินการควบคู่ไปกับการแก้ปัญหา ยาเสพติด ซึ่งสอดคล้องกับบทเรียนกระบวนการสร้างสันติภาพในมณฑลซินเจียง ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

จะเห็นได้ว่า ปัจจุบันจีนได้ใช้นโยบายผ่อนปรนประนีประนอมกับชนกลุ่มน้อยผ่านมาตรการหลายด้าน ทั้งทางการบริหารปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เพื่อลดแรงเสียดทานจากชาวอุยกูร์ ทั้งการให้สิทธิพิเศษเพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาและเศรษฐกิจ ทำให้เกิดการพัฒนาพาณิชยกรรม และอุตสาหกรรมในพื้นที่อย่างกว้างขวาง คนอุยกูร์รู้สึกกว่าตนเองได้รับประโยชน์ และพึงพอใจต่อการพัฒนา ดังกล่าว จนทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ความขัดแย้งและความรุนแรงที่เกิดขึ้นในอดีต จึงลดระดับลงมา จนถึงปัจจุบัน ในส่วนของต้องการให้จัดตั้งสภาประชาชนตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน เพื่อเป็นพื้นที่กลางในการรับฟังความคิดเห็น ความต้องการ และความเดือดร้อนของประชาชน โดยให้เชื่อมต่อไปที่ สภาที่ปรึกษาการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตามพระราชบัญญัติการบริหารราชการ จังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ.2553 ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีสร้างสันติภาพของ John Paul Lederach ซึ่งให้ความสำคัญกับความคิดเห็นและความต้องการของกลุ่มบุคคลหรือตัวแสดงในระดับรากหญ้า (Track III) และแนวความคิดของ ศรีสมภพ จิตรภิรมย์ศรี นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้านการสร้างสันติภาพในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งได้ใช้ทฤษฎีการสร้างสันติภาพของ John Paul Lederach มาประยุกต์ใช้ในการเสนอตัวแบบการสร้างพื้นที่การสื่อสารสาธารณะเพื่อสันติภาพแบบพหุวิถี (Multi-track and Multi-platform Communications-Ameba Model Multitrack Peace Process) (ศรีสมภพ จิตรภิรมย์ศรี, 2560 เอกสารประกอบการบรรยายรายวิชาการแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งไปสู่สันติวิธี) ซึ่งได้ให้ความสำคัญการสร้างพื้นที่สันติสุขขนาดเล็ก เพื่อให้เป็นพื้นที่กลางของทุกกลุ่ม ทุกฝ่าย โดยให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับฐานให้มากที่สุด

1.3.2 ประชาชนไทยพุทธ มีประเด็นสำคัญ ดังนี้

จากการประชุมกลุ่มย่อยกับประชาชนไทยพุทธ หัวเดือนเมษายน 2562 จำนวน 4 ครั้ง ได้แสดงทัศนคติและท่าทีต่อกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข มีประเด็นหลัก คือ

“ส่วนใหญ่ต้องการเห็นกระบวนการพูดคุยเดินหน้าต่อเนื่อง และให้คณะพูดคุยเพื่อสันติสุขได้แจ้งความคืบหน้าผลการพูดคุยให้ทราบบ้าง”

“ต้องการให้มารับฟังความต้องการและความรู้สึกของคนไทยพุทธต่อการพูดคุยอย่างจริงจัง และบางส่วนต้องการให้ยุติกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข รวมทั้ง ต้องการให้ภาครัฐปราบปรามกลุ่มต่อสู้ด้วยอาวุธให้ได้โดยเร็วที่สุด”

“ต้องการให้รัฐบาลส่งเสริมอาชีพ และพัฒนาคุณภาพชีวิตพี่น้องชาวไทยพุทธ รวมทั้งดูแลสิทธิต่าง ๆ ให้เท่าเทียมและเหมือนกับชาวไทยมุสลิม พวกเรารู้สึกน้อยใจมากที่หน่วยงานรัฐไปส่งเสริมและให้สิทธิพิเศษกับชาวไทยมุสลิมมากกว่าไทยพุทธ”

จากท่าทีและทัศนคติชาวไทยพุทธ จะเห็นว่า ส่วนใหญ่สนับสนุนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข แต่ต้องการให้คณะพูดคุยเพื่อสันติสุขมารับฟังความต้องการและความรู้สึกของคนไทยพุทธต่อการพูดคุยอย่างจริงจัง และบางส่วนต้องการให้ยุติกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข รวมทั้ง

ต้องการให้ภาครัฐปราบปรามกลุ่มต่อสู้ด้วยอาวุธให้ได้โดยเร็วที่สุด ซึ่งเมื่อศึกษาจากกระบวนการสร้างสันติภาพในประเทศศรีลังกา รัฐบาลกับกระบวนการปลดปล่อยพยัคฆ์ทมิฬอีแลม (LTTE, Liberation Tigers of Tamil Elam) ต่างฝ่ายมุ่งที่จะเอาชนะต่อกันจนนำไปสู่ความสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ เมื่อรัฐบาลตัดสินใจใช้กำลังเข้าปราบปรามกระบวนการปลดปล่อยพยัคฆ์ทมิฬอีแลม จนทำให้ประชาชนผู้บริสุทธิ์เสียชีวิตมากกว่า 50,000 คน บรรยากาศการสร้างสันติภาพชะงักงันและล้มเหลวในเวลาต่อมา แต่เมื่อศึกษาการสร้างสันติภาพในมณฑลซินเจียง ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน รัฐบาลจีนใช้เวลาเรียนรู้ผ่านยุคสมัยต่างๆ มากกว่า 40 ปี จากการปราบปรามและ ปิดกั้นในทุกมิติทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม มาเป็นการผ่อนปรนประนีประนอมผ่านมาตรการหลายด้านทั้งทางการบริหาร ปกครอง การพัฒนาเศรษฐกิจ และวัฒนธรรมอย่างมุ่งมั่นและจริงจัง จนทำให้ปัญหาความขัดแย้งลดระดับลงในปัจจุบัน

1.3.3 ประชาชนมุสลิม มีประเด็นสำคัญ ดังนี้

จากการประชุมกลุ่มย่อยกับประชาชนไทยพุทธ หัวงเดือนพฤษภาคม 2562 จำนวน 4 ครั้ง ได้แสดงทัศนคติและท่าทีต่อกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข มีประเด็นหลัก คือ

“สนับสนุนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข ต้องการให้ทั้งสองฝ่ายใช้แนวทางสันติวิธี อย่าใช้ความรุนแรงต่อกันเลย ขอให้ถอยหลังคนละก้าว การพูดคุยจะเดินหน้าไปได้”

“รู้สึกเบื่อหน่ายต่อสถานการณ์ความไม่สงบที่ยืดเยื้อยาวนาน ต้องการให้เหตุร้ายยุติลง กังวลเรื่องเศรษฐกิจรายครัวเรือน รายได้ไม่พอรายจ่าย การศึกษาของบุตรหลานและยาเสพติดเป็นเรื่องสำคัญมากกว่าความไม่สงบเรียบร้อยในพื้นที่”

จากท่าทีและทัศนคติชาวไทยมุสลิม จะเห็นว่า ส่วนใหญ่สนับสนุนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข เบื่อหน่ายต่อสถานการณ์ความไม่สงบที่ยืดเยื้อยาวนาน ต้องการให้เหตุร้ายยุติลง กังวลเรื่องเศรษฐกิจรายครัวเรือน รายได้ไม่พอรายจ่าย การศึกษาของบุตรหลานและยาเสพติดเป็นเรื่องสำคัญมากกว่าความไม่สงบเรียบร้อยในพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับบทเรียนกระบวนการสร้างสันติภาพในมณฑลซินเจียง ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน จะเห็นได้ว่า ปัจจุบันจีนได้พัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรมนุษย์ บนพื้นฐานการให้ความสำคัญมิติด้านวัฒนธรรม ทั้งการให้สิทธิพิเศษเพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาและเศรษฐกิจ จนทำให้เกิดการพัฒนาพาณิชย์กรรมและอุตสาหกรรมในพื้นที่อย่างกว้างขวาง ประชาชนได้รับประโยชน์ และพึงพอใจต่อการพัฒนาดังกล่าว จนทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ความขัดแย้งและความรุนแรงที่เกิดขึ้นในอดีตจึงลดระดับลงมาจนถึงปัจจุบัน

สรุปจากการวิเคราะห์ทัศนคติและท่าทีของตัวแสดงตามการแบ่งโครงสร้างทางสังคมออกเป็น **3 ระดับ (Track)** สามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ ดังนี้

1) ตัวแสดงในระดับบน (Track I) ยังคงมีทัศนคติและท่าทีต่อปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ผ่านกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขที่แตกต่างกัน แต่ทั้งสองฝ่าย เห็นถึงความสำคัญและยังต้องการหาทางออกจากความขัดแย้งผ่านกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข โดยท่าทีของภาครัฐ

ยังคงถือว่าปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นเรื่องกิจการภายในประเทศที่ต้องการสร้างความร่วมมือและหาทางออกร่วมกันกับกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐและกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ทุกกลุ่ม โดยมีจุดรวมสำคัญ คือความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การอำนวยความสะดวก การส่งเสริมสังคมวัฒนธรรม การพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น โดยที่กระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขไม่จำเป็นต้องมีฝ่ายที่สาม (ประชาคมนานาชาติ) เข้ามาเป็นผู้สังเกตการณ์ และสักขีพยาน ดังนั้น นโยบายการพูดคุยของภาครัฐ จึงเป็นรูปแบบการพูดคุยเพื่อสันติสุข หรือสันติสนทนา (Peace Dialogue) เพื่อหาทางออกร่วมกัน เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบกับจะเห็นได้ว่ามีแนวทางและรูปแบบที่คล้ายกับการสร้างสันติภาพในมณฑลซินเจียง ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของการจัดการความขัดแย้งที่รัฐบาลจีนแก้ปัญหาภายในประเทศ โดยไม่มีประชาคมนานาชาติเข้ามาสังเกตการณ์ เป็นสักขีพยาน หรือเข้ามาเป็นผู้ไกล่เกลี่ย (Mediator) และไม่มีการทำข้อตกลงหยุดยิง (Cease Fire) เหมือนกับแนวคิดกระบวนการเจรจาสันติภาพ (Peace Negotiations)

ขณะที่ทัศนคติและท่าทีของกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐ ไม่ปฏิเสธกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข แต่การพูดคุยจะต้องมีฝ่ายที่สาม (ประชาคมนานาชาติ) เป็นผู้สังเกตการณ์ และสักขีพยาน มีผู้ไกล่เกลี่ย (Mediator) ที่เป็นกลาง ไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อน และดำเนินการพูดคุยตามที่คู่เจรจาทั้งสองฝ่ายได้ตกลงร่วมกัน รวมทั้งก่อนเริ่มต้นเจรจาจะต้องออกแบบกรอบแนวทาง Roadmap ให้ชัดเจนก่อน จะเห็นได้ว่ามีแนวทางและรูปแบบที่คล้ายกับการสร้างสันติภาพในอาเจะห์ ประเทศอินโดนีเซีย ที่มีตัวแสดงความขัดแย้ง (Actor) ระหว่างรัฐบาลกับกระบวนการอาเจะห์เสรี (Gerakan Aceh Merdeka: GAM) โดยมีวิธีการจัดการความขัดแย้ง (Means of Conflict Resolution) ใช้แนวทางและรูปแบบการเจรจาสันติภาพ (Peace Negotiations) ใช้นานาชาติเข้าร่วมสร้างสันติภาพ โดยมี The Crisis Management Initiative: CMI ก่อตั้งโดยนายมาร์ตี อาห์ดีซารี อดีตประธานาธิบดี ฟินแลนด์ เป็นคนไกล่เกลี่ย (Mediator) จนบรรลุข้อตกลงกระบวนการสร้างสันติภาพให้อาเจะห์จัดตั้งเป็นเขตปกครองตนเอง ทั้งนี้กลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐ ยังมีมุมมองต่อกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขให้มีความต่อเนื่องและเดินหน้าไปได้ ในประเด็นหลัก ๆ ได้แก่

(1) ขอให้รัฐบาลไทยยอมรับถึงสาเหตุ และรากเหง้าของปัญหาที่นำไปสู่การต่อสู้ด้วยอาวุธของกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐ อันได้แก่ ประเด็นประวัติศาสตร์ปาตานี

(2) การไม่เข้าร่วมของกลุ่มต่อสู้ด้วยอาวุธ จะไม่สามารถทำให้การพูดคุยเดินหน้าไปได้ ทั้งนี้ขอให้กลุ่มต่อสู้ด้วยอาวุธที่ยังไม่เข้าร่วมการพูดคุย ต้องตระหนักว่าปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจะยุติลงได้ด้วยการพูดคุยเพื่อหาทางออกร่วมกัน และต้องพยายามเรียนรู้ เข้าใจขอบเขตและข้อจำกัดของรัฐบาลไทยด้วย โดยทั้งสองฝ่ายต้องจริงจังต่อกัน

(3) รัฐบาลไทยควรลงนามในเอกสารข้อตกลงที่คณะพูดคุยทั้งสองฝ่ายได้เห็นชอบด้วยกัน เพื่อแสดงให้เห็นว่า รัฐบาลไทยมีความจริงจัง และจริงจังต่อการแสวงหาทางออกจากความขัดแย้งด้วยแนวทางสันติวิธีผ่านกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข

2) ตัวแสดงระดับกลาง (Track II) องค์กรภาคประชาสังคม องค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการ และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ได้สะท้อนท่าทีความตื่นตัวต่อกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขและให้การสนับสนุนกระบวนการพูดคุยเดินหน้าไปอย่างต่อเนื่อง แต่ยังคงมีข้อจำกัดในการเชื่อมโยง เชื่อมต่อ สื่อสารสร้างความเข้าใจ และเป็นที่ปรึกษาเพื่อคอย

อธิบายข้อจำกัด ให้คำแนะนำว่าจะพูดคุยกันอย่างไรกับคณะพูดคุยทั้งสองฝ่ายได้ และยังมีประเด็นความคิดเห็นขององค์กรภาคประชาสังคมต่อกระบวนการสร้างสันติภาพที่แตกต่างกัน ระหว่างการเจรจาสันติภาพ (Peace Negotiations) กับการพูดคุยเพื่อสันติสุข หรือสันติสนทนา (Peace Dialogue) แต่ส่วนใหญ่ไปในทิศทางของการพูดคุยเพื่อสันติสุข หรือสันติสนทนา (Peace Dialogue) ที่มุ่งเน้นให้ทั้งสองฝ่ายได้พูดคุยเพื่อปรับความสัมพันธ์และสร้างความเข้าใจระหว่างกันเพื่อเป็นรากฐานสำคัญของความไว้วางใจต่อกัน ซึ่งจะเกื้อกูลต่อการขับเคลื่อนกระบวนการพูดคุยในระยะต่อไป คือ การแสวงหาข้อตกลงร่วมกัน ทั้งนี้ มีองค์กรภาคประชาสังคมบางส่วนที่ต้องการให้รัฐบาลยกระดับเป็นการเจรจาสันติภาพ (Peace Negotiations) ซึ่งวิเคราะห์ได้ว่ามาจากผลพวงจากการให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการสร้างสันติภาพที่ได้รับจากองค์กรพัฒนาเอกชนระหว่างประเทศที่เข้ามาให้ความรู้ ความเข้าใจ และบางส่วนได้เชิญองค์กรภาคประชาสังคมบางกลุ่มไปให้ความรู้และศึกษาบทเรียนการสร้างสันติภาพในต่างประเทศที่มีรูปแบบการเจรจาสันติภาพ (Peace Negotiations)

ขณะที่กลุ่มภาคส่วนนักวิชาการ ยังเห็นว่า กระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขของทั้งสองฝ่าย ยังคงถูกกำหนดมาตัวแสดงในระดับบน (Track I) เป็นหลัก ดังนั้น จึงได้เสนอแนวทางการสร้างสันติภาพที่ไม่จำเป็นต้องถูกกำหนดมาจากข้างบน (Top down approach: Track 1) แต่สามารถสร้างมาจากข้างล่าง (Bottom up approach) โดยมีฝ่ายที่ 3 (Third party) เข้ามาทำงานกับองค์กรภาคประชาสังคม องค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการ และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งเป็นกลุ่มคนในระดับกลาง (Track II) และประชาชนส่วนใหญ่ในระดับล่าง (Track III) โดยรวมเอาทุกกลุ่มทุกฝ่ายเข้ามารวมกัน ทั้งกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐ ทหาร ตำรวจ พลเรือนและภาคประชาสังคมชาวไทยพุทธและมุสลิม และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มทุกฝ่าย ร่วมกันสร้างสันติภาพโดยเน้นที่กระบวนการเล็ก ๆ น้อยๆ (Peace - Writ - Little) อันเป็นการสร้างพื้นที่สันติขนาดเล็กเป็นขั้นๆ แบบสะสมเพิ่มพูน (Incremental Approach) รวมเอาทุกฝ่ายเข้ามารวมกันอยู่ในพื้นที่ความสัมพันธ์แบบพื้นที่ร่วม (Common Space) จัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นสร้างสันติภาพจากคนใน (Insider Peace Platform: IPP) เพื่อการแก้ปัญหาอย่างเป็นขั้นๆ ร่วมกัน พร้อมทั้งส่งเสริมสันติภาพไปด้วยเรื่องเล็กๆ เช่น เรื่องวัฒนธรรม ภาษา ศาสนา การศึกษา การทำมาหากินร่วมกันอย่างสงบสุข ความยุติธรรมในชีวิตประจำวัน การท่องเที่ยว การค้าขาย กระบวนการสันติภาพขนาดเล็กดังกล่าวนี้ ในท้ายที่สุดจะมี ข้อเสนอแนะต่อคณะพูดคุยเพื่อสันติสุขของทั้งสองฝ่ายว่าควรจะพูดคุยกันเรื่องอะไร ความต้องการที่แท้จริงของประชาชนมีอะไรบ้าง ซึ่งจะทำให้ทั้งสองฝ่ายมีข้อมูลที่รอบด้านมากขึ้น และที่สำคัญเป็นข้อมูลและข้อเสนอแนะจากประชาชนฐานล่างจริง ๆ ตามที่ทั้งสองฝ่ายต่างพยายามกล่าวอ้างว่าต้องการทำเพื่อประชาชน อีกทั้งยังเป็นการสร้างสภาพแวดล้อมให้เกื้อกูลต่อกระบวนการพูดคุย และทำให้เกิดการปรองดองและประนีประนอมกันในระดับชุมชน ผลจากการดำเนินงานในพื้นที่สันติสุขขนาดเล็กดังกล่าวนี้ จะไปทับกับการสร้างสันติภาพขนาดใหญ่ ซึ่งเป็นการพูดคุยเจรจาเรื่องใหญ่ๆ บนโต๊ะพูดคุยของคณะพูดคุยเพื่อสันติสุขของทั้งสองฝ่ายได้ในที่สุด

3) ตัวแสดงระดับล่าง (Track III) กลุ่มผู้นำชุมชน ท้องที่ ท้องถิ่น และประชาชน ส่วนใหญ่มีทัศนคติและทำที่ที่ต้องการเห็นกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขเดินหน้าต่อเนือง แต่มีมุมมองว่าปัญหาหลักในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ เรื่องเศรษฐกิจ และยาเสพติด หากภาครัฐพัฒนาพื้นที่ สร้างงาน สร้างอาชีพ ให้ประชาชนมีอาชีพและรายได้ที่มั่นคง ปัญหาความไม่สงบจะลดลง

โดยดำเนินการควบคู่ไปกับการแก้ปัญหาเสถียรภาพ ต้องการให้จัดตั้งสภาประชาชนตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน เพื่อเป็นพื้นที่กลางในการรับฟังความคิดเห็น ความต้องการ และความเดือดร้อนของประชาชน โดยให้เชื่อมต่อไปที่สภาที่ปรึกษาการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตามพระราชบัญญัติการบริหารราชการจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ.2553 เพื่อใช้เป็นพื้นที่กลางของทุกกลุ่มทุกฝ่าย และสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนจากระดับฐานล่างให้มากที่สุด

2. ประเด็นแนวความคิด และรูปแบบการพูดคุยเพื่อสันติสุข

จากพัฒนาการกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขในห้วงตั้งแต่ พ.ศ.2556 ถึง พ.ศ.2562 จะเห็นได้ว่า รัฐบาลไทย คณะพูดคุยเพื่อสันติสุข และเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับกระบวนการพูดคุย รวมทั้งเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ ในห้วงรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อปี 2556 ได้มีนโยบายที่จะพูดคุยกับแกนนำกลุ่มผู้เห็นต่างที่อาศัยอยู่ในมาเลเซีย โดยได้มีการประสานกันระหว่างผู้นำรัฐบาลของทั้งสองประเทศจนนำไปสู่การพูดคุยอย่างเป็นทางการ โดยมีมาเลเซียเป็นผู้อำนวยการความสะดวก และทั้งสองฝ่ายได้มีการลงนามในเอกสาร “ฉันทามติทั่วไปว่าด้วยกระบวนการพูดคุยสันติภาพ” (General Consensus on the Peace Dialogue Process) ซึ่งถือเป็นการพูดคุยอย่างเป็นทางการครั้งแรกระหว่างผู้แทนของรัฐบาลไทย โดยมีเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ เป็นหัวหน้าคณะพูดคุยฝ่ายไทย และนายฮัสซัน ตอยิบ เป็นตัวแทนของกลุ่ม BRN ในการพูดคุยครั้งนั้น ได้มีตัวแทนนักวิชาการ องค์กรภาคประชาสังคม และภาคประชาชน เข้าร่วมการพูดคุยในระยะเวลาต่อมาด้วย แต่เนื่องจากการพูดคุยดังกล่าวอยู่ในวงปิดจึงทำให้สังคมไม่ได้รับทราบรายละเอียดของการพูดคุยมากนัก รู้แต่เพียงว่ามีการพูดคุยเกิดขึ้น และเริ่มเป็นที่รับรู้มากขึ้นเมื่อตัวแทนของกลุ่ม BRN ได้ยื่นข้อเสนอ 5 ข้อ และได้หยุดชะงักลงเมื่อมีการรัฐประหาร

ต่อมาในปี 2557 การพูดคุยได้ดำเนินการต่ออีกครั้งในสมัยรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นนายกรัฐมนตรี ได้ยึดถือตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 230/2557 เรื่อง กลไกการขับเคลื่อนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ และแผนปฏิบัติการขับเคลื่อนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข ซึ่งได้แบ่งการดำเนินการเป็น 3 ระยะ (สิทธิ ตระกูลวงศ์, 2562) ประกอบด้วย

ระยะที่ 1 การสร้างความไว้วางใจ

ระยะที่ 2 การแสวงหาข้อตกลงร่วมกัน

ระยะที่ 3 การจัดทำ Roadmap เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหา

โดยในระยะของการสร้างความไว้วางใจระหว่างกันนั้น คณะพูดคุยเพื่อสันติสุขของทั้งสองฝ่ายได้ให้ความเห็นชอบร่วมกันที่จะจัดตั้งพื้นที่ปลอดภัยนาร์รอง ซึ่งนอกจากจะใช้เป็นมาตรการในการทดสอบความไว้วางใจแล้ว พื้นที่ดังกล่าวนี้ยังได้จัดให้มีงานด้านการพัฒนา และงานด้านความยุติธรรมควบคู่กันไปด้วย โดยให้ประชาชนในพื้นที่เป็นแกนหลักในการดำเนินการ โดยคณะพูดคุยของทั้งสองฝ่ายเป็นผู้ให้การสนับสนุน และเมื่อมีการประเมินผลการดำเนินการแล้ว พบว่าท่าทีของทั้งสองฝ่ายมีความไว้วางใจกันมากขึ้น จะได้มีการพิจารณาที่จะเข้าสู่ระยะที่ 2 ของการพูดคุย คือ การแสวงหาข้อตกลงร่วมกัน ซึ่งจะเป็นการพูดคุยถึงสาเหตุ และรากเหง้าของปัญหาที่นำไปสู่การต่อสู้ด้วยอาวุธ

และเมื่อได้ข้อสรุปที่ทุกฝ่ายโดยเฉพาะประชาชน ในพื้นที่รับได้แล้ว ก็จะเข้าสู่ระยะที่ 3 คือ การจัดทำ Roadmap เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่ได้จากระยะที่ 2 โดยอาจดำเนินการในรูปแบบของคณะกรรมการที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ๆ

ทั้งนี้ รัฐบาลไทยได้มีการแสดงเจตนารมณ์อย่างชัดเจนแล้วว่าต้องอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญไทย และจะไม่มีการพูดคุยเรื่องการแบ่งแยกดินแดนเป็นอันขาด ซึ่งสอดคล้องกับท่าทีของรัฐบาลมาเลเซีย ในฐานะผู้อำนวยการความสวดกที่จะไม่สนับสนุนการแบ่งแยกดินแดนอย่างเด็ดขาดเช่นเดียวกัน

ในขณะที่กลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐ โดยเฉพาะกลุ่มแนวร่วมปฏิวัติแห่งชาติตมลาญปัตตานี (BRN) ยังคงสงวนท่าทีในประเด็นการพูดคุยภายใต้รัฐธรรมนูญไทย การแสดงเจตนารมณ์ผ่านแถลงการณ์ หลายครั้งยังคงให้ความสำคัญประเด็นการเมืองการปกครองในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ และได้เสนอเงื่อนไขต่อการเข้าสู่กระบวนการพูดคุยสันติสุข โดยมีความเห็นว่า การพูดคุยจะต้องมีฝ่ายที่สาม (ประชาคมนานาชาติ) เป็นผู้สังเกตการณ์ และสักขีพยานมีผู้ไกล่เกลี่ย (Mediator) ที่เป็นกลาง ไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อน และดำเนินการพูดคุยตามที่คู่เจรจาทั้งสองฝ่ายได้ตกลงร่วมกัน รวมทั้งก่อนเริ่มต้นเจรจาจะต้องออกแบบกรอบแนวทาง Roadmap ให้ชัดเจนก่อน ประกอบด้วย 4 ชั้น 10 ระยะ (รุ่งริ เฉลิมศรีภิญโญรัช, 2558) กล่าวคือ

ชั้นที่ 1 ช่วงการพูดคุยสันติภาพ กำหนดให้มี 3 ระยะ ประกอบด้วย ระยะที่ 1 การพูดคุยเริ่มต้นขึ้น /ระยะที่ 2 รัฐบาลไทยยอมรับและพูดคุยในรายละเอียดตามข้อเรียกร้อง 5 ข้อของกลุ่ม BRN และระยะที่ 3 มีการลดระดับปฏิบัติการทางการทหารของกลุ่ม BRN และรัฐบาล

ชั้นที่ 2 การเจรจาเรื่องการหยุดยิง กำหนดให้มี 3 ระยะ ประกอบด้วย ระยะที่ 4 การเจรจาเรื่องกรอบของการหยุดยิง/ระยะ ที่ 5 การทำข้อตกลงเรื่องการหยุดยิง และระยะที่ 6 การบังคับใช้ข้อตกลงเรื่องการหยุดยิง

ชั้นที่ 3 การเจรจาสันติสัญญาสันติภาพ กำหนดให้มี 2 ระยะ ประกอบด้วย ระยะที่ 7 การเจรจาเรื่องกรอบของสนธิสัญญาสันติภาพ ระยะที่ 8 การเจรจาเรื่องสนธิสัญญาสันติภาพ ระยะที่ 9 การปฏิบัติตามสนธิสัญญาสันติภาพ

ชั้นที่ 4 สันติภาพในชายแดนใต้ ระยะที่ 10 สันติภาพที่สมบูรณ์ในภาคใต้

ในขณะที่กลุ่มมาราปาตานีที่เข้าร่วมกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขตั้งแต่รัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ในปี 2557 เป็นต้นมา เห็นว่า ทางออกจากความขัดแย้งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ จะต้องผ่านกระบวนการพูดคุยที่มีความจริงใจของทั้งสองฝ่าย แม้ว่ากรอบแนวคิดจะยึดถือตามรูปแบบของการเจรจาสันติภาพ (Peace Negotiations) ที่ต้องมีประชาคมนานาชาติเข้ามาสังเกตการณ์ และสักขีพยาน และมีผู้ไกล่เกลี่ย (Mediator) เหมือนกลุ่ม BRN แต่มีความยืดหยุ่นในประเด็นที่พยายามให้กลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐต้องเรียนรู้และเข้าใจในข้อจำกัดของรัฐบาลไทยต่อกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขด้วย แต่ทั้งนี้มีความปรารถนาที่ต้องการให้รัฐบาลไทยควรลงนามในเอกสารข้อตกลงที่คณะพูดคุยทั้งสองฝ่ายได้เห็นชอบด้วยกันเพื่อแสดงให้เห็นว่า รัฐบาลไทยมีความจริงใจ และจริงใจต่อการแสวงหาทางออกจากความขัดแย้งด้วยแนวทางสันติวิธี ผ่านกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข

ในภาคส่วนองค์กรภาคประชาสังคม กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stateholders) และภาคประชาชน ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่มีบทบาทสำคัญต่อการหนุนเสริมกระบวนการพูดคุยสันติสุข มีความตื่นตัวและสนับสนุนต่อกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข แต่ยังมีข้อจำกัดในการเชื่อมโยง เชื่อมต่อ สื่อสาร

สร้างความเข้าใจ และให้คำแนะนำต่อคณะพูดคุยทั้งสองฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับคณะพูดคุยฝ่ายผู้เห็นต่างจากรัฐที่ต้องดำเนินการปิดลับ และไม่สามารถเข้าถึงระดับแกนนำกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐได้นอกจากนี้ยังมีประเด็นความคิดเห็นขององค์กรภาคประชาสังคมต่อกระบวนการสร้างสันติภาพที่แตกต่างกันหลายกลุ่ม ระหว่างการเจรจาสันติภาพ (Peace Negotiations) กับการพูดคุยเพื่อสันติสุขหรือสันติสนทนา (Peace Dialogue) ซึ่งเป็นผลพวงมาจากการให้ความรู้ ความเข้าใจต่อกระบวนการสร้างสันติภาพขององค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการด้านสันติภาพและหน่วยงานภาครัฐที่ยังคงมีความคิดเห็นที่หลากหลาย ขณะเดียวกันองค์กรภาคประชาสังคมบางกลุ่มมีมุมมองต่อภาครัฐที่เห็นว่าพยายามแทรกแซงการทำงานขององค์กรภาคประชาสังคม ด้วยการสนับสนุนงบประมาณผ่านกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ สำหรับภาคประชาชน จากผลการสำรวจความคิดเห็นต่อกระบวนการสันติภาพในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (Peace Survey) ครั้งที่ 4 ห้วงเดือนสิงหาคม 2561 – มกราคม 2562 พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ ร้อยละ 57 สนับสนุนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข และเห็นว่าการพูดคุยสามารถทำให้บรรยากาศและสภาพแวดล้อมในชีวิตดีขึ้น ร้อยละ 51.9 แต่ยังคงว่าการพูดคุยยังไม่สามารถหยุดความรุนแรงได้สูงถึงร้อยละ 65.1 (สถานวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายทางวัฒนธรรมภาคใต้, 2562: 34 -36) ซึ่งสามารถบ่งชี้ได้ว่าประชาชนยังคงมีความหวาดกลัว และหวาดระแวงต่อความขัดแย้งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

ในประเด็นแนวคิดกระบวนการพูดคุยตามทฤษฎีการสร้างสันติภาพ (Peace Building Theory) ของ John Paul Lederach ที่ได้เสนอปิรามิดตัวแสดงทางสังคมออกเป็น 3 ระดับ (Track) โดยให้ความสำคัญกับกลุ่มบุคคลในระดับ 2 (Track II) คือ องค์กรภาคประชาสังคม ซึ่งเป็นโซ่ข้อกลางทำหน้าที่เชื่อมโยง เชื่อมต่อ สนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการสร้างสันติภาพ และการมีส่วนร่วมของกลุ่มบุคคลในระดับ 3 (Track III) คือ ภาคประชาชน ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ดำเนินการในขณะนี้ แนวคิดและแนวทางการสร้างสันติสุขระหว่างรัฐบาลกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐ (Track I) องค์กรภาคประชาสังคม (Track II) และภาคประชาชน (Track III) ยังมีประเด็นมุมมองความเข้าใจต่อกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข/กระบวนการสร้างสันติภาพที่แตกต่างกัน

โดยกลุ่มที่มีบทบาทหลักและชี้นำทิศทางกระบวนการพูดคุยยังคงเป็นกลุ่มบุคคลระดับบน (Track I) คือ ผู้กำหนดนโยบายหรือผู้มีอำนาจตัดสินใจของรัฐบาลและแกนนำ กลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐ โดยคณะพูดคุยฝ่ายรัฐบาล ยึดนโยบายการพูดคุยเพื่อสันติสุขของรัฐบาล ภายใต้กรอบแนวคิดการแสวงหาทางออกจากความขัดแย้งด้วยแนวทางสันติวิธีตามรูปแบบของการพูดคุยเพื่อสันติสุข หรือสันติสนทนา (Peace Dialogue) เป็นการแก้ปัญหากิจการภายในประเทศ และแสวงหาความร่วมมือกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐ โดยไม่มีประชามนนานาชาติเข้ามาสังเกตการณ์ เป็นสักขีพยาน หรือเข้ามาเป็นผู้ไกล่เกลี่ย (Mediator) กำหนดกรอบเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) และไม่มีการทำข้อตกลงหยุดยิง (Cease Fire) เหมือนกับกระบวนการสร้างสันติภาพในพื้นที่ความขัดแย้งอื่นๆ

ขณะที่คณะพูดคุยกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่ม BRN ที่มีศักยภาพในการก่อเหตุรุนแรง ยังคงยึดกรอบแนวคิดตามรูปแบบของการเจรจาสันติภาพ (Peace Negotiations) ที่ต้องมีประชามนนานาชาติเข้ามาสังเกตการณ์ และสักขีพยาน และมีผู้ไกล่เกลี่ย (Mediator) จนนำไปสู่ข้อตกลงสันติภาพ เป็นผลให้ความก้าวหน้าในกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขมีความคืบหน้าค่อนข้างจำกัด และยังไม่มีความพร้อมรับกันได้ ดังนั้น กลุ่มบุคคลในระดับ 2 (Track II) คือ องค์กร

ภาคประชาสังคม จะต้องเป็นโฆ่ข้อยกลางที่จะต้องเชื่อมโยง เชื่อมต่อ สื่อสารสร้างความเข้าใจ และเป็น ที่ปรึกษาเพื่อคอยอธิบายข้อจำกัดให้คำแนะนำคณะพูดคุยทั้งสองฝ่ายว่าจะพูดคุยกันอย่างไรให้การพูดคุย เป็นไปอย่างราบรื่น พร้อมก็นำความคิดเห็น ความต้องการของภาคประชาชนไปสู่โต๊ะพูดคุย

หากศึกษาจากบทเรียนการสร้างสันติภาพในอาเจี๊ยะ ประเทศอินโดนีเซีย องค์กร ภาคประชาสังคม ซึ่งเป็นโฆ่ข้อยกลางทำงานในระดับกลาง (Track 2) ได้พยายามทำหน้าที่ถ่วงดุล การดำเนินงานของภาครัฐ และกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐตามบทบาทของภาคประชาสังคม สามารถดึงเสียง ความต้องการที่จริงของประชาชน และพัฒนาทัศนคติเกี่ยวกับสันติภาพในระดับชุมชน ควบคู่กับการให้ การศึกษาหลักสูตรสันติวิธี ทำให้ชุมชนมีเครือข่ายที่เข้มแข็ง เพื่อถ่วงดุลกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐ และ รัฐบาลให้ตระหนักและรับทราบว่าการมีส่วนร่วมได้ส่วนเสียและภาคประชาชนต้องการยุติความรุนแรง ต้องการสร้างสันติสุขให้เกิดขึ้นในพื้นที่ มุ่งเน้นการทำงานในชุมชนโดยตรง เพื่อให้ประชาชนระดับ รากหญ้าเข้มแข็ง สร้างเครือข่ายจนเกิดเป็นมวลชนสนับสนุนสันติสุข/สันติภาพ ปฏิเสธการใช้ความรุนแรง ของทุกฝ่าย และนำเสนอข้อมูลข้อเท็จจริง ตลอดจนเจตนาารมณ์และความต้องการของประชาชนไปยัง รัฐบาล และกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐ โดยยึดความเป็นกลาง ในที่สุดกระบวนการสร้างสันติสุขในอาเจี๊ยะ ได้บรรลุข้อตกลงตามแนวทางสันติวิธี โดยไม่ปรากฏการใช้ความรุนแรงต่อกันจนถึงปัจจุบัน

ขณะเดียวกันมีมุมมองขององค์กรภาคประชาสังคมบางกลุ่มต้องการมีส่วนร่วมบน โต๊ะพูดคุยโดยตรง ทั้งนี้จากการศึกษาทฤษฎีการสร้างสันติภาพ (Peace Building Theory) ของ John Paul Lederach มุ่งเน้นการดำเนินการของตัวแสดงในแต่ละระดับทำหน้าที่ให้ประสาน สอดคล้องกัน องค์กรภาคประชาสังคม และตัวแทนภาคประชาชน ควรหลีกเลี่ยงการเข้าร่วมบนโต๊ะ พูดคุยเจรจา ซึ่งได้มีบทเรียนในห้วงการพูดคุยสมัยรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี ปี 2556 ที่มีตัวแทนนักวิชาการ องค์กรภาคประชาสังคม และภาคประชาชน เข้าร่วมการพูดคุยด้วย แต่ไม่เกิดผลสำเร็จแต่ประการใดเพราะกลุ่มที่มีบทบาทหลักและชี้นำทิศทางการพูดคุยยังคงเป็น กลุ่มบุคคลระดับบน (Track 1) ซึ่งสอดคล้องกับบทเรียนการสร้างสันติภาพในศรีลังกาที่มีหลาย ๆ ฝ่ายเข้า มาร่วมวงพูดคุยด้วยจำนวนมาก ท้ายที่สุดก็ไม่ทำให้การเจรจาศบหน้าและกลับไปสู่การใช้กำลังกัน ทั้งสองฝ่าย ดังนั้น การพูดคุยที่ดีที่สุด คือ ควรจะเหลือเฉพาะคู่ขัดแย้งจริง ๆ

ในประเด็นแนวคิดการพูดคุยของทั้งสองฝ่ายที่ต่างกัน ระหว่างการเจรจาสันติภาพ (Peace Negotiations) กับการพูดคุยเพื่อสันติสุข หรือสันติสนทนา (Peace Dialogue) ทำให้ความคืบหน้า ต่อการพูดคุยค่อนข้างล่าช้า สามารถที่จะคลี่คลายได้ในบางส่วน กล่าวคือ

แม้แนวคิดการพูดคุยจะต่างกัน แต่ทั้งสองฝ่ายมีจุดร่วมที่ตรงกันประการหนึ่ง คือ ทุกฝ่ายต่างก็อ้างว่าทำเพื่อประชาชน โดยกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐ อ้างว่าต้องต่อสู้เพื่อประชาชน รัฐบาลไทย ก็อ้างเช่นกันว่าต้องคุ้มครองดูแลประชาชนให้ปลอดภัย และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เพราะฉะนั้นจุดร่วม ของทั้งสองฝ่าย คือ “ประชาชน” ดังนั้นคณะพูดคุยทั้งสองฝ่าย ควรที่จะมีกลไกที่มีความเป็นกลาง และทุกกลุ่มทุกฝ่ายยอมรับได้ ประกอบด้วย หน่วยงานภาครัฐ กลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐ องค์กรภาค ประชาสังคม และประชาชน รับฟังความคิดเห็นจากประชาชนโดยตรง ในลักษณะของการจัดตั้งสภา ประชาชนตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัด โดยให้เชื่อมต่อไปที่สภาที่ปรึกษาการบริหาร และการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตามพระราชบัญญัติการบริหารราชการจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ.2553 เพื่อใช้เป็นพื้นที่กลางของทุกกลุ่มทุกฝ่าย และสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

จากระดับฐานล่างให้มากที่สุด จะทำให้ทราบถึงความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง ซึ่งจะส่งผลดีต่อการสร้างความร่วมมือในแนวทางสันติวิธีในระยะต่อไป เพื่อหาทางออกจากความขัดแย้งร่วมกัน และสร้างความผาสุกให้กับประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดกระบวนการพูดคุยตามทฤษฎีการสร้างสันติภาพ (Peace Building Theory) ของ John Paul Lederach ที่สนับสนุนการมีส่วนร่วมของกลุ่มบุคคลในระดับ 3 (Track III) คือ ภาคประชาชน

ขณะที่กลุ่มภาคส่วนนักวิชาการ โดย นอร์เบิร์ต โรเปอส์ นักวิชาการและนักปฏิบัติการสันติภาพชาวเยอรมัน และศรีสมภพ จิตรภิมย์ศรี นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญการสร้างสันติภาพในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ และผู้อำนวยการศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์จังหวัดชายแดนภาคใต้ (Deep South Watch) ได้มองเห็นถึงกรอบแนวคิดที่แตกต่างกันของทั้งสองฝ่ายเช่นเดียวกัน ได้เสนอการสร้างพื้นที่ การสื่อสารสาธารณะเพื่อสันติภาพแบบพหุวิถี (Multi-track and Multi-platform Communications-Ameba Model Multitrack Peace Process) (ศรีสมภพ จิตรภิมย์ศรี, 2560) โดยแนวคิดกระบวนการสร้างสันติภาพ ไม่จำเป็นต้องเป็นแบบไปที่จะต้องถูกกำหนดมาจากข้างบน (Top down approach: Track 1) แต่สามารถสร้างมาจากข้างล่าง (Bottom up approach) เนื่องจากการพูดคุยของตัวแสดงใน Track 1 จะมีตัวแสดงแค่ 2 ฝ่าย รัฐบาลก็ไม่กล้าพูดเรื่องหลัก ๆ เช่น เรื่องการเมือง การปกครอง กลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐก็ไม่รู้ว่าใครเป็นใคร และยังไม่มียุทธศาสตร์ตัดสินใจเพียงพอ ทำให้การพูดคุยไม่ประสบความสำเร็จ ดังนั้นจำเป็นต้องมีฝ่ายที่ 3 (Third party) เข้ามาทำงานกับคนที่อยู่ตรงกลาง เพื่อผลักดันให้ตัวแสดงระดับบน (Track 1) หาทางแก้ปัญหาได้ชัดเจนขึ้น แต่จะต้องทำให้ตัวแสดงระดับบน (Track 1) เชื่อมั่นให้ได้ การสร้างเครือข่ายกลุ่มคนที่เป็นตัวกลาง ให้มีความน่าเชื่อถือ ครอบคลุมทั้งคนมลายู และไทยพุทธ เมื่อรวมตัวกันและสร้างเครือข่ายได้แล้ว สามารถเสนอข้อเรียกร้องต่อตัวแสดงระดับบน (Track 1) และคนส่วนใหญ่ของประเทศได้ นอกจากนี้ การสร้างสันติภาพโดยเน้นที่กระบวนการเล็กๆ น้อยๆ (Peace – Writ - Little) อันเป็นการสร้างพื้นที่สันติขนาดเล็ก เป็นขั้นๆ แบบสะสมเพิ่มพูน (Incremental Approach) รวมเอาทุกฝ่ายเข้ามาร่วมกันอยู่ในพื้นที่ความสัมพันธ์แบบนี้ จัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นสร้างสันติภาพจากคนใน (Insider Peace Platform: IPP) เพื่อการแก้ปัญหาอย่างเป็นขั้นๆ ร่วมกัน พร้อมทั้งส่งเสริมสันติภาพไปด้วย ด้วยเรื่องเล็กๆ เช่น เรื่องวัฒนธรรม ภาษา ศาสนา การศึกษา การทำมาหากินร่วมกันอย่างสงบสุข ความยุติธรรมในชีวิตประจำวัน กระบวนการสันติภาพขนาดเล็ก ในท้ายที่สุด การสร้างสันติภาพขนาดเล็กจะไปเชื่อมต่อกับสันติภาพขนาดใหญ่ นำไปสู่การพูดคุยเจรจาเรื่องใหญ่ๆ บนโต๊ะพูดคุยของคณะพูดคุยเพื่อสันติสุขของทั้งสองฝ่ายได้ในที่สุด

บทที่ 5

บทสรุป

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาตัวแบบขั้นต้นของการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ผ่านกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขที่รวมความคิดเห็นจากทุกฝ่าย ได้ทำการศึกษาด้วยการสัมภาษณ์เจาะลึก และประชุมกลุ่มย่อยกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลถึงความคิดเห็นต่อการแก้ไขปัญหาตามแนวทางสันติวิธี ผ่านทางกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขในห้วงตั้งแต่ พ.ศ.2556 ถึง พ.ศ.2562 ของทุกฝ่าย พบว่าตัวแสดงระดับบน (Track 1) มีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงทั้งในเรื่องท่าทีและทัศนคติ แนวความคิดและรูปแบบการพูดคุย โดยมีความหวาดระแวงและไม่ไว้วางใจต่อกันเป็นปัจจัยสำคัญ แต่ทั้งนี้ทั้งสองฝ่ายไม่ปฏิเสธการพูดคุย และมีจุดร่วมที่ตรงกันประการหนึ่ง คือ ต้องการการยอมรับและได้รับการสนับสนุนจากประชาชน รวมทั้งประสงค์ให้พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีความสงบสุข ได้รับการพัฒนาตามศักยภาพที่ควรจะเป็นเหมือนภูมิภาคอื่น ๆ และประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น อยู่ร่วมกันอย่างผาสุก

ดังนั้น เมื่อประมวลและวิเคราะห์ท่าทีและทัศนคติ แนวความคิดและรูปแบบการพูดคุย เพื่อหาทางออกจากความขัดแย้งร่วมกันของทุกกลุ่มทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องร่วมกับทฤษฎีการสร้างสันติภาพ (Peace Building Theory) ของ John Paul Lederach ประกอบกับทฤษฎีความขัดแย้ง (Conflict Theory) ทฤษฎีการสร้างสันติภาพ (Peace Building) แนวคิดการสร้างสันติภาพด้วยสันติสนทนา (Peace Dialogue) แนวคิดการสร้างสันติภาพด้วยการเจรจาสันติภาพ (Peace Negotiations) และการศึกษาบทเรียนการสร้างสันติภาพจากพื้นที่ความขัดแย้งในประเทศศรีลังกา อาแจห์ ประเทศอินโดนีเซีย และมณฑลซินเจียง ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน สามารถสรุปผลการศึกษาดังนี้ ดังนี้

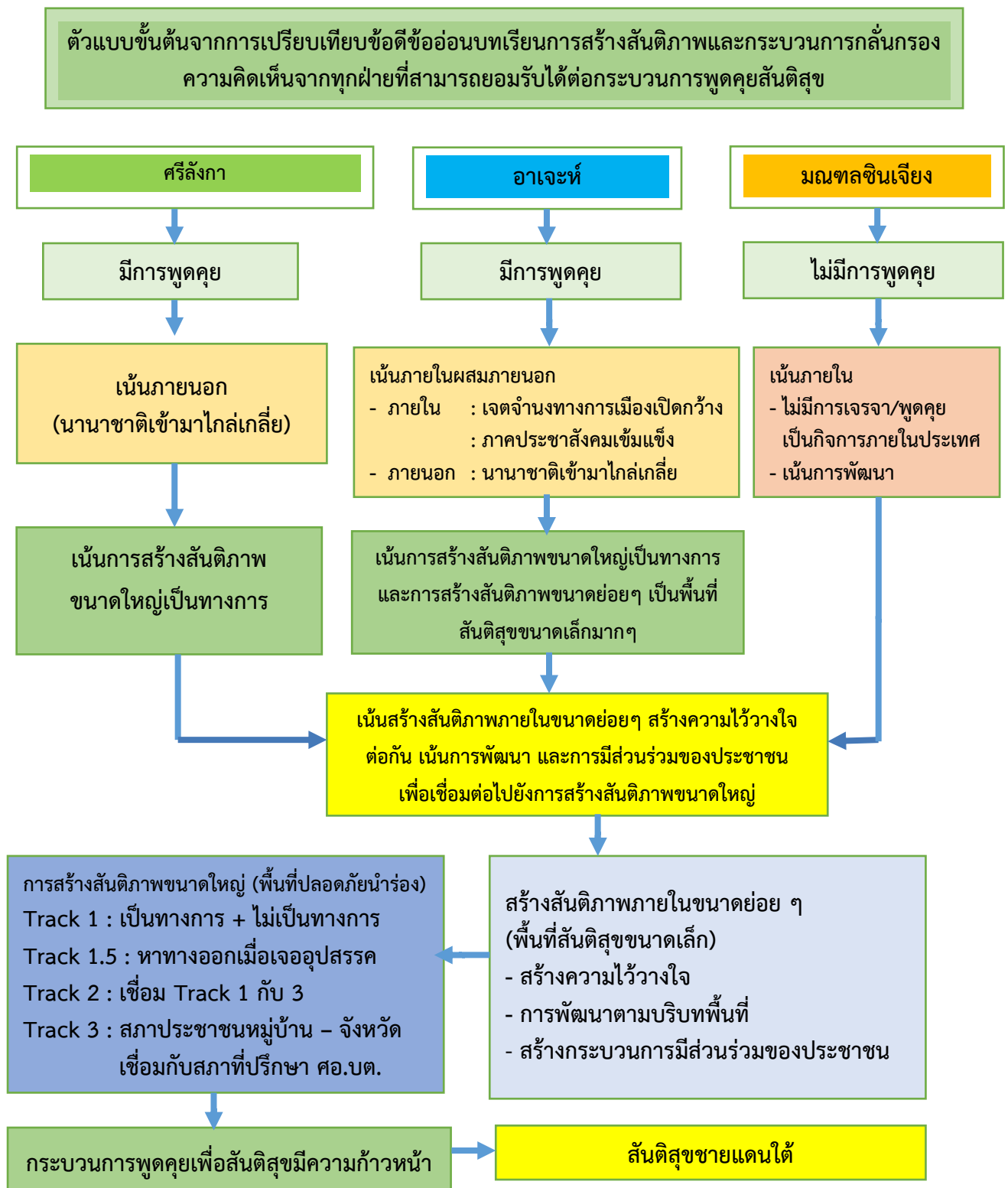
1. ตัวแบบขั้นต้นของการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ผ่านกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขที่รวมความคิดเห็นจากทุกฝ่ายที่สามารถให้การยอมรับได้

กรอบแนวคิดพื้นฐาน

ตัวแบบขั้นต้น มาจากการเปรียบเทียบข้อดีข้ออ่อนจากบทเรียนการสร้างสันติภาพในพื้นที่ความขัดแย้ง 3 พื้นที่ซึ่งมีบริบทความขัดแย้งที่คล้ายคลึงกับพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ และได้พยายามหาทางออกจากความขัดแย้งร่วมกัน ในที่สุดมีทั้งประสบความสำเร็จ ล้มเหลว และบางพื้นที่ความรุนแรงลดระดับลง โดยในประเทศศรีลังกา มีการพูดคุยหาทางออกร่วมกัน เน้นปัจจัยภายนอก กล่าวคือ ยินดีให้นานาชาติเข้ามาไกล่เกลี่ย ซึ่งเป็นการสร้างสันติภาพขนาดใหญ่อย่างเป็นทางการ ขณะที่ อาแจห์ ประเทศอินโดนีเซีย มีการพูดคุยหาทางออกร่วมกัน โดยเน้นปัจจัยภายในผสมกับปัจจัยภายนอก โดยปัจจัยภายในมีส่วนสำคัญในการหนุนเสริมกระบวนการพูดคุยให้มีความก้าวหน้า อาทิ เจตจำนงทางการเมืองของรัฐบาลอินโดนีเซียที่เปิดกว้าง ขณะที่องค์กรภาคประชาสังคม มีความเข้มแข็งทั้งในการโน้มน้าว และให้คำแนะนำเจรจาทั้งสองฝ่าย รวมทั้งการร่วมกันทำงานระหว่างองค์กรภาคประชาสังคม องค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการ สื่อมวลชนในการสร้างความรู้ ความเข้าใจต่อกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและประชาชนให้สนับสนุนกระบวนการพูดคุยจนเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม ในส่วนปัจจัย

ภายนอก นานาชาติที่เข้ามาเป็นผู้ไกลเกลี่ย ได้รับการยอมรับจากทั้งสองฝ่าย ซึ่งถือว่าได้ว่าเป็นการสร้างสันติภาพขนาดใหญ่ที่เป็นทางการควบคู่กับการสร้างสันติภาพขนาดย่อยๆ เป็นพื้นที่สันติสุขขนาดเล็กสำหรับในพื้นที่มณฑลชินเจียง ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน รัฐบาลไม่มีนโยบายการพูดคุย ถือเป็นกิจการภายในประเทศ ไม่มีการเจรจา/พูดคุย เน้นการพัฒนาเป็นหลัก

ดังนั้น ตัวแบบขั้นต้น จะมุ่งเน้นการสร้างสันติภาพภายในขนาดย่อยๆ เป็นพื้นที่สันติสุขขนาดเล็กเป็นขั้นๆ แบบสะสมเพิ่มพูน (Incremental Approach) รวมเอาทุกฝ่ายเข้ามารวมกันอยู่ในพื้นที่ความสัมพันธ์แบบนี้ จัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นสร้างสันติภาพจากคนใน (Insider Peace Platform: IPP) เพื่อการแก้ปัญหาอย่างเป็นขั้นๆ ร่วมกัน พร้อมทั้งส่งเสริมสันติภาพไปด้วย ด้วยเรื่องเล็กๆ เช่น เรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ วัฒนธรรม ภาษา ศาสนา การศึกษา การทำมาหากินร่วมกันอย่างสงบสุข ความยุติธรรมในชีวิตประจำวัน การรักษาความปลอดภัย ในหมู่บ้าน ชุมชนตนเอง ทุกกลุ่มทุกฝ่ายมีการพูดคุยสร้างความไว้วางใจ มีการพัฒนาตามบริบทพื้นที่ และ สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมการดำเนินการสร้างสันติภาพขนาดย่อย ๆ ดังกล่าวนี ในท้ายที่สุดจะไปหนุนเสริมกับสันติภาพขนาดใหญ่ที่เป็นทางการ ที่มีตัวแสดงระดับนำ (Track 1) ที่มีการพูดคุยกันอย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ โดยมีบุคคลที่คอยสนับสนุนและข้อมูลทั้งสองฝ่ายเมื่อเกิดอุปสรรคหรือไม่เข้าใจกัน (Track 1.5) และมีกลุ่มบุคคลในระดับกลาง ได้แก่ องค์กรภาคประชาสังคม นักวิชาการ สื่อมวลชน และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Track 2) ที่คอยเชื่อมโยงระหว่างตัวแสดงระดับนำ (Track 1) กับภาคประชาชน (Track 3) ที่ได้จัดตั้งเป็นสภาประชาชนที่มีการทำงานเชื่อมโยงกับสภาที่ปรึกษาการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตามพระราชบัญญัติการบริหารราชการจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ.2553 เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้ทุกภาคส่วนได้แสดงความคิดเห็น ให้คำแนะนำ และการปรึกษาหารือร่วมกัน

ภาพประกอบที่ 10 : ตัวแบบขั้นต้นของการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ผ่านกระบวนการ
พูดคุยเพื่อสันติสุขที่รวมความคิดเห็นจากทุกฝ่ายที่สามารถให้การยอมรับได้

2. การกำหนดกรอบแนวทางของแผนที่การเดินทาง (Roadmap) สำหรับการสร้างสันติภาพขนาดใหญ่

การกำหนดกรอบแนวทาง ควรอยู่บนพื้นฐานที่ตัวแสดงระดับบน (Track 1) มีความกังวลร่วมกัน มากที่สุด ได้แก่ ความหวาดระแวง ความไม่ไว้วางใจและไม่จริงใจต่อกันในประเด็นนโยบาย การพูดคุยและเป้าหมายการพูดคุยของทั้งสองฝ่ายที่อาจจะมีประเด็นแอบแฝง โดยที่ทั้งสองฝ่ายพยายามสร้างภาพลักษณ์ให้ดูดีและได้รับการยอมรับจากนานาชาติว่าได้มีนโยบายการพูดคุยเพื่อหาทางออกจากความขัดแย้งร่วมกันแล้ว และในประเด็นที่ทั้งสองฝ่ายมีจุดร่วมที่ตรงกัน คือ ต้องการการยอมรับและได้รับการสนับสนุนจากประชาชน รวมทั้งประสงค์ให้พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีความสงบสุข ได้รับการพัฒนาตามศักยภาพที่ควรจะเป็นเหมือนภูมิภาคอื่น ๆ และประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ดังนั้นกรอบแนวทางแผนที่การเดินทาง (Roadmap) ของทั้งสองฝ่ายควรจะเริ่มต้น และดำเนินการเพียงเรื่องเดียวก่อน คือ

การสร้างความไว้วางใจ โดยการสร้างความไว้วางใจระหว่างกันนั้น ด้วยการจัดตั้งพื้นที่ปลอดภัย นำร่องตามผลการพูดคุยของคณะพูดคุยเพื่อสันติสุขของทั้งสองฝ่าย สมัยรัฐบาลพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ช่วงปี พ.ศ. 2558 – 2562 เพื่อใช้เป็นมาตรการในการทดสอบความไว้วางใจระหว่างกัน โดยพื้นที่ดังกล่าวนี้ยังมีการดำเนินการเรื่องการพัฒนาตามความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริงและกระบวนการยุติธรรมควบคู่กันไปด้วย โดยให้ประชาชนในพื้นที่เป็นแกนหลักในการดำเนินการในลักษณะสภาประชาชน โดยรัฐบาล และกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐ เป็นผู้ให้การสนับสนุน และเป็นหลักประกันในเรื่องความปลอดภัยของบุคคลที่เข้าร่วม ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นในการทำงานร่วมกันระหว่างรัฐบาล กลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐ องค์กรภาคประชาสังคมและประชาชนในพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการบริหารจัดการความขัดแย้งของ นอร์เบิร์ต โรเปอส์ นักวิชาการและนักปฏิบัติการสันติภาพชาวเยอรมัน และ ศรีสมภพ จิตรภิมย์ศรี นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญการสร้างสันติภาพในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งได้มองเห็นถึงท่าที ทศนคติและกรอบแนวความคิดที่แตกต่างกันของทั้งสองฝ่ายเช่นเดียวกัน จึงได้เสนอการสร้างพื้นที่การสื่อสารสาธารณะเพื่อสันติภาพแบบพหุวิถี (Multi-track and Multi-platform Communications-Ameba Model Multitrack Peace Process) (ศรีสมภพ จิตรภิมย์ศรี, 2560) เอกสารประกอบการบรรยายรายวิชาการแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งไปสู่สันติวิธี) โดยแนวคิดกระบวนการสร้างสันติภาพ ไม่จำเป็นต้องเสมอไปที่จะต้องถูกกำหนดมาจากข้างบน (Top down approach: Track 1) แต่สามารถสร้างมาจากข้างล่าง (Bottom up approach) โดยมีฝ่ายที่ 3 (Third party) เข้ามาทำงานกับองค์กรภาคประชาสังคม องค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการ และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งเป็นกลุ่มคนในระดับกลาง (Track II) และประชาชนส่วนใหญ่ในระดับล่าง (Track III) โดยรวมเอาทุกกลุ่มทุกฝ่ายเข้ามารวมกัน ทั้งกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐ ทหาร ตำรวจ พลเรือนและภาคประชาสังคมชาวไทยพุทธและมุสลิม ผู้นำศาสนา และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มทุกฝ่าย ร่วมกันสร้างสันติภาพ โดยเน้นที่กระบวนการเล็ก ๆ น้อยๆ (Peace – Writ - Little) อันเป็นการสร้างพื้นที่สันติขนาดเล็กเป็นขั้นๆ แบบสะสมเพิ่มพูน (Incremental Approach) รวมเอาทุกฝ่ายเข้ามารวมกันอยู่ในพื้นที่ความสัมพันธภาพที่ร่วม (Common Space) จัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นสร้างสันติภาพจากคนใน (Insider Peace Platform: IPP) เพื่อการแก้ปัญหาอย่างเป็นขั้นๆ ร่วมกัน พร้อมทั้งส่งเสริม

สันติภาพไปด้วย ดำเนินการควบคู่ไปกับเรื่องการพัฒนา เรื่องวัฒนธรรม ภาษา ศาสนา การศึกษา การทำมาหากินร่วมกันอย่างสงบสุข ความยุติธรรมในชีวิตประจำวัน การท่องเที่ยว การค้าขาย ตามแต่บริบทความเดือดร้อนและความต้องการของประชาชนในแต่ละชุมชนที่มีความแตกต่างกัน กระบวนการสันติภาพขนาดเล็กดังกล่าวนี้ จะทำให้ทุกกลุ่มทุกฝ่ายในชุมชนทั้งกลุ่มที่เห็นต่างจากรัฐ หน่วยงานภาครัฐ องค์กรภาคประชาสังคม และประชาชนได้มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และทำกิจกรรมร่วมกัน ในท้ายที่สุดจะเกิดความสนิทสนม ถ้อยทีถ้อยอาศัย ผ่อนปรนและประนีประนอมต่อกัน จนนำไปสู่ความไว้วางใจต่อกันในที่สุด ซึ่งนอกจากจะได้ในเรื่องความไว้วางใจต่อกันแล้วจะมีประเด็นเรื่องข้อเสนอนะต่อคณะพูดคุยเพื่อสันติสุขของทั้งสองฝ่ายว่าควรจะพูดคุยกันเรื่องอะไร ความต้องการที่แท้จริงของประชาชนมีอะไรบ้าง ซึ่งจะทำให้ทั้งสองฝ่ายมีข้อมูลที่รอบด้านมากขึ้น และที่สำคัญเป็นข้อมูลและข้อเสนอนะจากประชาชนฐานล่างจริง ๆ ตามที่ทั้งสองฝ่ายต่างพยายามกล่าวอ้างว่าต้องการทำเพื่อประชาชน อีกทั้งยังเป็นการสร้างสภาพแวดล้อมให้เกื้อกูลต่อกระบวนการพูดคุย และทำให้เกิดการปรองดองและประนีประนอมกันในระดับชุมชน ผลจากการดำเนินงานในพื้นที่สันติสุขขนาดเล็กดังกล่าวนี้ จะไปเชื่อมต่อการสร้างสันติภาพขนาดใหญ่ ซึ่งเป็นการพูดคุยเจรจาเรื่องใหญ่ๆ บนโต๊ะพูดคุยของคณะพูดคุยเพื่อสันติสุขของทั้งสองฝ่ายได้ในที่สุด ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการกำหนดกรอบแนวความคิดจัดตั้งพื้นที่ปลอดภัยนำร่องเพื่อสร้างความไว้วางใจต่อกันในการดำเนินการ ดังนี้

1.1 คำจำกัดความของรูปแบบการจัดการ “พื้นที่ที่ประชาชนทุกภาคส่วน ทุกกลุ่มอาชีพ ทุกศาสนา สามารถดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างปกติสุข ปลอดภัย ปราศจากการคุกคามใดๆ ในพื้นที่ดังกล่าว”

1.2 วัตถุประสงค์

1.2.1 เพื่อเป็นมาตรการทดสอบความไว้วางใจร่วมกันระหว่างกัน

1.2.2 เพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่และยกระดับ

คุณภาพชีวิต

1.2.3 เพื่อเป็นพื้นที่ต้นแบบนำร่องในการแก้ปัญหาและพัฒนาจังหวัดชายแดน

ภาคใต้ในทุกมิติ

1.3 กลไกความร่วมมือ: ในรูปแบบคณะกรรมการ และคณะกรรมการร่วมที่ตกลงร่วมกันระหว่างตัวแสดงระดับบน (Track 1) ที่ได้รับมอบหมายจากทั้งสองฝ่าย

1.4 กรอบระยะเวลา: รวมระยะเวลาไม่น้อยกว่า 1 ปี แบ่งเป็น 3 ช่วงระยะเวลา คือ 1) การเตรียมพื้นที่ และการบริหารจัดการพื้นที่ 2) การพัฒนาในทุกมิติ และ 3) การประเมินผล

1.5 ขั้นตอนการจัดทำพื้นที่ปลอดภัยนำร่อง: เริ่มด้วยการจัดตั้งศูนย์ประสานงาน เพื่อใช้เป็นสถานที่ในการประสานข้อมูลเรื่องการจัดตั้งพื้นที่ปลอดภัยนำร่องจากผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ต่อมาจะเป็นการเสนอพื้นที่ที่จะจัดตั้งพื้นที่ปลอดภัยนำร่องให้ตัวแสดงระดับบน (Track 1) ที่ได้รับมอบหมายจากทั้งสองฝ่าย อย่างน้อย 1 อำเภอ หลังจากนั้นจึงเป็นการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารพื้นที่ปลอดภัยนำร่อง โดยในขั้นตอนนี้ประชาชนจะเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมอย่างสำคัญในการดำเนินการ

1.6 การลงนามกรอบความร่วมมือการสร้างความปลอดภัยผ่านกระบวนการจัดตั้งพื้นที่ปลอดภัยนำร่อง: เพื่อแสดงถึงความจริงจัง และจริงจังต่อการแสวงหาทางออกจากความขัดแย้ง ด้วยแนวทางสันติวิธีผ่านกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข ตัวแสดงระดับบน (Track 1) ที่ได้รับมอบหมาย

จากทั้งสองฝ่ายจะมีการลงนามในเอกสารที่ครอบคลุมความร่วมมือโดยรวม และการดำเนินการปฏิบัติในแต่ละขั้นตอน

เมื่อมีการประเมินผลการดำเนินการในพื้นที่ปลอดภัยนำร่องแล้ว มีผลการประเมินความไว้วางใจ ไปในทิศทางที่ดี จะได้มีการพิจารณาที่จะเข้าสู่ระยะต่อไปของการพูดคุย คือ ประเด็นสาเหตุและรากเหง้าของปัญหาที่นำไปสู่การต่อสู้ด้วยอาวุธ ซึ่งเป็นความต้องการของกลุ่มเห็นต่างจากรัฐ ที่มีมุมมองว่าก่อนการออกแบบกรอบแนวคิดกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขขอให้รัฐบาลไทยให้การยอมรับถึงสาเหตุ และรากเหง้าของปัญหาที่นำไปสู่การต่อสู้ด้วยอาวุธ อันได้แก่ ประวัติศาสตร์ปาตานี ที่ดินแดนแห่งนี้ได้ถูกสยามยึดครอง จึงเกิดขบวนการต่อสู้เพื่อปลดปล่อยปาตานี เป็นเรื่องแรกก่อน โดยดำเนินการในรูปแบบของคณะกรรมการที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญมาให้ความกระจ่างชัดในเรื่องนี้เป็นการเฉพาะ และเมื่อได้ข้อสรุปที่ทุกฝ่ายโดยเฉพาะประชาชนในพื้นที่ยอมรับได้แล้ว ก็จะเข้าสู่ระยะต่อไป คือการจัดทำ Roadmap เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐที่ต้องการให้มีการจัดทำ Roadmap ให้เห็นภาพรวมกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขตั้งแต่เริ่มต้น จนสู่สันติภาพที่สมบูรณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นการดำเนินการตามมาตรการที่ระบุในข้อตกลง เพื่อยุติความรุนแรง และปัญหาความขัดแย้งได้รับการแก้ไขอย่างสมบูรณ์

สำหรับในประเด็นที่กลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐ เรียกร้องให้การพูดคุยจะต้องมีฝ่ายที่สาม (ประชาคมนานาชาติ) เป็นผู้สังเกตการณ์ และสักขีพยาน มีผู้ไกล่เกลี่ย (Mediator) ที่เป็นกลางไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อน ซึ่งเป็นข้อจำกัดของรัฐบาลไทย ที่มีมุมมองการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นเรื่องกิจการภายในประเทศ ที่ไม่ควรมีนานาชาติเข้ามา จะมีเพียงประเทศมาเลเซียเข้ามามีส่วนร่วมในฐานะผู้อำนวยความสะดวก เนื่องจากเป็นประเทศที่มีพรมแดนติดกันและเป็นปัญหาร่วมกัน ดังนั้นจึงเป็นความร่วมมือระหว่างประเทศ ทั้งนี้มีความเห็นของกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐส่วนหนึ่ง เห็นว่า กลุ่มต่อสู้ด้วยอาวุธที่ยังไม่เข้าร่วมกระบวนการพูดคุย ต้องตระหนักว่าปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจะยุติลงได้ด้วยการพูดคุยเพื่อหาทางออกร่วมกัน และต้องพยายามเรียนรู้ เข้าใจขอบเขตและข้อจำกัดของรัฐบาลไทย อีกทั้งจากบทเรียนการสร้างสันติภาพในศรีลังกาที่มีนานาชาติเข้ามาสังเกตการณ์ และผู้ไกล่เกลี่ย (Mediator) จำนวนมาก ท้ายที่สุดก็ไม่ทำให้การเจรจาตีบตันและกลับไปสู่การใช้กำลังกันทั้งสองฝ่าย ดังนั้น การพูดคุยที่ดีที่สุด คือ ควรจะเหลือเฉพาะคู่ขัดแย้งจริง ๆ ซึ่งกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐ ควรตระหนักในเรื่องดังกล่าวนี้ให้มากเช่นเดียวกัน

ทั้งนี้ หากทั้งสองฝ่าย ยังไม่สามารถยอมรับในประเด็นนี้ได้ อาจจัดให้มีนานาชาติที่ทั้งสองฝ่ายให้การยอมรับ เข้ามาสังเกตการณ์ ทำหน้าที่เพื่อรับทราบทั้งสองฝ่ายมีการพูดคุยเพื่อหาทางออกร่วมกัน แต่จะต้องไม่มีสิทธิในการแสดงความคิดเห็นในทุกประการ

3. การขับเคลื่อนการทำหน้าที่ตัวแสดงทั้ง 3 ระดับ (Track) ตามทฤษฎีการสร้างสันติภาพ (Peace Building Theory) ของ John Paul Lederach ต่อกระบวนการสร้างสันติภาพขนาดใหญ่

3.1 ตัวแสดงในระดับบน (Track I)

3.1.1 กลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐยังคงหวาดระแวง ไม่เชื่อมั่นและไม่ไว้วางใจรัฐบาลและทหาร ต้องการและจริงใจที่จะเริ่มปรับท่าทีจากการเผชิญหน้าต่อสู้เป็นการแสวงหาทางออกร่วม

กันผ่านกระบวนการพูดคุยจริงหรือไม่ ซึ่งทหารถือเป็นคู่ต่อสู้ในพื้นที่มายาวนาน ดังนั้น การกำหนดหัวหน้าคณะพูดคุยเพื่อสันติสุข หากมอบหมายให้ข้าราชการฝ่ายพลเรือน เป็นหัวหน้าคณะพูดคุยเพื่อสันติสุข จะลดบรรยากาศความหวาดระแวงไปได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งหากพิจารณาจากบทเรียนกระบวนการสันติภาพในอาแจห์ ประเทศอินโดนีเซีย นายยูซูฟ คัลลา รองประธานาธิบดี/หัวหน้าคณะเจรจากรัฐบาลอินโดนีเซีย เป็นพลเรือนและเป็นนักสันติวิธีอย่างแท้จริง ได้กล่าวว่า “การคุยกับศัตรูในฐานะเพื่อนร่วมชาติด้วยกระบวนการหาทางออกร่วมกันที่ขอธรรมและยอมรับของทุกฝ่าย ครั้งหนึ่งเคยมีทหารถามผมว่า จะไปเจรจากับศัตรูได้อย่างไร ผมถามกลับว่าใครเป็นศัตรู คนอาแจห์ ก็คือ พี่น้องของเรา เป็นพลเมืองของประเทศเรา คนอาแจห์ไม่ได้ทำอะไรมาเลย แค่ขอความเท่าเทียม เป็นธรรม และให้เกียรติกันเท่านั้น”

3.1.2 กลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐส่วนใหญ่ ยอมรับว่า การไม่เข้าร่วมของกลุ่มต่อสู้ด้วยอาวุธ จะไม่สามารถทำให้การพูดคุยเดินหน้าไปได้ ทั้งนี้ขอให้กลุ่มต่อสู้ด้วยอาวุธที่ยังไม่เข้าร่วมการพูดคุย ต้องตระหนักว่าปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจะยุติลงได้ด้วยการพูดคุยเพื่อหาทางออกร่วมกัน ซึ่งจากบทเรียนการสร้างสันติภาพในศรีลังกา พบว่า รัฐบาลกับกระบวนการปลดปล่อยพยัคฆ์หม้อแลม (LTTE, Liberation Tigers of Tamil Elam) ทั้งสองฝ่ายเชื่อมั่นว่าการใช้กำลังต่อสู้กันจะทำให้ชนะกันได้ จนทำให้ความขัดแย้งมีความยืดเยื้อและนำไปสู่การทำสงครามกลางเมือง ซึ่งจะเป็บบทเรียนให้ทุกกลุ่ม ทุกฝ่ายที่ยังนิยมใช้ความรุนแรงได้ตระหนักในบทเรียนดังกล่าวนี้

3.1.3 กระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข มีพัฒนาการค่อนข้างล่าช้า ปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง คือ การสื่อสารสร้างความเข้าใจระหว่างกัน ยังไม่สามารถสื่อสาร สร้างความเข้าใจในประเด็นสำคัญ ๆ ต่อกันได้ ดังนั้น คณะพูดคุยทั้งสองฝ่ายควรผลักดันให้เกิดการสร้างและพัฒนาช่องทาง การพบปะพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ หรือช่องทางที่ 1.5 (Track 1.5) เพื่อเปิดพื้นที่ในการแสวงหาหนทางประนีประนอมเมื่อเผชิญอุปสรรค พร้อมทั้งทำหน้าที่เป็นเครือข่ายหนุนเสริมกระบวนการสันติภาพ (Safety Net) ให้กับกระบวนการพูดคุย/เจรจาสันติภาพในช่องทางที่เป็นทางการ (Track 1) ให้สามารถเดินหน้าต่อไปได้ ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอเชิงนโยบายของคณะทำงานสร้างพื้นที่สันติภาพจากคนใน (Insider Peacebuilders Platform) ที่ได้จัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากกลุ่มบุคคลหลายกลุ่มหลายฝ่ายที่มีส่วนได้ส่วนเสียต่อกระบวนการสร้างสันติสุข/สันติภาพจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยได้เสนอแนะให้ทั้งสองฝ่ายให้ความสำคัญกับการผลักดันให้เกิดการสร้างและพัฒนาช่องทาง การพบปะพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ หรือช่องทางที่ 1.5 (Track 1.5) เพื่อเปิดพื้นที่ในการแสวงหาหนทางประนีประนอมเมื่อเผชิญอุปสรรค

3.3 ตัวแสดงระดับกลาง (Track II) และระดับล่าง (Track III)

3.3.1 กระบวนการสันติภาพแบบหลายช่องทาง (Multi-Track)

1) การสร้างพื้นที่การสื่อสารสาธารณะเพื่อสันติภาพแบบพหุวิถี (Multi-track and Multi-platform Communications-Ameba Model Multitrack Peace Process) โดยเน้นที่กระบวนการเล็กๆ น้อยๆ (Peace – Writ - Little) อันเป็นการสร้างพื้นที่สันติสุขขนาดเล็ก ตามที่ได้กล่าวในข้างต้น

2) องค์กรภาคประชาสังคม ควรร่วมกันทำงานเพื่อสร้างความตื่นตัวของสาธารณชนเพื่อหนุนเสริมกระบวนการสันติภาพ ข้อเสนอหนึ่งที่ปฏิบัติได้จริง ก็คือ การจัดเวทีสาธารณะเรื่องสันติภาพอย่างต่อเนื่อง ซึ่งองค์กรภาคประชาสังคมต่าง ๆ และเครือข่ายสามารถริเริ่มและดำเนินการได้เอง แต่ควรมีการประสานงานกันในเรื่องจังหวะเวลาและประเด็นเพื่อให้การทำงานสอดคล้องกัน ทั้งนี้ในการทำงานควรจะให้ความสำคัญกับการทำงานกับสื่อมวลชนทั้งในระดับประเทศและท้องถิ่นเพื่อให้ประชาชนได้รับรู้และเข้าใจในเรื่องกระบวนการสันติภาพ ซึ่งมีบทเรียนตัวแบบที่ดีจากการสร้างสันติภาพในอาเจะห์ การสร้างบรรยากาศในระดับพื้นที่สนับสนุนกระบวนการเจรจาสันติภาพ องค์กรภาคประชาสังคม องค์กรพัฒนาเอกชน นักศึกษา และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย คอยหนุนเสริมกระบวนการเจรจาสันติภาพ ขณะที่ภาครัฐให้ความสำคัญกับการสร้างความรู้ ความเข้าใจต่อนโยบายการสันติภาพกับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ภาคประชาชนและเจ้าหน้าที่รัฐทุกหน่วยงานเพื่อสร้างการรับรู้และเอกภาพทางความคิด ขณะที่องค์กรภาคประชาสังคม ซึ่งเป็นโซ่ข้อกลางทำงานในระดับกลาง (Track II) ได้พยายามหลีกเลี่ยงวาระงานที่กำหนดโดยภาครัฐ ทำหน้าที่ถ่วงดุลตามบทบาทของภาคประชาสังคม สามารถดึงเสียงความต้องการที่จริงของประชาชน และพัฒนาทัศนคติเกี่ยวกับสันติภาพในระดับชุมชน ควบคู่กับการให้การศึกษาหลักสูตรสันติภาพ ทำให้ชุมชนมีเครือข่ายที่เข้มแข็งและพัฒนาเครือข่ายไปยังนานาชาติ เพื่อถ่วงดุลภาครัฐให้ตระหนักและรับทราบว่ากลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและภาคประชาชนต้องการการเจรจาที่ยุติธรรมและเป็นธรรม มุ่งเน้นการทำงานในชุมชนโดยตรง เพื่อให้ประชาชนระดับรากหญ้าเข้มแข็งสร้างเครือข่ายจนเกิดเป็นมวลชนสนับสนุนสันติภาพ ปฏิเสธการใช้ความรุนแรงของทุกฝ่าย และนำเสนอข้อมูลข้อเท็จจริง ตลอดจนเจตนาธรรมและความต้องการของประชาชนไปยังรัฐบาล โดยยึดความเป็นกลาง ในที่สุดกระบวนการสร้างสันติภาพในอาเจะห์ได้บรรลุข้อตกลงตามแนวทางสันติวิธี โดยไม่ปรากฏการใช้ความรุนแรงต่อกันจนถึงปัจจุบัน

3) วงการวิชาการและการศึกษาควรจะร่วมกันทำงานเพื่อหนุนเสริมในการให้ความรู้ด้านสันติศึกษาและกระบวนการสันติภาพให้กับกับแกนนำระดับบน (Track I) ของทั้งสองฝ่ายและผู้ที่มีบทบาทและมีหน้าที่ในการกำหนดงานด้านนโยบายและแผน ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอเชิงนโยบายของคณะทำงานสร้างพื้นที่สันติภาพจากคนใน (Insider Peacebuilders Platform) ที่ได้จัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากกลุ่มบุคคลหลายกลุ่มหลายฝ่ายที่มีส่วนได้ส่วนเสียต่อกระบวนการสร้างสันติสุข/สันติภาพจังหวัดชายแดนภาคใต้ และได้มีข้อเสนอแนะในประเด็นดังกล่าวนี้

4) สื่อมวลชนทั้งในระดับประเทศและระดับท้องถิ่นควรมีบทบาทสำคัญในการรายงานความเคลื่อนไหวเรื่องกระบวนการสันติภาพอย่างต่อเนื่องและจริงจัง และทำหน้าที่สนับสนุน เชื่อมต่อตัวแสดงในระดับแกนนำของคู่ขัดแย้ง (Track I) นำเสนอข่าวในเชิงโน้มน้าวให้ทั้งสองฝ่าย มาพูดคุยกัน เพื่อให้การพูดคุยมีความก้าวหน้า โน้มน้าวให้ทุกฝ่ายยุติการใช้ความรุนแรง ตอบโต้กัน นำเสนอข่าวสารที่เป็นข้อเท็จจริง ช่วยกันทำให้เสียงประชาชนดังขึ้น เสียงของประชาชน เท่านั้นที่จะทำให้ทุกกลุ่มทุกฝ่ายหันหน้าเข้าหากันและสร้างความร่วมมือ เพื่อวางอนาคตโดยกำหนด Road Map ร่วมกัน โดยมีภาคประชาชน เป็นผู้กำหนดทิศทาง ซึ่งเป็นบทบาทสำคัญในการสร้างสภาวะแวดล้อมให้เกื้อกูลต่อการพูดคุยสันติสุข

5) เพื่อเป็นการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันภายใต้ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ควรเปิดพื้นที่ทางการเมืองและให้โอกาสคนกลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนไทยพุทธและคนไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่ ได้แสดงความคิดเห็นและข้อห่วงใยของพวกเขาที่มีต่อกระบวนการสร้างสันติภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผลการสำรวจความคิดเห็นต่อกระบวนการสร้างสันติสุข/สันติภาพ (Peace Survey) ครั้งที่ 4 เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2562 ที่ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นให้เปิดพื้นที่ทางการเมืองและโอกาสคนไทยพุทธชนกลุ่มน้อยได้เข้ามามีส่วนร่วมต่อกระบวนการสร้างสันติภาพให้มากขึ้น

3.3.2 โครงสร้างรองรับกระบวนการสันติภาพ

1) จัดตั้งคณะกรรมการสันติภาพชุมชนเพื่อทำหน้าที่ในการสร้างความเข้าใจต่อกระบวนการสันติภาพในภาพรวมและแสวงหากลไกในชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งอย่างสันติเพื่อรองรับกับการเปลี่ยนผ่านความขัดแย้งในอนาคต

2) ในด้านรูปแบบการบริหารและการปกครอง (Governance) ควรจัดตั้งสภาประชาชน เพื่อทำหน้าที่เป็น**พื้นที่กลาง**ในการแสดงความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับการพูดคุยกันในช่องทาง (Track 1) และเพื่อเป็นกลไกสนับสนุนการกำหนดนโยบายสาธารณะของท้องถิ่น ส่งเสริม**การพัฒนาในทุกมิติ รวมทั้งขับเคลื่อนพื้นที่สันติสุขขนาดเล็ก** รวมทั้งให้เชื่อมโยงกับสภาที่ปรึกษาการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตามพระราชบัญญัติการบริหารราชการจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ.2553 เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป้าหมายพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ทุกมิติไปสู่ทิศทางเดียวกัน และนำไปสู่การยุติการใช้ความรุนแรง และเป็นการเปิดพื้นที่ทางการเมืองที่ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

3) การจัดระบบการศึกษาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษา บรรลุวิชาสันติศึกษาเป็นวิชาบังคับในหลักสูตรการเรียนการสอน เพื่อเป็นเกราะป้องกันและสร้างนักสันติวิธี เด็กตั้งแต่เยาว์วัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอผลการศึกษาดัชนีชี้วัดขั้นต้นของการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ผ่านกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขที่รวมความคิดเห็นจากทุกฝ่าย เป็นการศึกษาตัวแบบขั้นต้นเท่านั้น ถ้าหากมีการศึกษาและวิจัยเพิ่มเติมโดยคณะผู้ทรงคุณวุฒิในหลากหลายสาขาและผู้มีประสบการณ์โดยตรงต่อกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ จะทำให้ตัวแบบขั้นต้นตามที่ได้เสนอดังกล่าวนี้นี้ ได้รับการพัฒนาจนสามารถได้รับการยอมรับจากหน่วยงานภาครัฐ กลุ่มเห็นต่างจากรัฐ องค์กรภาคประชาชนสังคม กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และประชาชน จนสามารถนำไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง จะส่งผลต่อความก้าวหน้าในการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ผ่านกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขในระยะต่อไป

บรรณานุกรม

- กองอำนวยการสร้างความมั่นคงภายในภาค 4 ส่วนหน้า. (2562). การสำรวจความคิดเห็นต่อกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข ศูนย์สันติวิธี.
- จิราพร งามเลิศศุภร. (2559). เอกสารบรรยายบทบาทภาคประชาคมในการสร้างสันติสุข สำนักอำนวยการข่าวกรอง กอ.รมน.ภาค 4 สน.
- จุฑา เทียนไทย. (2547). การจัดการมุมมองของนักบริหาร. กรุงเทพฯ: ท้อป.
- จิราพร งามเลิศศุภร. (2555). สถานการณ์ความขัดแย้งและการใช้ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้. กรุงเทพฯ: สภาการวิจัยแห่งชาติ.
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2555). “สันติสนทนาในบริบทของความรุนแรงที่ภาคใต้” แปลโดย รอมฎอน ปันจอร์. ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้.
- ซาคารีญา บิณยูชูฟ. (2560). พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงขององค์กรปลดปล่อยสหปัตตานี. (PULO). วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาความขัดแย้งและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- แดเนียล ดานา : จรรยา พุคยาภรณ์ แปล. (2549). กลยุทธ์หยุดความขัดแย้ง. กรุงเทพฯ: แมคกรอฮิล.
- นอร์เบิร์ต โรเปอร์ส. (2558). How Do We Work for JUST PEACE Together. ปัตตานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- นารี เจริญผลพิริยะ. (2558). เอกสารการบรรยายการเสริมสร้างสังคมสันติสุขในจังหวัดชายแดนภาคใต้ สถาบันพระปกเกล้า.
- _____. (2559). แนวคิดว่าด้วยการสร้างแผนที่ทางเดินสู่สันติภาพ. ปัตตานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- ปารีชาต สุวรรณบุบผา. (2552). สานเสวนา สานใจสู่ใจ. นครปฐม: ศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล.
- แผนปฏิบัติการเสริมสร้างสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ กอ.รมน.ภาค 4 สน.ประจำปี 2562.
- แผนปฏิบัติการเพื่อความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน จังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ.2561 – 2564. สภาความมั่นคงแห่งชาติ.
- แผนปฏิบัติการพูดคุยสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ.2557 ลงวันที่ 25 ตุลาคม 2556. คณะพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้.
- เมธัส อนุวัตรอุดม. (2548). บทเรียนสันติภาพไอร์แลนด์เหนือ. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า
- _____. (2548). กระบวนการสันติภาพในซินเจียงโมเดล : แนวทางการอยู่ร่วมกันของชนต่างชาติพันธุ์ตามแบบฉบับจีน. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- _____. (2549). บทเรียนสันติภาพอาแจห์. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- _____. (2559). แนวคิดการสร้างสันติภาพด้วยสันติสนทนา (Peace Dialogue). นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- มอริส, แคทเธอริน. (2547). การจัดการความขัดแย้งและการขอโทษ. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.

รุ่งรวี เฉลิมศรีภิญโญรัช. (2558). เส้นทางกระบวนการสันติภาพปาตานี. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์.

รู้จัก BRN จากงานวิจัย (1) เป้าหมายเอกราชกับ 4 ภาพอนาคตของการต่อสู้. (2556). จาก <http://www.isranews.org/south-news/academic-arena/item/23266>, สืบค้นเมื่อ 22 สิงหาคม 62.

รอมฎอน ปันจอร์. (2560). เอกสารการบรรยายกระบวนการสร้างสันติภาพ หลักสูตรการสร้างสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ ศูนย์สันติวิธี กอ.รมน.ภาค 4 สน.

รอมฎอน ปันจอร์. (2561). "Liberal Peace" (สันติภาพที่ไร้เสรี) : ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์จังหวัดชายแดนภาคใต้.

วันชัย วัฒนศัพท์. (2544). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกระบวนการแก้ปัญหาข้อพิพาทที่เหมาะสม (ADRP). นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.

_____. (2547). ความขัดแย้ง : หลักการและเครื่องมือแก้ปัญหา. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.

_____. (2547ก). คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.

ศรีสมภพ จิตรภิมย์ศรี. (2560). เอกสารประกอบการบรรยายรายวิชาการแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งไปสู่สันติวิธี สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

_____. (2561). สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ.2561 : ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้.

ศูนย์ข่าวอิศรา. (2560). แลกเปลี่ยนฝ่ายประชาสัมพันธ์ขบวนการแนวร่วมปฏิวัติแห่งชาติมลายูปัตตานี (BRN).

ศูนย์ข่าวอิศรา. (2561). สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ.2561.

_____. (2547). ความขัดแย้ง : หลักการและเครื่องมือแก้ปัญหา. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.

ส.ส.ชายแดนใต้ ต้องการมีส่วนร่วมในการพูดคุยเพื่อสันติสุข. จาก <https://www.benarnews.org/thai/news/TH-talks-MPs-06282019114304.html>, สืบค้นเมื่อ 16 สิงหาคม 62.

"สุกรี ฮารี" ไขก๊อกหัวหน้าคณะพูดคุยฯฝั่ง "มาราฯ" จับตัวเรือสองฝ่าย. (2562). จาก <https://www.isranews.org/content-page/67-south-slide/76635-sukree-76635.html>, สืบค้นเมื่อ 15 มิถุนายน 62.

สนธยา น้อยฉายา. (2555). สรุปผลการศึกษาบทเรียนสันติภาพ เขตปกครองตนเอง South tyrol อิตาลี ชลบุรี: หน่วยบัญชาการนาวิกโยธิน.

สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ. (2560). นโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ.2560-2562. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรี และราชกิจจานุเบกษา.

สำนักสภาความมั่นคงแห่งชาติ. (2557). นโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ.2555-2557. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรี และราชกิจจานุเบกษา.

เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์. (2534). ความขัดแย้ง การบริหารเพื่อสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ ตะเกียง.

- สิทธิ ตระกูลวงศ์. (2562). กระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ : ความท้าทายของการต่อสู้ทางความคิดตามแนวทางสันติวิธีในทัศนะของผู้ปฏิบัติการจริง (ห้วงปี 2558-2561). กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการคณะพูดคุยเพื่อสันติสุข (ชุดเดิม).
- สำนักงานเลขาธิการคณะพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้. 2558 : ความคืบหน้ากระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ.2558.
- สำนักงานเลขาธิการคณะพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้. 2560 : ความคืบหน้ากระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ.2560.
- สถานวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายทางวัฒนธรรมภาคใต้. (2562). การสำรวจความคิดเห็นต่อกระบวนการสันติภาพในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (Peace Survey) ครั้งที่ 4. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- เอกสารข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย (IPP Policy Paper) "เราจะทำให้กระบวนการสันติภาพเดินหน้าต่อไปได้อย่างไร?" (โดย คณะทำงานสร้างพื้นที่สันติภาพจากคนใน).** (2557). จาก <https://deepsouthwatch.org/th/node/6508>, สืบค้นเมื่อ 25 สิงหาคม 62.

เอกสารภาษาอังกฤษ

- Berghof Foundation. (2012) Berghof Glossary on Conflict Transformation ; 20 Nations for Theory and Practice.
- Coser, L.A. (1957) Social conflict and the theory of social change. British Journal of Sociology, 8(3).
- Escola de Cultura de Pau. Yearbook on Peace Processes 2016. Retrieved March 14, 2017, from Bacellona University
- Johan Galtung. (1996). Peace By Peaceful Means: Peace and Conflict, Development and Civilization : International Peace Research Institute. Oslo.
- Lederach, J.P. (1997). Building Peace: Sustainable Reconciliation in Divided Societies. Washington DC: United States Institute of Peace Press

บุคลากรกรม

- ดร.ฮารง ปือราเฮง (นามแฝง ผู้ให้สัมภาษณ์). นายอาวัน เจ๊ะนิ นามแฝง ผู้สัมภาษณ์.
ที่เมืองกัวลาลัมเปอร์. เมื่อวันที่ 30 มีนาคม 2562.
- นายอาแว เจ๊ะนา (นามแฝง ผู้ให้สัมภาษณ์). นายอาวัน เจ๊ะนิ นามแฝง ผู้สัมภาษณ์. ที่เกาะลังกาวิ
เมื่อวันที่ 3 เมษายน 2562.
- นายสะมะแอ วาจิ (นามแฝง ผู้ให้สัมภาษณ์). นายอาวัน เจ๊ะนิ นามแฝง ผู้สัมภาษณ์. ที่เกาะลังกาวิ.
เมื่อวันที่ 3 เมษายน 2562.
- นายมะ หามะ (นามแฝง ผู้ให้สัมภาษณ์). นายอาวัน เจ๊ะนิ นามแฝง ผู้สัมภาษณ์. ที่เมืองโกตาบารู
รัฐกลันตัน. เมื่อวันที่ 18 พฤษภาคม 2562.
- นายแวสาแม สาเมาะ (นามแฝง ผู้ให้สัมภาษณ์). นายอาวัน เจ๊ะนิ นามแฝง ผู้สัมภาษณ์
ที่เมืองโกตาบารู รัฐกลันตัน. เมื่อวันที่ 18 พฤษภาคม 2562.
- นายอนันต์ สุกใส (นามแฝง ผู้ให้สัมภาษณ์). จักรพงษ์ อภิมาหารธรรม ผู้สัมภาษณ์ ที่สำนักงาน
ในเมืองยะลา จ.ยะลา. เมื่อวันที่ 4 มิถุนายน 2562.
- นายมานะ โชคดี (นามแฝง ผู้ให้สัมภาษณ์). จักรพงษ์ อภิมาหารธรรม ผู้สัมภาษณ์ที่สำนักงาน
ในเมืองยะลา จ.ยะลา. เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2562.
- นายสมชาย รักชาติ (นามแฝง ผู้ให้สัมภาษณ์). จักรพงษ์ อภิมาหารธรรม ผู้สัมภาษณ์. ที่สำนักงาน
ในเมืองปัตตานี จ.ปัตตานี. เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2562.
- นายรักชาติ แจ่มใส (นามแฝง ผู้ให้สัมภาษณ์). จักรพงษ์ อภิมาหารธรรม ผู้สัมภาษณ์. ที่สำนักงาน
ในเมืองยะลา จ.ยะลา. เมื่อวันที่ 16 มิถุนายน 2562.
- นายวันชัย สีแดง (นามแฝง ผู้ให้สัมภาษณ์). จักรพงษ์ อภิมาหารธรรม ผู้สัมภาษณ์. ที่สำนักงาน
ในเมืองปัตตานี จ.ปัตตานี. เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2562.
- นายสนชัย ขาวแสง (นามแฝง ผู้ให้สัมภาษณ์). จักรพงษ์ อภิมาหารธรรม ผู้สัมภาษณ์. ที่สำนักงาน
ในกรุงเทพมหานคร. เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2562.
- นางดวงดาว ใจดี (นามแฝง ผู้ให้สัมภาษณ์). จักรพงษ์ อภิมาหารธรรม ผู้สัมภาษณ์. ที่สำนักงาน
ในเมืองยะลา จ.ยะลา. เมื่อวันที่ 2 มิถุนายน 2562.
- นายสมหมาย ใจดี (นามแฝง ผู้ให้สัมภาษณ์). จักรพงษ์ อภิมาหารธรรม ผู้สัมภาษณ์. ที่สำนักงาน
ในเมืองยะลา จ.ยะลา. เมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม 2562.
- นายอัมหมัด ปาตา (นามแฝง ผู้ให้สัมภาษณ์). จักรพงษ์ อภิมาหารธรรม ผู้สัมภาษณ์. ที่สำนักงาน
ในเมืองยะลา จ.ยะลา. เมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2562.
- เมธัส อนุวัตรอุดม ผู้ให้สัมภาษณ์. จักรพงษ์ อภิมาหารธรรม ผู้สัมภาษณ์. ที่เวทีเสวนาวิชาด้าน
สันติศึกษา. เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2562.
- ศรีสมภพ จิตรภิรมย์ศรี ผู้ให้สัมภาษณ์. จักรพงษ์ อภิมาหารธรรม ผู้สัมภาษณ์. ที่สถานวิจัยความขัดแย้ง
และความหลากหลายทางวัฒนธรรมภาคใต้. เมื่อวันที่ 11 สิงหาคม 2562.
- นายวันชัย สีนทอง ผู้ให้สัมภาษณ์. นายฮารอน สามะ (นามแฝง ผู้สัมภาษณ์). ที่สำนักงาน
ในเมืองนราธิวาส จ.นราธิวาส. เมื่อวันที่ 16 สิงหาคม 2562.

นายมะแอ ทาสี ผู้ให้สัมภาษณ์. นายฮารอน สามาะ (นามแฝง ผู้สัมภาษณ์). ที่สำนักงานในเมือง
ยะลา จ.ยะลา. เมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2562.

นายอามะ เจ๊ะเต๊ะ ผู้ให้สัมภาษณ์. นายฮารอน สามาะ (นามแฝง) ผู้สัมภาษณ์. ที่สำนักงาน
ในเมืองยะลา จ.ยะลา. เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม 2562.

นายอภิชัย ใจดี (นามแฝง ผู้ให้สัมภาษณ์). จักรพงษ์ อภิมากรรม ผู้สัมภาษณ์. ที่ศูนย์อำนวยการ
บริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้. เมื่อวันที่ 11 กันยายน 2562.

นางสาว สุภา สายใจ (นามแฝง ผู้ให้สัมภาษณ์). จักรพงษ์ อภิมากรรม ผู้สัมภาษณ์. ที่ศูนย์
อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้. เมื่อวันที่ 11 กันยายน 2562.

นายไชยา นาคสุก (นามแฝง ผู้ให้สัมภาษณ์). จักรพงษ์ อภิมากรรม ผู้สัมภาษณ์. ที่ศูนย์อำนวยการ
บริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้. เมื่อวันที่ 11 กันยายน 2562.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
หนังสือขอความอนุเคราะห์

ที่ ศธ ๐๕๒๑.๒๓/ว. ๐๖๑

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ถ. กาญจนวณิชย์ อ.หาดใหญ่
จ.สงขลา ๙๐๑๑๐

๒๓ มีนาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษา สาขาวิชาความขัดแย้งและสันติศึกษาเก็บข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์
เรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. โครงร่างวิทยานิพนธ์ เรื่อง การพัฒนาแนวคิดขั้นต้นของการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดน
ภาคใต้ผ่านกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขที่รวมความคิดเห็นจากทุกฝ่าย
๒. แบบสัมภาษณ์

ด้วยนาวาเอกจักรพงษ์ อภิมาหารธรรม รหัสประจำตัวนักศึกษา ๖๐๑๐๒๒๐๐๒ นักศึกษา
ระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาความขัดแย้งและสันติศึกษา สถาบันสันติศึกษา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อยู่ระหว่างดำเนินงานวิจัยเพื่อวิทยานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาแนวคิดขั้นต้นของ
การแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผ่านกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขที่รวมความคิดเห็นจากทุกฝ่าย”
โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรีสมภพ จิตรภิรมย์ศรี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งในการศึกษาดังกล่าว
จำเป็นต้องอาศัยข้อมูลเพื่อศึกษาแนวทางการสร้างสันติภาพในการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ผ่าน
กระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขที่ทุกฝ่ายยอมรับได้

สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาเป็นผู้เข้า
ไปดำเนินการเก็บข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์ ทั้งนี้วัน เวลา และสถานที่ในการเข้าสัมภาษณ์ ขออนุญาตให้
นักศึกษาได้ประสานรายละเอียดในการปฏิบัติโดยตรง ติดต่อได้ที่นาวาเอกจักรพงษ์ อภิมาหารธรรม หมายเลข
โทรศัพท์ ๐๘๑ ๘๘๘ ๐๒๔๗ หรืออีเมล tantawan_2010@hotmail.com

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความกรุณาจาก
ท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.วิชัย กาญจนสุวรรณ)
รักษาการแทนผู้อำนวยการสถาบันสันติศึกษา

งานหลักสูตร สถาบันสันติศึกษา

โทร. ๐-๗๔๒๘-๙๔๕๐

โทรสาร. ๐-๗๔๒๘-๙๔๕๑

ภาคผนวก ข
แบบสัมภาษณ์

**แบบสัมภาษณ์แนวทางการสร้างสันติภาพในการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้
ผ่านกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขที่ทุกฝ่ายยอมรับได้**

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาตัวแบบขั้นตอนของการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ผ่านกระบวนการ
พูดคุยเพื่อสันติสุขที่รวมความคิดเห็นจากทุกฝ่าย

โดย จักรพงษ์ อภิมาหารธรรม นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาความขัดแย้งและสันติศึกษา สถาบันสันติศึกษา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

อาจารย์ที่ปรึกษา ผศ.ดร.ศรีสมภพ จิตรภิรมย์ศรี

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในระดับปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาความขัดแย้งและสันติศึกษา สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการสร้างสันติภาพในการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ผ่านกระบวนการ การพูดคุย เพื่อสันติสุขที่ทุกฝ่ายยอมรับได้ ซึ่งประโยชน์ที่จะได้รับจากการทำวิทยานิพนธ์นี้ คือ ทราบแนวความคิดที่ทุกฝ่ายยอมรับได้ในกระบวนการสร้างสันติภาพในการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ผ่านกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข และสามารถจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางการสร้างสันติภาพจังหวัดชายแดนภาคใต้ผ่านกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขให้กับรัฐบาล กลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐ องค์กรภาคประชาสังคม กลุ่มผู้มีส่วนได้ ส่วนเสีย และภาคประชาชน ในสิ่งที่ควร และไม่ควรทำในการสร้างสันติภาพจังหวัดชายแดนภาคใต้

ดังนั้น จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านในการให้ความกรุณาตอบแบบสัมภาษณ์ทุกข้อตามความเป็นจริง เพื่อจะได้ข้อมูลที่ถูกต้อง และเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมมากที่สุด ในการสัมภาษณ์เชิงลึกครั้งนี้ ใช้เวลาประมาณ 30 – 60 นาที ทั้งนี้ ผู้วิจัยขออนุญาตบันทึกเทปร่วมด้วย เพื่อความครบถ้วนและความถูกต้องของข้อมูลมากที่สุด ผู้วิจัยจะมีการสัมภาษณ์จนกว่าข้อมูลจะสมบูรณ์ ซึ่งขึ้นอยู่กับความพร้อมของท่านเป็นหลัก สำหรับข้อมูลดังกล่าวจะเก็บไว้เป็นความลับ และไม่เปิดเผยข้อมูลให้แก่บุคคลใดทั้งสิ้น ผู้วิจัยขอยืนยันว่าการศึกษาวิจัยในครั้งนี้จะไม่มีผลกระทบในแง่ลบแก่ผู้ให้ข้อมูล และบุคคลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งข้อมูลที่ได้รับจากการศึกษาวิจัยนี้ จะเป็นประโยชน์ในเชิงวิชาการ และใช้ในวัตถุประสงค์ของการศึกษาเท่านั้น ถ้าท่านมีคำถามหรือข้อสงสัยเกี่ยวกับแบบสัมภาษณ์ ท่านสามารถถามผู้วิจัยเกี่ยวกับการศึกษาครั้งนี้ ได้ที่สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ หมายเลขโทรศัพท์ 081 – 8980247 e-mail: TANTAWAN_2010@HOTMAIL.COM ผู้วิจัยขอขอบคุณพระคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบคำถามแบบสัมภาษณ์ชุดนี้

จักรพงษ์ อภิมาหารธรรม
ผู้วิจัย

**แบบสัมภาษณ์แนวทางการสร้างสันติภาพในการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้
ผ่านกระบวนการพูดคุย เพื่อสันติสุขที่ทุกฝ่ายยอมรับได้
ชุดที่ 1 กลุ่มบุคลากรภาครัฐ และผู้เห็นต่างจากรัฐ**

สัมภาษณ์วันที่.....เดือน.....พ.ศ.เวลา.....

สถานที่.....

1. ข้อมูลทั่วไปผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ.....นามสกุล.....

อายุ.....ที่อยู่.....

อาชีพ.....หมายเลขโทรศัพท์.....

สถานะภาพทางสังคม.....

2. คำถาม : กลุ่มบุคลากรภาครัฐ และผู้เห็นต่างจากรัฐ จำนวน 4 ข้อ

2.1 ท่านมีส่วนเกี่ยวข้องกับความขัดแย้งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างไร ?

.....
.....

2.2 ท่านมีแนวความคิด และวิธีการในการสร้างสันติภาพในพื้นที่อย่างไร ?

.....
.....

2.3 ท่านคิดว่ากระบวนการพูดคุยสันติสุขที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน จะสามารถนำไปสู่การยุติความขัดแย้งในพื้นที่ได้หรือไม่ อย่างไร?

.....
.....

2.4 อะไรคือปัจจัยสำคัญของการพูดคุยสันติสุขที่จะทำให้ทั้งสองฝ่ายบรรลุข้อตกลงสันติภาพได้?

.....
.....

แบบสอบถาม ค

แบบสัมภาษณ์แนวทางการสร้างสันติภาพในการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้
ผ่านกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขที่ทุกฝ่ายยอมรับได้

แบบสัมภาษณ์แนวทางการสร้างสันติภาพในการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้
ผ่านกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขที่ทุกฝ่ายยอมรับได้
ชุดที่ 2 กลุ่มองค์กรภาคประชาสังคม (CSOs) องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) และ IGOs
นักวิชาการ กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และตัวแทนภาคประชาชน

สัมภาษณ์วันที่.....เดือน.....พ.ศ.เวลา.....

สถานที่.....

1. ข้อมูลทั่วไปผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ.....นามสกุล.....

อายุ.....ที่อยู่.....

อาชีพ..... หมายเลขโทรศัพท์.....

สถานะภาพทางสังคม.....

2. คำถาม : กลุ่มองค์กรภาคประชาสังคม (CSOs) องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) และ IGOs
นักวิชาการ กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และตัวแทนภาคประชาชน จำนวน 6 ข้อ

2.1 ท่านมีส่วนเกี่ยวข้องกับความขัดแย้งในพื้นที่อย่างไร?

.....

2.2 ท่านมีแนวความคิด และวิธีการในการสร้างสันติภาพในพื้นที่อย่างไร?

.....

2.3 ท่านมีแนวความคิดในการสนับสนุนกระบวนการพูดคุยอย่างไร?

.....

2.4 ท่านคิดว่ากระบวนการพูดคุยที่เกิดขึ้น จะนำไปสู่การสร้างสันติภาพในพื้นที่ได้หรือไม่ อย่างไร?

.....

2.5 ท่านคิดว่าวิธีการ และรูปแบบการพูดคุยแบบไหน ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ความขัดแย้งใน
พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

.....

2.6 ท่านคิดว่าอะไรคือบทบาทที่สำคัญที่สุดของ กลุ่มองค์กรภาคประชาสังคม (CSOs) องค์กร
พัฒนาเอกชน (NGOs) และ IGOs นักวิชาการ กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และตัวแทนภาค
ประชาชนต่อกระบวนการพูดคุย หรือกระบวนการสร้างสันติภาพในพื้นที่จังหวัดชายแดน
ภาคใต้

.....

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ สกุล	นาวาเอก จักรพงษ์ อภิมาหารธรรม	
รหัสประจำตัวนักศึกษา	6010022002	
วุฒิการศึกษา		
วุฒิ	ชื่อสถาบัน	ปีที่สำเร็จการศึกษา
วิทยาศาสตร์บัณฑิต	โรงเรียนนายเรือ	2534

ทุนการศึกษา

ศูนย์สันติวิธี กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค ๔ ส่วนหน้า

ตำแหน่งและสถานที่ทำงาน

ผู้อำนวยการกองบริหารยุทธศาสตร์การพัฒนารัฐบาลจังหวัดชายแดนภาคใต้ ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้

การตีพิมพ์เผยแพร่ผลงาน

นวัตกรรมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการสร้างบรรยากาศในระดับพื้นที่สนับสนุนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ การประชุมวิชาการระดับชาติ : วันสันติภาพสากล ครั้งที่ 3 “ศาสนากับสันติภาพ”, สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เมื่อวันที่ 21 กันยายน 2561